

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Σίμος Παπαδόπουλος

Γιώτα Βόνη Έρη Κανατέλια Νάγια Μποέμη

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Α΄ Δημοτικού

Οι φίλοι στο δάσος

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Α΄ Δημοτικού

Οι φίλοι στο δάσος

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Σίμος Παπαδόπουλος

Αναπληρωτής Καθηγητής Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης (ΠΤΔΕ)

Γιώτα Βόνη-Γκαβογιάννη

Εκπαιδευτικός - Med Επιστημών Αγωγής

Έρη Κανατέλια

Εκπαιδευτικός - Θεατρολόγος

Νάγια Μποέμη

Σύμβουλος Εκπαίδευσης Θεατρικής Αγωγής

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ

Γιώτα Βόνη-Γκαβογιάννη

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΗΣ ΟΜΑΔΑΣ

Σίμος Παπαδόπουλος

Σίμος Παπαδόπουλος

Γιώτα Βόνη Έρη Κανατέλια Νάγια Μποέμη

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ: ΕΝ ΠΛΩ

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Α΄ Δημοτικού

Οι φίλοι στο δάσος

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ Α΄: ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	9
Η Θεατρική Αγωγή ως μάθημα στην ελληνική εκπαίδευση.....	9
1. Ιστορική αναδρομή.....	9
2. Πρόγραμμα Σπουδών Θεατρικής Αγωγής και Οδηγός Εκπαιδευτικού.....	10
3. Θεατρική Αγωγή: Θεατρικές Μέθοδοι και Τεχνικές.....	11
4. Διδακτική Μεθοδολογία: Θεατρικό Παιχνίδι και Διερευνητική Δραματοποίηση.....	11
4.1. Θεατρικό Παιχνίδι.....	12
4.2. Διερευνητική Δραματοποίηση	12
4.3. Θεατρικές Τεχνικές – Τεχνικές Εμφύχωσης.....	15
4.4. Ο εκπαιδευτικός σε ρόλο εμφυχωτή.....	17

ΜΕΡΟΣ Β΄: ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΘΕΑΤΡΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Το βιβλίο της Θεατρικής Αγωγής: αναγκαίες επισημάνσεις.....	17
1. Εισαγωγικές Παρατηρήσεις.....	17
2. Μαθησιακά Βήματα.....	19
3. Μέθοδοι και Τεχνικές.....	20
4. Ο ρόλος της εικόνας στο βιβλίο της Θεατρικής Αγωγής.....	20
5. Λίγα λόγια για την ιστορία μας.....	21

ΜΕΡΟΣ Γ΄: ΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΠΕΔΙΑ / ΘΕΜΑΤΑ.....	22
1. Αίσθηση, Αυτοέκφραση, Παιχνίδι	
Αισθάνομαι και εκφράζομαι στο παιχνίδι.....	22
1.1. Από την αίσθηση στην αυτοέκφραση	
Έκφραση στην ομάδα: Σωματική έκφραση και κίνηση	
Μάθημα 1: Αισθάνομαι και εκφράζομαι.....	22
Σε έναν καινούριο τόπο.....	22
1.2. Έκφραση στην ομάδα: Σωματική έκφραση και κίνηση	
Μάθημα 2: Παίζουμε στην ομάδα.....	23
Ανακαλύπτω εμένα	23
2. Κοινωνώ τον άλλον. Συναντώ τον εαυτό μου. Μοιράζομαι στην ομάδα.	
Με τους φίλους μου στην ομάδα.....	24
2.1. Επικοινωνία στην ομάδα: Τα πρόσωπα και η συνύπαρξη (ο εαυτός και ο άλλος)	
Μάθημα 3: Τα πρόσωπά μας είναι χαρούμενα πλάι στους άλλους;.....	24
Ανακαλύπτω τους άλλους.....	24
2.2. Λεκτική έκφραση και επικοινωνία	
Μάθημα 4: Μιλούμε στους άλλους. Αυτοί μας προσέχουν;.....	25
Μέσα μου κρατώ.....	25
2.3. Αλληλεπίδραση και συλλογική εργασία στην ομάδα	
Μάθημα 5: Μπορούμε να συνεργαστούμε στην ομάδα μας;.....	25
Ξεκινάω νέες διαδρομές.....	25

3. Ανάγκη, Δίλημμα, Πράττω, Στοχάζομαι / Ο μύθος ταξιδεύει	
Μπαίνουμε σε ρόλο και κάνουμε κάτι. Μετά σκέφτομαι όσα κάναμε.....	27
3.1. Τεχνικές εμφύχωσης της ομάδας	
Μάθημα 6: Εμφυχώνουμε την ομάδα μας.....	27
Κάτι ξαφνικό συμβαίνει εδώ.....	27
3.2. Θεατροπαιδαγωγικές - διδακτικές μέθοδοι (Θεατρικό Παιχνίδι)	
Μάθημα 7: Παίζουμε στο θεατρικό παιχνίδι.....	28
7.1. Μια διαφορετική συνάντηση.....	28
7.2. Είμαστε μια παρέα.....	29
7.3. Ένας νέος προορισμός.....	30
7.4. Φεύγουμε για άλλους τόπους.....	30
7.5. Στην κορυφή του βουνού.....	31
7.6. Δεν θα χαθούμε.....	31
7.7. Φτάνουμε στο χωριό.....	32
7.8. Απαγορεύεται ο χορός.....	32
7.9. Αποφασίζουμε μαζί.....	32
7.10. Βουτιές με φτερά.....	35
7.11. Όλοι μαζί.....	35
7.12. Όταν νοιάζομαι.....	35
7.13. Το δώρο.....	35
3.3. Τεχνικές εμφύχωσης της ομάδας	
Μάθημα 8: Ερευνούμε στη διερευνητική δραματοποίηση.....	37
8.1. Περνάμε το κατόφλι.....	37
8.2. Η γιαγιά και ο παππούς.....	39
3.4. Θεατρικές τεχνικές	
Μάθημα 9: Δοκιμάζουμε θεατρικές τεχνικές.....	39
9.1. Μια πολύχρωμη γειτονιά.....	39
9.2. Ο χορός της κοινότητας.....	39
3.5. Τεχνικές ερώτησης και σκηνικής διερεύνησης δραματικού περιβάλλοντος	
Μάθημα 10: Μαθαίνουμε να ρωτάμε. Μαθαίνουμε να απαντάμε.....	41
Μια επικίνδυνη περιπέτεια.....	41
4. Ο λόγος του σώματος - το σώμα του λόγου. Ο κόσμος της υπόκρισης	
Τι κάνουμε για να ζωντανέσουμε μια γραμμένη ιστορία στη σκηνή.....	43
4.1. Θεατρικές μέθοδοι / προσεγγίσεις (δραματοποίηση, ντοκουμέντο κ.ά.)	
Μάθημα 11: Πώς να φτιάξουμε ένα θεατρικό έργο ή τι υλικά θέλουμε	
για να κάνουμε ένα έργο στη σκηνή μας;.....	43
Επιστροφή στο δάσος.....	43
4.2. Εργαστήρι δημιουργικής γραφής - παραγωγή δραματικού λόγου	
Μάθημα 12: Παίζουμε το έργο που φτιάξαμε στη σκηνή μας.....	44
Αυλαία, πάμε!.....	44
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	46
ΨΗΦΙΑΚΑ ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ.....	46
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	49

ΚΑΛΩΣΟΡΙΣΜΑ

Αγαπητές και Αγαπητοί Εκπαιδευτικοί της Θεατρικής Αγωγής

Με το παρόν σημείωμα σας καλωσορίζω στο βιβλίο της Θεατρικής Αγωγής της Α΄ τάξης του Δημοτικού και σας εύχομαι να αντλείτε πίστη και δύναμη, για να δημιουργείτε τις πνευματικές και διανοητικές προϋποθέσεις του έργου σας, ώστε να το ασκείτε με ενθουσιώδη έμπνευση, επιστημονική μέθοδο, καλλιτεχνικό οίστρο, γόνιμη εγκαρδιότητα και κοινωνική ευαισθησία και αλληλεγγύη, επ' ωφελεία της ελληνικής εκπαίδευσης και της κοινωνίας.

*Σίμος Παπαδόπουλος
Αναπληρωτής Καθηγητής
Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης*

Σημείωμα για τις/τους εκπαιδευτικούς Θεατρικής Αγωγής

Αγαπητές και Αγαπητοί Εκπαιδευτικοί της Θεατρικής Αγωγής

Το βιβλίο της Θεατρικής Αγωγής της Α΄ δημοτικού, μέσω της βιωματικής και παραστατικής θεώρησης της μάθησης, συνιστά πεδίο δημιουργίας αυθεντικών βιωμάτων, προβολής αξιών και μεταφοράς νοημάτων. Στοχεύει στη διεύρυνση του αναπτυξιακού και μαθησιακού ορίζοντα των μαθητών και των μαθητριών, φέρνοντάς τους σε πρώτη επαφή με τις θεατροπαιδαγωγικές – διδακτικές μεθόδους, τις τεχνικές εμφύχωσης και τις θεατρικές τεχνικές. Το σχολικό βιβλίο αναπτύσσεται σε 12 θεματικές ενότητες/μαθήματα, που εντάσσονται σε 4 θεματικά πεδία/θέματα. Αρχικά, γίνεται η πρώτη γνωριμία με τους χαρακτήρες της ιστορίας, παρατίθενται οι πίνακες με τα εικονίδια και το γλωσσάρι μαθησιακών βημάτων, μεθόδων και τεχνικών, ενώ ακολουθούν στο σύνολο 26 μαθήματα. Το κάθε μάθημα εμπεριέχει τον τίτλο, την ιστορία (εικόνα ή/και κείμενο) και τις δραστηριότητες, που αναπτύσσονται σε επτά βήματα. Το βιβλίο, ως σύγχρονο λειτουργικό εργαλείο, ενισχύεται με τη συμπερίληψη 29 ψηφιακών μαθησιακών αντικειμένων, που αποσκοπούν στην πληρέστερη κατανόηση και αξιοποίησή του. Η εικονογράφηση, υπηρετώντας την αισθητική καλλιέργεια, ενισχύει τον ψυχοπαιδαγωγικό του χαρακτήρα. Η εικόνα δεν συνοδεύει ούτε απεικονίζει απλώς το κείμενο, συμπλέει μαζί του και επεκτείνει τα νοήματά του. Τα πρώτα 6 μαθήματα, μέχρι να κατακτηθεί η αναγνωστική ικανότητα των μαθητών/τριων, έχουν σχεδιαστεί με βάση τα χαρακτηριστικά ενός εικονοβιβλίου.

Λέξεις κλειδιά

τεχνικές εμφύχωσης, θεατρικές τεχνικές, θεατρικό παιχνίδι, διερευνητική δραματοποίηση, αισθησιοκινητικές ασκήσεις, σκηνική αυτοσχέδια δράση

Σημείωμα για τις μαθήτριες και τους μαθητές της Α΄ Δημοτικού

(Ο/Η εκπαιδευτικός Θεατρικής Αγωγής μπορεί να ξεκινήσει το πρώτο μάθημα με την ανάγνωση της ταυτότητας του βιβλίου «Ένα γράμμα για σένα» και να καλωσορίσει τα παιδιά, κάνοντας ερωτήσεις όπως: «Τι περιμένετε να συμβεί στο μάθημα της Θεατρικής Αγωγής;», «Πώς φαντάζεστε ότι θα είναι το μάθημα της Θεατρικής Αγωγής;» κλπ. ή να εξηγήσει, δημιουργώντας ένα ευχάριστο κλίμα, τον τρόπο με τον οποίο θα διεξάγεται το μάθημα κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς.)

Αγαπητές μαθήτριες, αγαπητοί μαθητές,

καλώς ήρθατε στον θαυμαστό κόσμο της Θεατρικής Αγωγής!

Το βιβλίο που κρατάτε στα χέρια σας θα σας φανερώσει τα μυστικά του, μέσα από μια ιστορία γεμάτη φαντασία... Πάνω σε ένα δέντρο με κλειδαρότρυπες η Φαίη η πεταλούδα, φτιάχνει ένα κουκούλι. Κάτω από το δέντρο ο Τέλης η αρκούδα, η Μαρίκα το ποντίκι, ο Τίμος το τριζόνι και η Σόφη η χελώνα συναντιούνται για πρώτη φορά. Κι ενώ παρακολουθούν τη μεταμόρφωση της Φαίης, αποφασίζουν να ταξιδέψουν και να εξερευνήσουν τον κόσμο.

Με παιχνίδια και ασκήσεις, θα ανακαλύψετε μαζί τους τη δύναμη της φιλίας στην ομάδα και την αποδοχή της διαφορετικότητας. Θα μάθετε τρόπους έκφρασης, χρησιμοποιώντας τη φαντασία, το σώμα, την κίνηση, τη φωνή και τον λόγο. Ετοιμαστείτε, λοιπόν, να μεταμορφωθείτε, να δημιουργήσετε και να ζήσετε τη δική σας μοναδική εμπειρία!

Λέξεις κλειδιά

θεατρική αγωγή, θεατρικό παιχνίδι, διερευνητική δραματοποίηση, ομάδα

ΜΕΡΟΣ Α΄ - ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Πρόλογος

Ο Εργαστηριακός Οδηγός, ως συνοδευτικό έργο του Βιβλίου της Θεατρικής Αγωγής της Α΄ Δημοτικού, έχει ως στόχο να παράσχει στον/στην εκπαιδευτικό του γνωστικού αντικείμενου την απαραίτητη συνδρομή στο επίπεδο οργάνωσης του μαθήματος. Ειδικότερα, ο Εργαστηριακός Οδηγός διαρθρώνεται σε τρία μέρη, τα οποία αποβλέπουν στη σχετική ενημέρωση του/της εκπαιδευτικού, ως εξής:

A. Το πρώτο μέρος αφορά τη θεωρητική θεμελίωση του Εργαστηριακού Οδηγού, με την παράθεση εισαγωγικού σημειώματος, που περιλαμβάνει: α. αναφορά στην ιστορική αναδρομή του οικείου επιστημονικού κλάδου της 'Παιδαγωγικής του Θεάτρου', β. τη σύνδεση του βιβλίου με το ισχύον Πρόγραμμα Σπουδών (2021/ΦΕΚ 614 Β_09.02.2023) και με τον Οδηγό Εκπαιδευτικού (2022), που τα δυο τους συνιστούν το θεωρητικό πλαίσιο του μαθήματος, παρέχοντας την αναγκαία επιστημονική και εκπαιδευτική υποστήριξη στον/στην εκπαιδευτικό Θεατρικής Αγωγής, γ. τις διδακτικές μεθόδους και τεχνικές, δ. τη σημασία του ρόλου του/της εκπαιδευτικού.

B. Το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει την περιγραφή του Εργαστηριακού Οδηγού, με στόχο την κατανόηση της λειτουργικής χρήσης του βιβλίου του μαθητή. Περιέχει μια γενική αναφορά σε παρατηρήσεις σχετικά με την οργάνωση του μαθήματος, με βάση τα εβδομαδιαία μαθήματα και τα επιμέρους χαρακτηριστικά, που προβλέπονται στο βιβλίο για κάθε μάθημα, όπως ζωγραφικά έργα, εικονίδια μαθησιακών βημάτων και τεχνικών.

Γ. Το τρίτο μέρος αφορά την ανάπτυξη των μαθημάτων, με μαθησιακά βήματα και παρουσίαση των προβλεπόμενων δραστηριοτήτων. Επισημαίνουμε ότι ο Εργαστηριακός Οδηγός αποτελεί αναγκαίο εγχειρίδιο, καθώς εξηγεί το σκεπτικό και αναλύει το περιεχόμενο του βιβλίου του μαθητή. Ωστόσο, λόγω του πρακτικού του χαρακτήρα, δεν μπορεί να υποκαθιστά τον Οδηγό Εκπαιδευτικού, ο οποίος προσφέρει τη θεωρητική σκευή του/της εκπαιδευτικού Θεατρικής Αγωγής.

Η Θεατρική Αγωγή ως μάθημα στην ελληνική εκπαίδευση

1. Ιστορική αναδρομή

Μεγάλα κινήματα οδήγησαν στις αρχές του 20^{ου} αιώνα στην καθιέρωση ενός δημοκρατικού σχολείου, το οποίο υποσχόταν την ολόπλευρη ανάπτυξη των μαθητών/τριων. Κορυφαίοι εκπρόσωποι τους ήταν παιδαγωγοί όπως οι J. Dewey (1934, 1956), G. Kerschensteiner, Ed. Claparède (1946), M. Montessori (1919) κ.ά., που με το έργο τους κατέδειξαν τη σημασία της σκέψης, της εμπειρίας, του ενδιαφέροντος, της αυτενέργειας και της δημιουργικότητας των μαθητών/τριων. Προς την κατεύθυνση ενός γνήσιου παιδαγωγικού προσανατολισμού καθιερώθηκαν στα σχολεία βιωματικά περιβάλλοντα μάθησης, με έμφαση στον παιγνιώδη χαρακτήρα της. Αυτές τις παραδοχές ενίσχυαν με τις εργασίες τους μεγάλοι ψυχολόγοι, όπως οι L. S. Vygotsky (1976, 1997), J. Piaget (1962), J. Bruner (1986), C. Rogers (1961), H. Gardner (1985), οι οποίοι υποστήριζαν την αναγκαιότητα του συμβολικού παιχνιδιού, της δημιουργικής φαντασίας, της επικοινωνίας στην ομάδα, της θεατρικής έκφρασης στην εκπαίδευση.

Στο πλαίσιο αυτού του κινήματος, κοινωνικοί αναμορφωτές και καλλιτέχνες, όπως ο Μπ. Μπρεχτ, ο Γ. Γκροτόφσκι, ο Α. Μπόαλ θέλησαν να συνδέσουν το θέατρο με την κριτική και την αμφισβήτηση της κοινωνίας και να το χρησιμοποιήσουν ως μέσο αγωγής για τη διαμόρφωση ενός τύπου ανθρώπου (Μπρεχτ, 1977, 1979· Brecht, 2000· Γκροτόφσκι, 1982· Boal, 1982, 1992), απαλλαγμένου από τα δεσμά της υποταγής και του φόβου απέναντι στο καθεστώς, ικανού να συντρίψει αυτά τα δεσμά και να ξαναχτίσει τον κόσμο. Σύμφωνα με τη θεώρησή τους, το θέατρο θα αποτελούσε μέσο της καταπιεσμένης φωνής των φτωχών και περιθωριοποιημένων, που θα γινόταν το όπλο της χειραφέτησης από τους κυρίαρχους ιδεολογικούς μηχανισμούς (Freire, 1977, 2006). Ήταν οι εποχές μετά τον Β΄ παγκόσμιο πόλεμο, που γέννησαν τόσες προσδοκίες και όνειρα για όσους επέζησαν του πολέμου και, ιδίως, για τη νέα γενιά.

Κατά το δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα στο διεθνές περιβάλλον, η ανάγκη θεσμοθέτησης της Θεατρικής Αγωγής στην εκπαίδευση ενισχύεται από ακαδημαϊκές, καλλιτεχνικές και εκπαιδευτικές έρευνες, οι οποίες με τα πορίσματά τους δείχνουν την επιστημονική και παιδευτική υπόσταση του αντικείμενου με τα οφέλη στην ανάπτυξη και τη μάθηση παιδιών και εφήβων. Όλα αυτά τα χρόνια, την παιδαγωγική και καλλιτεχνική έρευνα για ανάδειξη της σημασίας της Θεατρικής Αγωγής και την καθιέρωσή της στην τυπική, τη μη τυπική και την άτυπη εκπαίδευση, σε όλα τα εκπαιδευτικά συστήματα παγκοσμίως, υποστήριζαν πανεπιστήμια, ερευνητικά κέντρα, καλλιτεχνικές και επαγγελματικές οργανώσεις και φορείς, καθώς και πρωτοπόροι εκπαιδευτικοί και καλλιτέχνες.

Προς αυτήν την κατεύθυνση –μεταξύ πολλών προσεγγίσεων που αναπτύχθηκαν παγκοσμίως– θεμελιώδης ήταν η συμβολή των παρακάτω προτύπων στην ανάπτυξη της Θεατρικής Αγωγής με έμφαση: α. του αγγλοσαξονικού στην πολυμεθοδική πλατφόρμα της 'Δραματικής Διερεύνησης' (Drama)¹, που όλα αυτά τα χρόνια αναπτύσσεται με ποικίλες θεατρικές και θεατροπαιδαγωγικές μεθόδους, δομημένα μοντέλα και εμπειρικές πρακτικές προσεγγίσεις, β. του γαλλόφωνου στον αυτοσχεδιασμό και τη θεατρική εμφύχωση (γαλλ. animation) μέσω του Θεατρικού Παιχνιδιού, ως εμπειρικής πρακτικής (Jeu dramatique), γ. του γερμανόφωνου στην Παιδαγωγική του Θεάτρου (Teaterpädagogik)².

Στην ελληνική εκπαίδευση, η Θεατρική Αγωγή, μέχρι τη δεκαετία του 1970, χωρίς να είναι ενταγμένη στο ωρολόγιο πρόγραμμα, αφορούσε τις σχολικές εκδηλώσεις, κατεξοχήν εθνικού και θρησκευτικού περιεχομένου, και ήταν συνδεδεμένη με το σκετς και τη θεατρική παράσταση, ενώ την ίδια περίοδο, τη θεατρική δημιουργία στα παιδιά και τους νέους ενισχύουν με το έργο τους ο Βασίλης Ρώτας, η Ευφροσύνη Λόντου-Δημητρακοπούλου, ο Μίλτος Κουντουράς και άλλοι πρωτοπόροι δημιουργοί της εκπαίδευσης και του θεάτρου.

Μετά τη μεταπολίτευση, η Θεατρική Αγωγή στην Ελλάδα αντιμετωπίζεται μέσω της επιστημονικής και καλλιτεχνικής της υπόστασης, που δίνει έμφαση στα αγωγικά, αισθητικά και κοινωνικά γνωρίσματα του θεάτρου, καθιστώντας το καθημερινή παιδαγωγική και πολιτιστική πρακτική στο σχολείο. Έτσι, ο παιδευτικός χαρακτήρας της Θεατρικής Αγωγής συνδέεται πλέον με τον ψυχοκοινωνικό, αισθητικό, μαθησιακό, πολιτιστικό και κοινωνικοπολιτικό του ρόλο. Στην εμπέδωση της νέας αντίληψης για τη

¹ Για την απόδοση στα ελληνικά του αγγλικού όρου 'Drama' χρησιμοποιούμε τον όρο 'Δραματική Διερεύνηση'.

² Σημειώνουμε ότι με το έργο τους μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο –μεταξύ πολλών θεατροπαιδαγωγών και καλλιτεχνών ηθοποιών– συνέβαλλαν στην ανάπτυξη της Θεατρικής Αγωγής: από τον αγγλοσαξονικό κόσμο οι: P. Slade, B. Way, G. Gillham, D. Heathcote, G. Bolton, D. Hornbrook, C. O'Neill, B. J. Wagner, N. L. Johnson, K. Johnstone, N. McCaslin, M. Ross, R. Witkin, R. Courtney, D. Booth, B. Haseman, N. Morgan, J. Saxton, J. Somers, D. Davis, J. O' Toole, Ph. Taylor, J. Neelds, M. Fleming, H. Nicholson, από τον γαλλόφωνο οι: J. L. Barrault, J. Vilar, L. Chancelrel, C. Dasté, H. Rolland, R. Deldime, C. Page και από τον γερμανόφωνο οι: M. Luserke, A. Flitner, H. W. Nickel, C. Hoffmann, H. Fangauf, J. Broich.

Θεατρική Αγωγή καθοριστική είναι η συμβολή θεατροπαιδαγωγών-εμφυσιωτών και ηθοποιών, όπως ο Λ. Κουρετζής στην ‘Ομάδα Τέχνης Πάροδος’ (1976), η Ξ. Καλογεροπούλου στην ‘Παιδική Σκηνή’ (1972), ο Δ. Ποταμίτης στο ‘Θέατρο Έρευνας’ (1973), ο Θ. Παπαγεωργίου στο ‘Θέατρο Στοά’ (1976) και άλλοι καλλιτεχνικά και επιστημονικά αξιόπιστοι δημιουργοί (Παπαδόπουλος, 2010).

Τα επιστημονικά, καλλιτεχνικά και κοινωνικά δεδομένα που αναφέρθηκαν παραπάνω επηρεάζουν, έστω και με καθυστέρηση, την ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα και η Θεατρική Αγωγή εντάσσεται στο Α.Π. της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης το 1990 (Π.Δ. 132/10.4.1990). Έτσι, το ελληνικό σχολείο αποκτά καταστατικό πλαίσιο για αξιοποίηση της παιδαγωγικής και διδακτικής του θεάτρου και δικαιώνεται η εδώ και δεκαετίες πίστη παιδαγωγών και καλλιτεχνών στην παιδευτική και αισθητική αξία του θεάτρου στην εκπαίδευση, κατά την οποία το θέατρο πρέπει να αποτελεί μέσο παιδείας και εργαλείο μάθησης και να μην περιορίζεται στα σκετς και στις επετειακές θεατρικές παραστάσεις. Συγκεκριμένα, αυτό που ονομάζουμε σήμερα ‘Θεατρική Αγωγή’ αξιοποιεί τις εξελίξεις στις επιστήμες της αγωγής (Παπαδόπουλος 2014, Γραμματάς, 2017· Μουδατσάκης, 1994), τις κοινωνικές επιστήμες, την ερευνητική εμπειρία του σύγχρονου θεάτρου (Μπακονικόλα, 2002) και τη θεατροπαιδαγωγική και ευρύτερη καλλιτεχνική δράση φορέων και κινημάτων.

Μετά την έκδοση του Προεδρικού Διατάγματος του 1990, εκπονείται το βιβλίο με τίτλο ‘Θεατρική Αγωγή: Βιβλίο για το δάσκαλο’ (1993)³, το οποίο εστιάζει στο θεατρικό παιχνίδι και τη δραματοποίηση, ενώ το 1998 εκπονείται το βιβλίο με τίτλο ‘Στοιχεία θεατρολογίας: Α΄ Ενιαίου Λυκείου’ (1998)⁴. Μετά από παρέλευση μίας δεκαετίας, το 2003 εισάγεται το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (Α.Π.Σ.) (ΦΕΚ 303/ τ.Β΄/13.3.2003)⁵, ενώ το 2006 εκπονείται νέο βιβλίο με τίτλο: ‘Θεατρική Αγωγή Ε΄ και Στ΄ Δημοτικού’, με το αντίστοιχο Βιβλίο Δασκάλου⁶. Μια νέα προσπάθεια, με έμφαση στη ‘συνάντηση’ όλων των τεχνών, συμπεριλαμβανομένων των οπτικοακουστικών τεχνών και του χορού, η οποία ωστόσο δεν τελεσφόρησε, αφορά σε εκπόνηση έργου του 2011, που όμως δεν απέκτησε τον επίσημο χαρακτήρα Προγράμματος Σπουδών σε σχετικό ΦΕΚ, καθώς επίσης η αντίστοιχη προσπάθεια του 2016, για σύνταξη προδιαγραφών βιβλίων, για τα καλλιτεχνικά σχολεία⁷.

Το γνωστικό αντικείμενο της Θεατρικής Αγωγής αναβαθμίζεται στο πλαίσιο του νέου ΕΣΠΑ 2014-2020/Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ‘Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού. Εκπαίδευση και δια βίου μάθηση 2014-2020’ που συγχρηματοδοτείται από την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση⁸.

2. Πρόγραμμα Σπουδών Θεατρικής Αγωγής και Οδηγός Εκπαιδευτικού

Το ισχύον Πρόγραμμα Σπουδών της Θεατρικής Αγωγής Δημοτικού (2021 / ΦΕΚ 614 Β_09.02.2023)⁹ εισάγει παραμέτρους διδακτικής και ερευνητικής μεθοδολογίας, τις οποίες, ως θεωρητικό πλαίσιο, τις συνδέει με τα προσδοκώμενα αποτελέσματα και τις ενδεικτικές δραστηριότητες των μαθητών/τριων, ενώ οι τελευταίες, θεμελιωμένες σε εκπαιδευτικούς στόχους, αποκτούν οργανωτική (σχεδιαστική, αξιολογική) αποτελεσματικότητα. Ειδικότερα, εισάγονται και αναλύονται θεατροπαιδαγωγικές - διδακτικές μέθοδοι και τεχνικές, στο πλαίσιο των οποίων οι δραστηριότητες εντάσσονται σε ένα οργανόγραμμα με επιστημονική και διδακτική λειτουργικότητα και εγκυρότητα, ενώ δίνεται έμφαση στην ερευνητική αντίληψη των εκπαιδευτικών υπό το πρίσμα της έρευνας πεδίου.

Στο πλαίσιο του ισχύοντος Προγράμματος Σπουδών Θεατρικής Αγωγής Δημοτικού, συντάχθηκε ο Οδηγός Εκπαιδευτικού (2022)¹⁰, ο οποίος στο εφαρμοστικό επίπεδο, με τη θεωρητική, ερευνητική και την εργαστηριακή του θεμελίωση, ενισχύει το πνεύμα και την επιστημονική και καλλιτεχνική του στόχευση. Τόσο το Πρόγραμμα Σπουδών, όσο και ο Οδηγός Εκπαιδευτικού συνιστούν το καταστατικό, θεωρητικό και πρακτικό πλαίσιο, που δεσμεύει τον/την εκπαιδευτικό Θεατρικής Αγωγής σε μεθοδολογικά, ερευνητικά και ευρύτερα διδακτικά ζητήματα και ταυτόχρονα τον/την απελευθερώνει, καθώς του/της επιτρέπει να κατανείμει τις εξελίξεις στον χώρο της Παιδαγωγικής του Θεάτρου, προκειμένου να μελετά δια βίου και να ασκεί στο σχολείο το γνωστικό του/της αντικείμενο, με επαγγελματική ειδημοσύνη και αποτελεσματικότητα.

³ Κουρετζής, Λ. & Άλκισις (1993). *Θεατρική Αγωγή 1: Βιβλίο για το δάσκαλο*. Αθήνα: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, ΟΕΔΒ.

⁴ Γραμματάς, Θ., Μουδατσάκης, Τ., Τζαμαργιάς, Π. & Δερμιτζάκης, Χ. (1998). *Στοιχεία θεατρολογίας: Α΄ Ενιαίου Λυκείου, Βιβλίο μαθητή*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.

⁵ Βλ. επίσης: Ορισμός Προγραμμάτων Σπουδών, ωραρίου λειτουργίας και ωρολογίου προγράμματος Ολοήμερου Δημοτικού Σχολείου (ΦΕΚ 1471/Β΄/22.11.2002).

⁶ Μουγιακάκος, Π., Μόρου, Α., Παπαδημούλης, Χ. & Φραγκή, Μ. (2006). *Θεατρική Αγωγή Ε΄ και Στ΄ Δημοτικού, Βιβλίο Δασκάλου*. Αθήνα: ΟΕΔΒ. Βλ. επίσης: Κακουδάκη, Τ. & Απέργη, Π. (2008). *Θέατρο - Θεατρική Παιδεία*. Σειρά: Πολιτισμός - Τέχνες. Διαχείριση ελεύθερου χρόνου. ΥΠΕΠΘ, Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων, Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων.

⁷ Βλ. σχετικά: α. ‘Πρόγραμμα Σπουδών για τη Θεατρική Παιδεία’ [Στο Πλαίσιο των δραστηριοτήτων Αισθητικής Αγωγής για όλες τις βαθμίδες της Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης / συντ. Μ. Θεοδορίδης]. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Υπουργείο Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων. Γραμματάς, Θ., Λενακάκης, Α., Μπεκιάρης, Γ., Τζαμαργιάς, Π., Φραγκή, Μ., & Χολέβα, Α. (2011). *Νέα Προγράμματα Σπουδών*. Επιστημονικό Πεδίο: Πολιτισμός και Τέχνες στην Υποχρεωτική Εκπαίδευση. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, β. Οδηγός εκπαιδευτικού για το Θέατρο [Στο Πλαίσιο των δραστηριοτήτων Αισθητικής Παιδείας για όλες τις βαθμίδες της Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης]. ‘ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21ου αιώνα) – Νέο Πρόγραμμα Σπουδών, Οριζόντια Πράξη’ MIS: 295450. Επίσης: Μπεκιάρης, Γ. & Τζαμαργιάς, Π. (2011). *Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Θέατρο. Επιστημονικό Πεδίο: Πολιτισμός και Τέχνες στην Υποχρεωτική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, γ. Πράξη: ‘ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21ου αιώνα) – Νέο Πρόγραμμα Σπουδών’ στους Άξονες Προτεραιότητας 1,2,3. Οριζόντια Πράξη, Υπόπερο 1: ‘Εκπόνηση Προγραμμάτων Σπουδών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης’, Πρόταση Β΄.

⁸ Το έργο περιλαμβάνει τις Πράξεις (επιστήμη: Σ. Παπαδόπουλος): ‘Αναβάθμιση των Προγραμμάτων Σπουδών και Δημιουργία Εκπαιδευτικού Υλικού Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης’ Κωδ. ΟΠΣ (MIS): 5035542. Ειδικότερα: Πρόγραμμα Σπουδών της Θεατρικής Αγωγής Δημοτικού (2021 /ΦΕΚ 614 Β΄_09.02.2023) και Οδηγός Εκπαιδευτικού της Θεατρικής Αγωγής Δημοτικού (2022 / 2^η έκδοση), Σύνταξη Τεχνικών Προδιαγραφών Εκπόνησης Εκπαιδευτικού Πακέτου για υπάρχοντα Προγράμματα Σπουδών, ‘Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα Προγράμματα Σπουδών και το εκπαιδευτικό υλικό Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης’ Κωδ. ΟΠΣ (MIS): 5035543. Ειδικότερα: Επιμόρφωση Επιμορφωτών [2021-2022 και 2022-2023] με τη μέθοδο εξ αποστάσεως επιμόρφωσης την μεκτικής μορφής, Πιλοτική Εφαρμογή [2021-2022 και 2022-2023] του Προγράμματος Σπουδών (Θεατρική Αγωγή [Δημοτικό]) στο πλαίσιο της Πράξης ‘Αναβάθμιση των Προγραμμάτων Σπουδών και Δημιουργία Εκπαιδευτικού Υλικού Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης’ με κωδικό ΟΠΣ (MIS) 5035542, Μετασχηματισμός Επιμορφωτικού Υλικού σε μαζικό ανοικτό διαδικτυακό μάθημα (MOOC), για το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών Θεατρική Αγωγή (Δημοτικό).

⁹ Παπαδόπουλος, Σ., Παπακόστα, Α., Τζαμαργιάς, Π. [Επόπτης & Εκπληρωτής] (2022). *Οδηγός Εκπαιδευτικού. Θεατρική Αγωγή Δημοτικού*. Αθήνα: Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής. (2^η έκδοση), MIS: 5035542 (σσ. 324).

¹⁰ Παπαδόπουλος, Σ., Παπακόστα, Α., Τζαμαργιάς, Π. [Επόπτης & Εκπληρωτής] (2021[2023]). *Πρόγραμμα Σπουδών Θεατρικής Αγωγής Δημοτικού*. Αθήνα: Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, MIS: 5035542 (σσ. 42).

3. Θεατρική Αγωγή: Θεατρικές Μέθοδοι και Τεχνικές

Το Θεατρικό Παιχνίδι, η κλασική και η Διερευνητική Δραματοποίηση (inquiry drama) είναι οι βασικές μέθοδοι διδασκαλίας, στο πλαίσιο διδακτικής μεθοδολογίας του μαθήματος της Θεατρικής Αγωγής του Δημοτικού, σύμφωνα με το ισχύον Πρόγραμμα Σπουδών (2021/ΦΕΚ 614 Β΄ 09.02.2023).

Οι παραπάνω διδακτικές μέθοδοι οργανώνονται (σχεδιασμός, διεξαγωγή, αξιολόγηση) για την ανάπτυξη του μαθήματος, με τη χρήση κατάλληλων:

α. Τεχνικών Εμπύκωσης στο Θεατρικό Παιχνίδι,

β. Θεατρικών Τεχνικών στη Διερευνητική Δραματοποίηση.

Συνδυαστικά, κατά περίπτωση, με βάση το κριτήριο της καταλληλότητας, οι τεχνικές μπορούν να χρησιμοποιούνται σε καθεμιά από τις διδακτικές μεθόδους (βλ. Οδηγό Εκπαιδευτικού). Επίσης, το Θεατρικό Παιχνίδι και η Διερευνητική Δραματοποίηση μπορούν να ενισχύονται από άλλες θεατροπαιδαγωγικές προσεγγίσεις: α. μεθόδους/τεχνικές (π.χ. Μανδύας του Ειδικού) και β. εμπειρικές πρακτικές, ακόμα και αν αυτές δεν αποτελούν μεθόδους, λόγω του ότι δεν έχουν ερευνητικά σταθμιστεί και, επομένως, δεν έχουν παραγάγει επιστημονικά αποτελέσματα.

Το Θεατρικό Παιχνίδι και η Διερευνητική Δραματοποίηση, μέσω χρήσης των κατάλληλων τεχνικών, βελτιώνουν το ψυχοκοινωνικό και μαθησιακό περιβάλλον του μαθήματος. Με την αξιοποίησή τους, κατά πρώτον, αναδεικνύονται θεμελιώδεις αρχές και αξίες και, κατά δεύτερον, ενδυναμώνονται δεξιότητες ζωής και, συγκεκριμένα: οργανωτικές, συνεργατικές, επικοινωνιακές, γλωσσικές-διαλογικές, δημιουργικές, διερευνητικές, δραματικές, αξιολογικές-στοχαστικές και μεταγνωστικές δεξιότητες.

Όσον αφορά τις εμπειρικές πρακτικές, αυτές είναι ανάγκη: α. να μη χρησιμοποιούνται αυτόνομα, αλλά να λειτουργούν βοηθητικά και να εντάσσονται απαραίτητως στα συγκεκριμένα στάδια /φάσεις ανάπτυξης τόσο του Θεατρικού Παιχνιδιού, όσο και της Διερευνητικής Δραματοποίησης, β. να διασφαλίζουν το απαραίτητο επιστημονικό υπόβαθρο και την αναγκαία αισθητική και καλλιτεχνική επάρκεια, με στόχο την –κατ’ απόλυτη προτεραιότητα– αναπτυξιακή και μαθησιακή ωφελιμότητα.

4. Διδακτική Μεθοδολογία : Θεατρικό Παιχνίδι και Διερευνητική Δραματοποίηση

4.1. Θεατρικό Παιχνίδι

Το Θεατρικό Παιχνίδι αποτελεί την πρώτη παιγνιώδη, βιωματική και ψυχοκοινωνική θεατρική εμπειρία των παιδιών (Smilansky, 1968). Η βάση του είναι το αυθόρμητο κοινωνικό και δραματικό παιχνίδι (Moreno, 1946· Slade, 1958, 1968), που παίζουν τα μικρά παιδιά δίχως την παρουσία κάποιου ενήλικα, στο δωμάτιό τους, στην αυλή του σπιτιού τους, στο πεζοδρόμιο, στην είσοδο της πολυκατοικίας, κι όλα αυτά, πριν ακόμα από τη φοίτησή τους στο νηπιαγωγείο. Από αυτήν την άποψη, το Θεατρικό Παιχνίδι βασίζεται στον αυτοσχεδιασμό με τα αισθητήρια και το σώμα, στην αυθόρμητη λεκτική έκφραση και επικοινωνία, στη δημιουργία και αναδημιουργία ρόλων και καταστάσεων (Παπαδόπουλος, 1998).

Η Παιδαγωγική του Θεάτρου, εκτιμώντας τη σημασία της προϋπάρχουσας εμπειρίας των μικρών παιδιών στο αβίαστο και αυθόρμητο, δικό τους φυσικό παιχνίδι, προτείνει την θεατροπαιδαγωγική προσέγγιση του θεατρικού παιχνιδιού, τόσο ως κοινωνικοποιητική διαδικασία (Papadopoulou, Papadopoulos & Maroudas, 2017), όσο και ως διδακτική μέθοδο (Koste, 1978· Κουρετζής, 1991 Τσιάρας, 2016). Στην εκπαίδευση, ως Θεατρικό Παιχνίδι εννοούμε εκείνη την ψυχοπαιδαγωγική, δραματική - διδακτική μέθοδο, που οργανώνεται ως ενιαίο διανθρώπινο και αυτοσχέδιο μυθοπλαστικό περιβάλλον και αναπτύσσεται στις παρακάτω τέσσερις φάσεις: α) Απελευθέρωση και δημιουργία ομάδας, β) Αναδημιουργία ρόλων/καταστάσεων, γ) Σκηνική αυτοσχέδια δράση, δ) Αποτίμηση εργαστηρίου (Παπαδόπουλος, 2010).

α) Απελευθέρωση και δημιουργία ομάδας

Αποτελεί την πρώτη φάση της εμπλοκής των παιδιών στη δράση. Αναπτύσσεται μέσω ψυχοκοινωνικών, ψυχοκινητικών και δραματικών δραστηριοτήτων (παιχνίδια και ασκήσεις), οι οποίες, ενώ εντάσσονται στην ατμόσφαιρα και στο εννοιολογικό στίγμα (ψυχοπαιδαγωγικό, κοινωνικό και δραματικό) του θεματικού θεατρικού αυτοσχεδιασμού που θα ακολουθήσει, είναι αυτονομισμένες από αυτόν, καθώς κανείς (ούτε και ο/η εκπαιδευτικός Θεατρικής Αγωγής) δεν γνωρίζει τον τρόπο εξέλιξης της δράσης της επόμενης φάσης. Οι δραστηριότητες της α΄ φάσης στοχεύουν στην έκφραση και την επικοινωνία στην ομάδα και ειδικότερα: α. στην καλλιέργεια κλίματος αποδοχής και ασφάλειας, μέσα από παιχνίδια και ασκήσεις γνωριμίας, χαλάρωσης, β. στην εξάσκηση της αυτοέκφρασης και της έκφρασης, μέσω των αισθητηρίων, της σωματικής, λεκτικής και δραματικής έκφρασης, προκειμένου να αναπτυχθούν οι κατάλληλες δεξιότητες και να αποκτήσουν τα παιδιά την επικοινωνιακή, ψυχοκοινωνική και δραματική ικανότητα, που απαιτείται στη δεύτερη και τρίτη φάση.

Είναι ανάγκη να τονιστεί ότι στην α΄ φάση οι σκηνικές αναπαραστάσεις και μεταμορφώσεις, που συνδέονται με τη δημιουργία των πρώτων ρόλων που αναλαμβάνουν τα παιδιά, στο πλαίσιο των παιχνιδιών σωματικής έκφρασης και μεταμόρφωσης, αποτελούν ένα είδος ‘προ-ρόλου’, από την άποψη ότι δεν έχει αναπτυχθεί το αναγκαίο μυθοπλαστικό περιβάλλον, μέσα στο οποίο, ως θεατρικοί ρόλοι, να δράσουν με πλήρη ανάπτυξη της συμπεριφοράς τους, στις ποικίλες καταστάσεις.

i. ψυχοκοινωνικές δραστηριότητες

Με αυτές επιδιώκεται η οικοδόμηση διανθρώπινων δεσμών και, επομένως, η δημιουργία ομάδας (παιχνίδια και ασκήσεις γνωριμίας και εμπιστοσύνης).

ii. ψυχοκινητικές δραστηριότητες

Καλλιεργούν σωματικές, κινητικές και εκφραστικές δεξιότητες (παιχνίδια και ασκήσεις σωματικής κίνησης και έκφρασης, χαλάρωσης, παρατηρητικότητας και συγκέντρωσης της προσοχής, ρυθμικά και λεκτικά παιχνίδια).

iii. δραματικές δραστηριότητες

Εξοικειώνουν τους συμμετέχοντες με την ανάληψη του θεατρικού ρόλου (παιχνίδια και ασκήσεις μεταμορφώσεων και αυτοσχεδιασμοί).

β) Αναδημιουργία ρόλων και καταστάσεων

Είναι η φάση κατά την οποία οικοδομείται και διαρκώς επικοδομείται ή ακόμα και αναδομείται το αυτοσχέδιο μυθοπλαστικό

περιβάλλον (ρόλοι, καταστάσεις και θέματα). Ήδη, κατά την προηγούμενη φάση, έχοντας εξοικειώσει τα παιδιά με τις ικανότητες των θεατρικών ρόλων, που εκτιμά ότι θα αναληφθούν, ο/η εκπαιδευτικός, με την αφήγηση ή τις οδηγίες του δημιουργεί πρόσφορες συνθήκες για ανάπτυξη φαντασιακών περιβαλλόντων δράσης και στοχασμού. Έτσι, πολύ συχνά, είτε σε ρόλο αφηγητή/ιστορητή, είτε εκτός ρόλου, καλεί την ολομέλεια να χωριστεί σε μικρό αριθμό ομάδων ρόλων (2-3) και να αναπτύξει τον αυτοσχεδιασμό. Αυτός μπορεί να οδηγηθεί σε επιμέρους θεματικούς αυτοσχεδιασμούς, ανάλογα με τις ψυχοσυναισθηματικές ανάγκες των παιδιών, οι οποίες εκδηλώνονται με τρόπο άμεσο και αυθόρμητο. Άλλοτε, πάλι, κυριαρχούν σύντομοι σωματικοί ή και λεκτικοί αυτοσχεδιασμοί, σε ζευγάρια ή σε μικρές ομάδες των 4-6 παιδιών, αλλά και με όλη την ομάδα. Κατά τη διάρκεια των αυτοσχεδιασμών, μπορεί να αλλάζουν με τρόπο αυθόρμητο τόσο τους θεατρικούς ρόλους, όσο και τις μυθοπλαστικές καταστάσεις που δημιουργούν. Όχι σπάνια, εξαιτίας και χάριν ποικίλων ψυχογενών ή δραματικών παραγόντων, μπορεί να αλλάζουν ακόμα και το βασικό θέμα. Αυτό καταδεικνύει ότι η β΄ φάση του θεατρικού παιχνιδιού μπορεί να είναι τόσο δημιουργική, που να φτάνει στα όρια της ανατροπής ακόμα και του αρχικού δραματικού περιβάλλοντος, ακριβώς επειδή τα παιδιά αυθόρμητα επαναπροσδιορίζουν το παιχνίδι τους συνολικά. Ο/Η εκπαιδευτικός οφείλει με τρόπο παιδαγωγικά ανώδυνο και θεατρικά αυτοσχέδιο και ευφυή να ανταποκρίνεται στη δημιουργικότητα και την ανατρεπτική συχνά διάθεση όλης της ομάδας ή και ορισμένων μελών της, διατηρώντας, ωστόσο, την ισορροπία των σχέσεων των ρόλων και τη ροή της δράσης.

Με την ολοκλήρωση της β΄ φάσης μπορεί να πραγματοποιείται μια αναγκαία πρώτη, διαμορφωτικού χαρακτήρα, συζήτηση εκτός ρόλου στην ομάδα, σχετικά με όσα βίωσαν και αναπαράστησαν τα παιδιά, που αφορούν τόσο ζητήματα διαχείρισης του ψυχοκοινωνικού πλαισίου της ομάδας, όσο και ζητήματα που αφορούν τη δραματική τους εμπειρία. Όλα τα παραπάνω λειτουργούν ανατροφοδοτικά για την ανάπτυξη της γ΄ φάσης.

γ) Σκηνική αυτοσχέδια δράση

Οι θεατρικοί αυτοσχεδιασμοί της δεύτερης φάσης –μετά τη συζήτηση που προηγήθηκε– σταθεροποιούνται και παρουσιάζονται με μορφή σκηνικής δράσης, με την παρουσία κοινού. Έτσι, διαδοχικά, κάθε υποομάδα μπορεί να παρουσιάσει τη δράση της στις άλλες που παρακολουθούν, σε ρόλο ακροατηρίου, τη δημιουργία της. Άλλες πάλι φορές, όλη η ομάδα παρουσιάζει τη σκηνική της δημιουργία σε ευρύτερο κοινό.

δ) Αποτίμηση του εργαστηρίου

Τα παιδιά αξιολογούν το βιωματικό εργαστήριο, αναδημιουργώντας προγενέστερες δράσεις, δίνοντάς τους νέες μορφές (διαθεματικά περιβάλλοντα, διακειμενικές συνθέσεις, άλλες τέχνες) και σχήματα (κύκλος της ομάδας). Έτσι, οι αυτοσχεδιασμοί μπορούν να αναμορφώνονται σε εικαστικές, μουσικές και άλλες καλλιτεχνικές και ψηφιακές απεικονίσεις, σε στοχαστικά ημερολόγια, ποιητικές συνθέσεις και άλλα γραπτά κείμενα, καθώς και σε διαλογικές συζητήσεις, αναστοχαστικούς μονολόγους κλπ.

Πίνακας 1

ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΑΙ
α. Απελευθέρωση και δημιουργία ομάδας
β. Αναδημιουργία ρόλων και καταστάσεων
γ. Σκηνική αυτοσχέδια δράση
δ. Αποτίμηση του εργαστηρίου

© Παπαδόπουλος Σ. 2010

4.2 Διερευνητική Δραματοποίηση¹¹

Η κλασική μορφή Δραματοποίησης συνιστά τη μεταγραφή μη θεατρικού κειμένου σε θεατρικό και τη μετέπειτα σκηνική του απεικόνιση (Pavis, 1998:122, 2006). Με τον μετασηματιστικό της χαρακτήρα, επιτρέπει στους μαθητές και στις μαθήτριες να εμπλέκονται σε εργαστήρια θεατρικής γραφής, όπου αναδομούν το προϋπάρχον γραπτό κείμενο, μέσω διερεύνησης των κωδικών του δράματος (χαρακτήρες, πλοκή, δράση, συγκρούσεις, χώρος, χρόνος). Η αναμορφωτική της λειτουργία συνεχίζεται με τη δημιουργία σκηνικής σύνθεσης και ολοκληρώνεται με τον διάλογο ανάμεσα στα παιδιά, ως συντελεστές της παρουσίασης/πάρστασης και τους θεατές.

Η ανάγκη διερεύνησης του θεατρικού λόγου και της σκηνικής του απεικόνισης μάς οδηγεί αφενός στην υιοθέτηση προσεγγίσεων, τις οποίες εισήγαγαν με την έρευνά τους μεγάλοι αναμορφωτές του θεάτρου, αφετέρου στην αναμόρφωσή τους με βάση τις παραδοχές των σύγχρονων ψυχοπαιδαγωγικών, κοινωνικών και ανθρωπιστικών επιστημών (Courtney, 1974, 1994· Rosenberg, Castellano, Chrein, & Pinciotti, 1982· Kase-Polisini, 1985· Wright, 2006). Επίσης, οι σημαντικές ανάγκες παιδιών, αλλά και ενηλίκων, εκπαιδευτικών, καλλιτεχνών και επαγγελματιών, για τους οποίους η έκφραση και η διαλογική επικοινωνία αποτελεί δομικό εργαλείο της δουλειάς τους, απαιτούν την προσαρμογή της εκπαίδευσης και επιμόρφωσής τους στα νέα επιστημολογικά, επιστημονικά και καλλιτεχνικά δεδομένα (Παπαδόπουλος, 2021b).

Προς αυτήν την κατεύθυνση, τα τελευταία χρόνια, διαπιστώνουμε την αναγκαιότητα μιας διερευνητικής θεατρικής μεθόδου με ψυχοπαιδαγωγική στόχευση (Guss, 2005· Shiao-You, 2006), στο πλαίσιο του Προγράμματος Σπουδών (Somers, 1994), που θα διακρίνεται για τον εμπνευστικό, διαδραστικό, γλωσσικό και αναστοχαστικό χαρακτήρα της (Way, 1968· Bolton, 1979· Wagner, 1979, 1998· Johnson & O'Neill, 1984· Koste, 1985· Bailin, 1998). Έτσι, η κλασική μορφή της δραματοποίησης ενισχύεται με τη μέθοδο της Διερευνητικής Δραματοποίησης (Inquiry Drama Method/Παπαδόπουλος, 2007, 2010, 2021· Papadopoulos, Karagianni, Filippoupoliti, 2022), η οποία εστιάζει στον άνθρωπο που δρα και αναστοχάζεται μέσα στην κοινωνικοπολιτική πραγματικότητα (Παπαδόπουλος, 2022).

Η κλασική δραματοποίηση μπορεί να αποτελεί λειτουργικό μέρος της Διερευνητικής Δραματοποίησης, καθώς:

¹¹ Ο όρος «Διερευνητική Δραματοποίηση» για την εν λόγω Μέθοδο διαμορφώθηκε με βάση τις αρχές της διδακτικής μεθοδολογίας, των επιστημών αγωγής και των σύγχρονων παραδοχών των κοινωνικών και ανθρωπιστικών επιστημών, ενώ για την αγγλική του απόδοση επιλέχθηκε ο όρος «Inquiry Drama Method» (2004), ο οποίος αναφέρεται στην έννοια της εν θεάτρω διερεύνησης (Παπαδόπουλος, 2007, 2010, 2021). Σημειώνουμε, επίσης, ότι ο όρος «Drama» μπορεί να αποδίδεται ως «δραματική διερεύνηση» (βλ. επίσης τον Πίνακα 1).

α. ως μεταγραφή σε θεατρικό κείμενο, εντάσσεται στο τρίτο στάδιο της Διερευνητικής Δραματοποίησης, με την αξιοποίηση του Εργαστηρίου Θεατρικής Γραφής, β. ως σκηνική παρουσίαση εντάσσεται στο τέταρτο στάδιο της Διερευνητικής Δραματοποίησης, με την έμφαση να δίνεται στην παρουσίαση (presenting) των καταστάσεων που διερευνήθηκαν και όχι στην μεθοδικά οργανωμένη θεατρική παράσταση (performing).

Σημειώνεται ότι η ικανότητα των παιδιών να συμμετέχουν ενεργά στη θεατρική παράσταση, προϋποθέτει τη λειτουργία ψυχοδιανοητικών μηχανισμών, που τους επιτρέπουν να μπαίνουν στη θέση των θεατών, πραγματικότητα που πολύ συχνά δεν είναι εφικτή στα παιδιά σχολικής ηλικίας (Kempfe & Ashwell, 2000). Η διερεύνηση μπορεί να ξεκινά με ένα οποιασδήποτε μορφής κείμενο (λογοτεχνικό, χρηστικό κλπ.), ερέθισμα (οπτικό, ηχητικό, ψηφιακό, αντικείμενο κλπ.) ή σκηνική παρουσία του/της εκπαιδευτικού σε θεατρικό ρόλο (αυτοσχεδιασμός, αφήγηση κλπ.). Κατόπιν, με την αξιοποίηση κατάλληλων στοιχείων του θεάτρου (δραματικό περιβάλλον, ρόλος, εστιακό κέντρο, η επί σκηνής δραματική ένταση, χρόνος, χώρος, εκφραστικά μέσα, σύμβολα) (O'Toole, 1992) και θεατρικών τεχνικών (Neelands, 1990; Morgan & Saxton, 1987), αναπτύσσεται η σκηνική διερεύνηση της συμπεριφοράς των ρόλων και των καταστάσεων (Neelands, 1984, 1992), όπου τα παιδιά ερευνούν τα επίμαχα στιγμιότυπα, μέσα από την κατανόηση της θέσης του άλλου (Αλκίσις, 2008) και από ποικίλες οπτικές γωνίες (Bolton, & Heathcote, 1999).

Στάδια ανάπτυξης¹²

Για την ανάπτυξη της μεθόδου απαιτείται: α. καλλιέργεια πίστης των συμμετεχόντων στους ρόλους, β. επιλογή του εστιακού κέντρου για τη διερεύνηση της ιστορίας, γ. δημιουργία της απαραίτητης δραματικής έντασης, δ. καθιέρωση χωροχρονικών συνθηκών, ε. αξιοποίηση των εκφραστικών μέσων (σώμα, φωνή, λόγος) και των συμβόλων (O'Toole & Haseman, 1984).

Οι παραπάνω προϋποθέσεις μπορούν να πραγματοποιούνται με την επιλογή κατάλληλων θεατρικών τεχνικών (Kempfe & Ashwell, 2000) και τεχνικών ερώτησης (Dillon, 1990). Η δραματοποίηση μπορεί να αποκτά ερευνητικό χαρακτήρα. Προς αυτήν την κατεύθυνση συμβάλλει η μέθοδος Project και, ειδικότερα, η θεατρική μέθοδος Project 'Μανδύας του Ειδικού' (Heathcote, & Herbert, 1985) (Παπαδόπουλος, 2009; Παπαδοπούλου & Kosma, 2018).

Τα στάδια είναι τα ακόλουθα:

Δημιουργία ατμόσφαιρας ομάδας

Όπως στο Θεατρικό Παιχνίδι, έτσι και στη Διερευνητική Δραματοποίηση, στο εισαγωγικό στάδιο, αναπτύσσονται ψυχοκοινωνικές, ψυχοκινητικές και δραματικές δραστηριότητες, δηλαδή παιχνίδια και ασκήσεις τόσο για την καλλιέργεια κλίματος αποδοχής, εμπιστοσύνης και ασφάλειας, όσο και μέσω των αισθητηρίων, της αυτοέκφρασης, της παρατηρητικότητας, της σωματικής και λεκτικής έκφρασης (Papadopoulos & Mamali, 2021) και της επικοινωνίας.

Γνωριμία με το αρχικό περιβάλλον

Η Διερευνητική Δραματοποίηση απαιτεί έναν μύθο, που αποτελεί βάση διερεύνησης των διαστάσεων που θα αναδείξουν τα παιδιά στα επόμενα στάδια (Μουδατσάκις, 2005). Ωστόσο, το αρχικό κείμενο, που στην περίπτωση αυτή θα λειτουργήσει ως προκείμενο (O'Neil, 1995), μπορεί να είναι είτε μια δοσμένη ιστορία (αφηγηματικό κείμενο, θεατρικό έργο, τραγούδι, ταινία), που θα παρουσιάσει ο εμπνευστής, είτε ένα αντικείμενο στον χώρο, που αποτελεί το ερέθισμα, για να αναπτύξει με αυτό έναν αυτοσχεδιασμό. Η εξέλιξη της ιστορίας θα εμπλουτισθεί με τη δημιουργικότητα των παιδιών (Bernstein, 1985), που με την καθοδήγηση του/της εκπαιδευτικού θα ενδυναμώσουν τα στιγμιότυπα που θα προκρίνουν, μιας και τους το επιτρέπει η ανοιχτότητα του αρχικού κειμένου (Παπαδόπουλος, 2007).

Δημιουργία θεατρικού - νέου περιβάλλοντος

• Πρώτες επισημάνσεις για την εξέλιξη της ιστορίας

Μετά την παρουσίαση της ιστορίας, τα παιδιά δημιουργούν το νέο περιβάλλον. Με σύντομο τρόπο προσδιορίζουν τα χωροχρονικά στοιχεία του δοσμένου δραματικού περιβάλλοντος, διατυπώνουν εκτιμήσεις για τους ρόλους, τα κίνητρα και τις μεταξύ τους σχέσεις. Κατόπιν, με την καθοδήγηση του/της εκπαιδευτικού, αξιοποιούν κατάλληλες τεχνικές, εξοικειώνονται με τις δεξιότητες των θεατρικών ρόλων και τις νέες καταστάσεις.

• Διερεύνηση – Στοχασμός σε θεατρικό ρόλο

Δοκιμάζουν νέες φόρμες έκφρασης, χρησιμοποιώντας τα εκφραστικά τους μέσα (σώμα, φωνή, λόγο) και, με τη συστηματική λειτουργία των θεατρικών τεχνικών, εμπλέκονται σε δραστηριότητες σκηνικής δράσης και στοχασμού, για να διερευνήσουν στιγμιότυπα που προτείνει ο/η εκπαιδευτικός ή τα ίδια τα παιδιά. Αυτά τα στιγμιότυπα αποκτούν σκηνική μορφή και υποστηρίζονται με το απαραίτητο ηχητικό, σκηνογραφικό, ενδυματολογικό και ψηφιακό περιβάλλον. Ο στοχασμός πάνω στη δράση επιτρέπει στους συμμετέχοντες να βαθαίνουν την κατανόησή τους για το έργο.

• Διαμορφωτική αξιολόγηση I

Αφού ολοκληρωθεί ένα πρώτο επίπεδο θεατρικής διερεύνησης, υπό το πρίσμα της συναντίληψης της διαμορφωτικής αξιολόγησης, αναστοχάζονται πριν διαμορφώσουν το νέο περιβάλλον.

• Διαμόρφωση της ιστορίας

Τα παιδιά συνεχίζουν τη διερεύνηση της ιστορίας, μέσω του εστιακού κέντρου, το οποίο θέτει ο/η εκπαιδευτικός. Αυτό αποτελεί το ειδικό θεματικό και ερμηνευτικό πρίσμα για την εμβάθυνση στη σκηνική διερεύνηση, με τη χρήση κατάλληλων τεχνικών ερώτησης, θεατρικών τεχνικών και, ειδικότερα, τεχνικών δραματικής έντασης.

Σε Εργαστήρι Θεατρικής Γραφής, συγγράφουν τους διαλόγους, αξιοποιώντας τις τεχνικές του δραματικού κειμένου (διάλογος, δράση, πλοκή, κειμενικές τεχνικές δραματικής έντασης, καταστάσεις, χαρακτήρες) και τούς ενσωματώνουν λειτουργικά στους σκηνικούς αυτοσχεδιασμούς, που σταθεροποιούνται διαδοχικά, καθώς οι μαθητές/τριες περνούν από τη δράση στον στοχασμό και από κει στη γραφή και πάλι στη δράση.

• Διαμορφωτική αξιολόγηση II

Πραγματοποιείται μια νέα διαμορφωτική χαρακτήρα αξιολογική κρίση και αξιολογική αναπαράσταση των καταστάσεων που διερευνήθηκαν, με χρήση θεατρικών τεχνικών ως αξιολογικών.

¹² Βλ. επίσης τον Πίνακα 2.

Σκηνική παρουσίαση νέου δραματικού κειμένου

Το εργαστήριο μπορεί να οδηγηθεί σε σκηνική παρουσίαση και θεατρική παράσταση. Χωρίς απαραίτητη συστηματική προετοιμασία, με τρόπους απλούς και μη χρονοβόρους, τα παιδιά παρουσιάζουν το αποτέλεσμα της έρευνάς τους.

Τελική αξιολόγηση

Πρόκειται για το μεταγνωστικό στάδιο της στοχαστικής αυτοαξιολόγησης. Σε θεατρικό ρόλο και εκτός ρόλου, τα παιδιά αιτιολογούν, επιχειρηματολογούν, σιωπούν, παρατηρούν τη σκηνική μορφή των στιγμιότυπων που δημιούργησαν, αφουγκράζονται το ένα το άλλο. Ξανασκέφτονται τη διαδικασία, αλλά και όσα διερεύνησαν.

Πίνακας 2

ΔΙΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΔΡΑΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ / (INQUIRY DRAMA METHOD)	
1. Δημιουργία ατμόσφαιρας ομάδας	
2. Γνωριμία με το αρχικό περιβάλλον	
3. Δημιουργία θεατρικού – νέου περιβάλλοντος	
<i>i. Πρώτες επισημάνσεις για την εξέλιξη του μύθου</i> <i>ii. Διερεύνηση-στοχασμός σε θεατρικό ρόλο</i> <i>iii. Διαμορφωτική αξιολόγηση</i> <i>iv. Διαμόρφωση της ιστορίας</i> <i>v. Διαμορφωτική αξιολόγηση II</i>	
4. Σκηνική παρουσίαση νέου δραματικού κειμένου	
5. Τελική αξιολόγηση	
Διερευνητική Δραματοποίηση / (Inquiry Drama Method) Στάδια Ανάπτυξης(αναλυτικά)	
1. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑΣ ΟΜΑΔΑΣ	
- προσωπική έκφραση (σωματική, φωνητική, λεκτική) - πηγαία διερεύνηση βασικών εννοιών του υπό διερεύνηση θέματος - επικοινωνία στην ομάδα με ποικιλία παιχνιδιών και ασκήσεων (σωματικής έκφρασης, γνωριμίας, παρατήρησης κλπ.)	
2. ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΟ ΑΡΧΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	
δάσκαλος σε ρόλο ή εκτός ρόλου – παιδιά εκτός ρόλου	
ΕΠΑΦΗ ΜΕ ΤΟ ΕΡΓΟ ακρόαση/ανάγνωση λογοτεχνικού-μουσικού έργου, ακρόαση/ανάγνωση στίχων τραγουδιού, ανάγνωση θεατρικού έργου/παρακολούθηση παράστασης, θεατρικής, όπερας, χορού, κινηματογραφικού έργου-ντοκιμαντέρ, εικαστικού έργου	ΕΠΑΦΗ ΜΕ ΤΟ ΚΙΝΗΤΡΟ - ΕΡΕΘΙΣΜΑ παρακολούθηση/ακρόαση/ανάγνωση έννοιας, χρηστικού κειμένου, μαρτυρίας, προφορικής αφήγησης, οπτικού-ηχητικού εικαστικού ερεθίσματος ή συνδυασμού αυτών
3. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΘΕΑΤΡΙΚΟΥ - ΝΕΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	
<i>ΠΡΩΤΕΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ</i>	
συζήτηση εκτός θεατρικού ρόλου για το δραματικό περιβάλλον	
<i>ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ – ΣΤΟΧΑΣΜΟΣ ΣΕ ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΡΟΛΟ</i>	
αυτοσχέδιες δράσεις - αξιοποίηση θεατρικών τεχνικών / στοχασμός σε ρόλο	
<i>ΔΙΑΜΟΡΦΩΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ I</i>	
αξιολόγηση της δράσης που οδηγεί σε κατανόηση και τροφοδοτεί με νέα δράση (ερωτήσεις, εκδοχές, παρατηρήσεις για το περιεχόμενο και τη διαδικασία)	
<i>ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ</i>	
διαμόρφωση επεισοδίων εκτός ρόλου με ενδιάμεσες αυτοσχέδιες δράσεις, εργαστήρι δημιουργικής γραφής - μεταγραφή αφηγηματικού σε δραματικό	
<i>ΔΙΑΜΟΡΦΩΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ II</i>	
παρουσίαση στην ολομέλεια της ομάδας - ανατροφοδότηση	
4. ΣΚΗΝΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΝΕΟΥ ΔΡΑΜΑΤΙΚΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ	
Απλή, χωρίς ιδιαίτερη προετοιμασία, ή οργανωμένη, ως προς τα σημεία της όψης θεατρική παράσταση / θεατρικό αναλόγιο	
5. ΤΕΛΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	
αξιολόγηση της δράσης που οδηγεί σε κατανόηση και τροφοδοτεί με νέα δράση	

4.3 Θεατρικές Τεχνικές – Τεχνικές Εμφύχωσης

α) Αισθησιοκινητική δράση – Καθοδηγημένη φαντασία

Οι μαθητές/τριες κινούνται στον χώρο, έχοντας ενεργοποιήσει τα αισθητήριά τους, για να αναπαραστήσουν μια κατάσταση, ανταποκρινόμενοι στις οδηγίες του/της εκπαιδευτικού Θεατρικής Αγωγής, που τους καλεί να τη φανταστούν (Taylor, 1998). Το βίωμα ισχυροποιείται όσο πιο έντονα νιώθουν μέσα τους την εικόνα που αναπαριστούν.

β) Παγωμένη εικόνα

Ακίνητοι σε θεατρικό ρόλο, οι μαθητές/τριες αναπαριστούν μια δραματική κατάσταση σε παγωμένη εικόνα (still image). Αν και σε ακινησία, η εκφρασματική δύναμη της σωματικής στάσης και του προσώπου δημιουργεί τις προϋποθέσεις για πολλαπλές αναγνώσεις της αναπαριστώμενης κατάστασης. Ταυτόχρονα, σε συνθήκες σιωπής, ο μη εκφωνούμενος λόγος είναι έντονα παρών και ενισχύει τη στοχαστική διάθεση των παιδιών που, δυνάμει, μπορεί να αναλυθεί σε λεκτική έκφραση όσων συμβαίνουν στη συνείδησή τους.

γ) Εικόνες από τη ζωή του χαρακτήρα

Οι μαθητές/τριες αναλαμβάνουν έναν ρόλο και δείχνουν στιγμιότυπα από τη ζωή του χαρακτήρα (a day in the life). Αυτά, σε χρονική ακολουθία, αφορούν τρία ή περισσότερα χρονικά σημεία ή περιόδους, με ιδιαίτερη σημασία για τη ζωή του χαρακτήρα.

δ) Ανίχνευση της σκέψης και της κοινωνικής κατάστασης

Αποτελεί συμπληρωματική τεχνική της παγωμένης εικόνας, καθώς η αναπαράσταση νοηματοδοτείται με λόγο σύντομο και περιεκτικό. Έτσι, ενώ οι μαθητές/τριες βρίσκονται σε παγωμένη εικόνα, ο/η εκπαιδευτικός πλησιάζει κάποιο ή όλα τα παιδιά και τους απευθύνει ερωτήματα, προκειμένου να εκφράσουν φωναχτά τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους (thought tracking). Αυτά ανταποκρίνονται σε θεατρικό ρόλο. Οι απαντήσεις τους μπορούν να φωτίζουν σημεία τα οποία δεν είναι δυνατό να γίνονται κατανοητά με την παγωμένη εικόνα.

ε) Περιγραφή του χαρακτήρα

Πάνω σε ένα κομμάτι χαρτί (του μέτρου) ή σε κάποιο παρόμοιας λειτουργικότητας υλικό, τοποθετεί το σώμα του ένα παιδί, ευρισκόμενο σε ρόλο ενός χαρακτήρα. Κάποιος από τους άλλους μαθητές σχεδιάζει το περίγραμμά του (role in the wall). Κατόπιν, οι μαθητές/τριες εκτός θεατρικού ρόλου (ή και σε ρόλο), έξω από το περίγραμμα, γράφουν ό,τι θέλουν να του πουν, ενώ, μέσα στο περίγραμμα, γράφουν ως ο χαρακτήρας που σκέφτεται για τη ζωή του ή για κάποιο συγκεκριμένο ζήτημα. Ο απεικονιστικός χαρακτήρας της άποψης 'μέσα στο περίγραμμα' και 'έξω από το περίγραμμα' αποτελεί πρότυπο, για να αναζητηθεί η έννοια της οπτικής γωνίας¹³. Η τεχνική χαρακτηρίζεται για την πληροφοριακή, στοχαστική και ποιητική της δύναμη.

στ) Γραφή και ανάγνωση σε ρόλο

Οι μαθητές/τριες σε θεατρικό ρόλο (writing in role) εμπλέκονται στη γραφή (Booth, 1994, 1996) ποικίλων ειδών κειμένων, μιας και ο λόγος για τον οποίο γράφουν ή εκφράζονται προφορικά, απηχεί την ανάγκη τους ως χαρακτήρων να διατυπώσουν τις σκέψεις ή τα συναισθήματά τους με κατάλληλο ύφος, σχετικά με ένα ζήτημα που τους απασχολεί.

Από αυτήν την άποψη, η τεχνική επιτρέπει να καθιερώσουμε ένα αποτελεσματικό γλωσσικό περιβάλλον. Επομένως, χρειάζεται να δώσουμε έμφαση στη χρήση της γλώσσας στην προφορική ή γραπτή μορφή και, ως εκ τούτου, στην ανάπτυξη της επικοινωνιακής ικανότητας των παιδιών. Να κάνουμε ικανά τα παιδιά να χρησιμοποιούν τον προφορικό και γραπτό λόγο σε κάθε περίπτωση με δημιουργικό και στοχαστικό τρόπο (Papadopoulos, 2018).

ζ) Συλλογικός χαρακτήρας

Οι μαθητές/τριες σε θεατρικό ρόλο δημιουργούν τη συλλογική συνείδηση του χαρακτήρα (collective character). Πρόκειται για έναν χαρακτήρα, που διαμορφώνεται από το σύνολο των διαφορετικών απόψεων των παιδιών.

Σε μια εναλλακτική απόδοση της τεχνικής, ενώ ένα από τα παιδιά αναπαριστά το σώμα του χαρακτήρα, με τις κατάλληλες χειρονομιακές στάσεις (gestus), κάποιοι άλλοι αναλαμβάνουν τη φωνή του. Η τεχνική μπορεί να διαφοροποιείται ως προς την αρχιτεκτονική δόμησης της εικόνας του χαρακτήρα, ως προς τα σώματα που δείχνουν ή τα παιδιά που μιλούν.

η) Μαρτυρία

Πρόκειται για την αφήγηση της προσωπικής μαρτυρίας (giving witness) σχετικά με μια αξιοσημείωτη εμπειρία του χαρακτήρα. Η τεχνική μοιάζει με τη συνέντευξη. Ωστόσο διαφοροποιείται από αυτήν, καθώς στη μαρτυρία δεν ακούμε την ερώτηση, ενώ, αντίθετα, η έμφαση δίνεται στη στοχαστική ανάλυση της βιωμένης μνήμης (π.χ. μπροστά σε ένα εννοούμενο ακροατήριο ή τηλεοπτικό φακό).

θ) Διάδρομος της συνείδησης ή Συμβουλές στον χαρακτήρα - Αντικρουόμενες σκέψεις

Σε μια κρίσιμη για την εξέλιξη της δράσης περίπτωση, κάποιο από τα παιδιά, ως ένας από τους χαρακτήρες που αντιμετωπίζει ένα δίλημμα, περνά μέσα από ένα ανθρώπινο τούνελ, το οποίο δημιουργούν με τα χέρια τους τα άλλα παιδιά σε ρόλο. Αυτοί στέκονται όρθιοι σε δύο σειρές, τη μία απέναντι από την άλλη και, ανάλογα με την οδηγία του/της εκπαιδευτικού, μπορεί να αναλαμβάνουν τον ρόλο των αντικρουόμενων σκέψεων (voices in the head) και της συνείδησης του ρόλου (conscience alley), που βρίσκεται σε δίλημμα ή να είναι κάποιοι άλλοι που, σε ρόλο ή εκτός ρόλου, του δίνουν συμβουλές για το τι πρέπει να κάνει στη δύσκολη αυτή περίπτωση (conflicting advice). Κάθε φορά που ο ρόλος κοιτάζει κάποιον από τους παίκτες, εκείνος του μιλάει ως η φωνή της συνείδησης. Η τεχνική διαθέτει έντονα στοχαστικά και μεταγνωστικά χαρακτηριστικά και, συχνά, οδηγεί στην αλλαγή της συμπεριφοράς του ρόλου.

ι) Καρέκλα των αποκαλύψεων

Κάποιο από τα παιδιά, σε θεατρικό ρόλο, κάθεται μπροστά στην ομάδα των συμμαθητών του, η οποία σε ρόλο ή εκτός ρόλου του ζητά πληροφορίες, σχετικά με ό,τι χρειάζεται να μάθει για τη ζωή του ή την κατάσταση που διερευνάται. Η τεχνική δεν συνδέεται με την εμπειρία μιας 'ανάκρισης' αλλά, αντίθετα, ο ίδιος ο ρόλος, με τη θέλησή του, επιθυμεί να μοιραστεί πράγματα, ως μια αποκαλυπτική μαρτυρία, που αφορά τη διερευνώμενη κατάσταση. Αν και καθένas από την ομάδα μπορεί να ερωτά ό,τι θέλει, δεν μπορεί να αναπτύσσει διάλογο με τον ερωτώμενο με διαδοχικές ερωταποκρίσεις. Δικαιούται να θέτει αποκλειστικά ένα ερώτημα, ενώ ο ρόλος δικαιούται να απαντά σε ό,τι ο ίδιος θεωρεί σκόπιμο.

ια) Μανδύας του Ειδικού

Ο Μανδύας του Ειδικού (Mantle of the expert) αποτελεί ερευνητική τεχνική που, ανάλογα με τον τρόπο ανάπτυξής της, μπορεί να χαρακτηριστεί μέθοδος ή τεχνική. Τα παιδιά αναλαμβάνουν ρόλους ειδικών, προκειμένου να ερευνήσουν ένα θέμα. Συνεργάζονται για να συλλέξουν δεδομένα σε πραγματικές συνθήκες έρευνας και, κατόπιν, σε υποομάδες έργου, με βάση την εμπειρία της γνώσης που αποκόμισαν, αποφαίνονται με μια ειδική άποψη.

¹³ Το μοντέλο 'μέσα στο περίγραμμα' και 'έξω από το περίγραμμα', με χρήση του Περιγράμματος του Χαρακτήρα, εισήχθη για πρώτη φορά το 2004, στο πλαίσιο ερευνητικού προγράμματος, για διερεύνηση της οπτικής γωνίας (Παπαδόπουλος, 2004).

ιβ) Συνέντευξη

Τα παιδιά σε ρόλο δημοσιογράφων προετοιμάζουν και θέτουν ερωτήσεις στον ρόλο, τον οποίο μπορούν διαδοχικά να αναλαμβάνουν περισσότερα παιδιά. Η τεχνική δίνει τη δυνατότητα δημιουργίας ερωτήσεων με την οργάνωση ενός σχετικού εργαστηρίου παραγωγής ερωτημάτων. Έμφαση δίνεται στον στόχο κάθε ερώτησης, στην ένταξη των ερωτήσεων σε θεματικές κατηγορίες και στην καταλληλότητά τους, ανάλογα με την κατάσταση της επικοινωνίας και της κοινωνικής κατάστασης.

ιγ) Αυτοσχεδιασμός

Πρόκειται για την αυτοσχέδια δράση, στην οποία τα παιδιά εμπλέκονται με την πηγαία εκφραστική τους δύναμη. Δεν προαπαιτείται κάποιο θεατρικό κείμενο ή σενάριο. Ωστόσο, κάποια βασικά στοιχεία, σχετικά τόσο με την ταυτότητα και τη σύνολη προσωπικότητα των ρόλων (συμπεριφορά, κίνητρα κλπ.), όσο και με τον χώρο, τον χρόνο και τη γενικότερη κατάσταση είναι απαραίτητα, καθώς επιτρέπουν τη δημιουργία μιας κοινής βάσης για τον αυτοσχεδιασμό των παιδιών. Προς αυτή την κατεύθυνση χρησιμοποιούνται οι κάρτες ρόλων (βλ. παρακάτω).

Η χρήση ημιδομημένου αυτοσχεδιασμού ενισχύει την επικοινωνιακή ικανότητα των παιδιών που παίρνουν μέρος στον αυτοσχεδιασμό. Για να είναι όμως πλήρης ο παραγόμενος λόγος, δεν αρκεί μια επιφανειακή προσαρμογή του στις περιστάσεις επικοινωνίας. Απαιτείται η χρήση κατάλληλου ύφους και λεξιλογίου και η αξιοποίηση της αλληλοδραστικής (interactive), διαπραγματευτικής και κοινοτικής του δύναμης.

ιδ) Κάρτες ρόλων

Κάθε παιδί, πριν από τον ημιδομημένο αυτοσχεδιασμό, μελετά μια κάρτα, στην οποία είναι γραμμένα στοιχεία, που με πολύ σύντομο τρόπο δίνουν πληροφορίες για τον ρόλο, που πρόκειται να αναλάβει. Η τεχνική διευκολύνει τα παιδιά να γνωρίσουν τη συμπεριφορά του ρόλου και, έτσι, να έλθουν σε επαφή με την ταυτότητά του. Η γνώση στοιχείων, που αφορούν στην καθημερινότητα του ρόλου, στις αντιλήψεις και τις ενέργειές του, μπορεί να συμβάλουν στην εκ μέρους του παιδιού κατανόηση της κατάστασής του. Για παράδειγμα, πριν από την έναρξη του ημιδομημένου αυτοσχεδιασμού ανάμεσα σε δύο ρόλους, η μελέτη των αντίστοιχων δύο καρτών μπορεί να πληροφορήσει τα παιδιά για τις ταυτότητες των ρόλων, τους οποίους χρειάζεται να γνωρίζουν καλά, πριν τους αναλάβουν.

ιε) Θέατρο φόρουμ και οπτική γωνία

Αποτελεί προσέγγιση που εισηγήθηκε ο Α. Boal και αφορά τη θεατρική διαπραγμάτευση της κοινωνικοπολιτικής πραγματικότητας. Διαθέτει διαδραστική δύναμη, καθώς επιτρέπει στους θεατές, μετά την παρακολούθηση μιας σκηνικής παρουσίασης, να συμμετέχουν στην εξέλιξη ενός επιχειρηματικού αγώνα και διαξιφισμού ανάμεσα στον πρωταγωνιστή (καταπιεζόμενο) και τον ανταγωνιστή (καταπιεστή) μιας κοινωνικής κατάστασης. Σε ένα κρίσιμο για τη λήψη απόφασης σημείο, ο συντονιστής (τζόκερ), ως διαμεσολαβητής, καλεί όποιον από τους θεατές θελήσει, να δείξει από τη δική του οπτική γωνία τον τρόπο, με τον οποίο κατά την κρίση του πρέπει να αντιδράσει ο πρωταγωνιστής. Η τεχνική έχει ως στόχο να δοθεί η δυνατότητα συνδιαμόρφωσης του περιεχομένου της παράστασης, με βάση την οπτική γωνία του ακροατηρίου, υπέρ του καταπιεζόμενου και των κοινωνικών και πολιτικών του δικαιωμάτων.

ιστ) Παιχνίδι ρόλου

Το Παιχνίδι Ρόλου συμβάλλει στη διαλογική συζήτηση, με στόχο τη δημιουργία ενός διαλόγου για σύγκλιση των αντιθέτων απόψεων, όπου η προτεραιότητα δεν είναι στη ρητορική της επιχειρηματολογίας και της πειθούς αλλά, αντίθετα, η έμφαση δίνεται στη διαλεκτική της συνάντησης, της ενεργητικής ακρόασης και της αρμονίας (Παπαδόπουλος, 2021).

Επιπλέον, αναπτύσσεται μια αυθεντική συνθήκη αλληλοπεριχώρησης, που προωθεί την εφαρμογή μιας ενσυναισθητικής και αλληλοδραστικής ικανότητας, όπου ξεχωριστή προτεραιότητα δίνεται στη δημιουργία συναινετικού λόγου, που διακρίνεται για την κοινωνική του ευθύνη και τη στοχαστική αντιμετώπιση της πραγματικότητας.

ιζ) Δραματοποιημένη αφήγηση

Η δραματοποιημένη αφήγηση (story theatre) ζητά από τα παιδιά να αναπαριστούν αυτοστιγμεί μια ιστορία που αφηγείται ο/η εκπαιδευτικός ή κάποιο παιδί ή ομάδα παιδιών. Η απαιτητικότητα της τεχνικής αφορά την ετοιμότητα για σωματική - κινητική αναπαράσταση.

ιη) Τελετουργία

Η τελετουργία (ceremony) αφορά αναπαραστάσεις τελετών, κατά τις οποίες τα παιδιά εκδηλώνουν αναμενόμενες συμπεριφορές. Τέτοιες τελετές μπορεί να προέρχονται από την κοινωνική, θρησκευτική, εθνική ή και στρατιωτική ζωή, όπως γάμοι, γενέθλια, δικαστικές συνεδρίες, προσευχές, έθιμα, απονομές τίτλων και μεταλλίων, ορκωμοσίες, παρελάσεις, στέψεις κλπ. Η τεχνική αυτή διαθέτει εξαιρετική δύναμη για τη συνειδητοποίηση των παραδόσεων και της ζωής της κοινότητας, ενώ, με τα τυπικά που ακολουθούνται, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να καλλιεργεί τον έλεγχο της δράσης και τον συνακόλουθο στοχασμό.

ιθ) Πινακίδες

Οι πινακίδες, μέσω σύντομου γραπτού λόγου, μάς πληροφορούν για μια κατάσταση, ένα συμβάν, μια συνθήκη, με προσωπικά ή κοινωνικοπολιτικά ζητούμενα. Η απουσία του προφορικού λόγου και η αντικατάστασή του από τον γραπτό δημιουργεί δραματική ένταση και προοικονομεί τη δράση. Οι πινακίδες με τον κριτικό λόγο, όπως τις γνωρίζουμε από το θέατρο του Μπρεχτ, μπορούν στην εποχή μας να λειτουργούν σε ψηφιακή μορφή, με δυνατότητες για παραγωγή επίκαιρων νοημάτων, με διερευνητικά, στοχαστικά και μεταγνωστικά χαρακτηριστικά.

κ) Χορωδιακή απαγγελία

Τα παιδιά, εν χορώ, απαγγέλλουν είδη κειμένων, δίνοντας έμφαση στη θεατρικότητα της κατάστασης, μέσω της εκφοράς του λόγου, της έκφρασης του προσώπου και της σωματικής κίνησης.

κα) Ο/Η εκπαιδευτικός σε θεατρικό ρόλο

Είναι η τεχνική, σύμφωνα με την οποία ο/η εκπαιδευτικός, κατά την εκάστοτε δραματική περίπτωση, αναλαμβάνει ποικίλους ρόλους, που επιτρέπουν τη διευκόλυνση της συλλογικής δράσης. Έτσι, ενώ τα παιδιά δημιουργούν τις δραματικές καταστάσεις, ο/η εκπαιδευτικός αναλαμβάνει ρόλους, που ενισχύουν τη δραματική ένταση, δημιουργώντας εμπόδια, προκαλώντας ανατροπές, προσφέροντας αναπάντεχες λύσεις κλπ. Την ποιότητα του ρόλου του/της εκπαιδευτικού καθορίζει η κοινωνική του θέση (status) (Morgan & Saxton, 1987) σε σχέση προς τους ρόλους των παιδιών. Έτσι, ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού μπορεί να έχει:

α) υψηλή κοινωνική θέση

Πρόκειται για ρόλους αρχηγικούς, που διαθέτουν αυθεντία και τους αναλογεί αμέριμη η ευθύνη των αποφάσεών τους. Από τη δύναμή τους συχνά –όταν αυτή δεν πηγάζει από σοφία και δικαιοσύνη– κινδυνεύουν να έρθουν σε αντιπαράθεση με τα δικαιώματα που διεκδικούν οι ρόλοι των παιδιών.

β) ίση κοινωνική θέση

Είναι ρόλοι διαμεσολαβητικοί ή υπαλληλικοί, με ανάθεση έργου από άλλους, που ό,τι πράττουν δεν το έχουν αποφασίσει οι ίδιοι. Επομένως, μπορούν να εμπλέκονται σε διαπραγματευτικές διαδικασίες, να υπόσχονται και να πετυχαίνουν υποστήριξη στα αιτήματα του ρόλου των παιδιών κλπ.

γ) χαμηλή κοινωνική θέση (του αδυνάτου)

Ρόλοι αδυνάτων (φτωχός, αιχμάλωτος, πρόσφυγας, ευάλωτος κλπ.), που αναλαμβάνονται από τον δάσκαλο, φέρνουν τους ρόλους των παιδιών σε θέση ισχύος, συνθήκη που καλλιεργεί την αυτοπεποίθησή τους και τα καλεί να αντιλαμβάνονται την ευθύνη τους για όσα μπορούν να κάνουν.

4.4 Ο εκπαιδευτικός σε ρόλο εμπυχωτή

Με τη φυσική, έμπληξη από δημιουργικό οίστρο παρουσία του, ο/η εκπαιδευτικός αναλαμβάνει ρόλο εμπυχωτή, με στόχο να δημιουργεί τις κατάλληλες προϋποθέσεις, ώστε τα παιδιά να συνυπάρχουν ως πρόσωπα (Buber, 1959· Unamuno, 1993· Κοσμόπουλος, 1995) στο περιβάλλον της ομάδας και, συγχρόνως, να ενισχύει τη δραματική εμπλοκή τους στη σκηνική διερεύνηση της εκάστοτε ιστορίας. Εμπυχωώνει την ομάδα και τους θεατρικούς ρόλους που αναλαμβάνουν τα παιδιά, με βάση τις σύγχρονες ανθρωπιστικές, ψυχοπαιδαγωγικές, αισθητικές και καλλιτεχνικές αντιλήψεις (Ross, 1978, 1982, 1984· Anderson, 2006) για τη διαπραγμάτευση και αναδιαπραγμάτευση της κοινωνικής πραγματικότητας.

Επιπλέον, ο/η εκπαιδευτικός είναι ανάγκη να εκδηλώνει τον ενθουσιασμό του και να κινητοποιεί τη φαντασία και την ανάληψη ρόλων για την αυτοσχέδια δράση. Ταυτόχρονα, με στοχαστική διάθεση, να είναι σε θέση να σιωπά, χρησιμοποιώντας την εσωτερική του περισυλλογή και αυτοσυγκέντρωση, προκειμένου να δημιουργεί την απαραίτητη και κατάλληλη συγκινησιακή ατμόσφαιρα στοχασμού πάνω στη δράση. Επίσης, απαιτείται διαρκώς να είναι σε ετοιμότητα, για να μπαίνει σε θεατρικό ρόλο, χωρίς, ωστόσο, να επισκιάζει τη δημιουργικότητα και την πρωτοβουλία των παιδιών (Παπαδόπουλος, 2010).

ΜΕΡΟΣ Β΄ - ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΘΕΑΤΡΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ**Το βιβλίο της Θεατρικής Αγωγής: αναγκαίες επισημάνσεις****1. Εισαγωγικές Παρατηρήσεις**

Ο Εργαστηριακός Οδηγός αποτελεί υποστηρικτικό υλικό, με έμφαση στη διδακτική μεθοδολογία του μαθήματος. Ο/Η εκπαιδευτικός Θεατρικής Αγωγής λαμβάνει υπόψη τη δυναμική της τάξης, το ψυκοκοινωνικό πλαίσιο της ομάδας, το οικογενειακό προφίλ, την πολιτισμική φυσιογνωμία της τοπικής κοινωνίας και οργανώνει τον σχεδιασμό, ακολουθώντας τη δομή των μαθημάτων και προσαρμόζοντας αντίστοιχα τις δραστηριότητες. Η διατήρηση της δομής επιτρέπει την ύπαρξη ενός λειτουργικού σχεδιασμού του μαθήματος και, συγχρόνως, συνιστά ένα παιδαγωγικό και καλλιτεχνικό περιβάλλον που καλλιεργεί τη δημιουργική ελευθερία του/της εκπαιδευτικού.

Στο πλαίσιο τους μαθήματος, προτείνεται η πρόβλεψη του μαπούλου ή της τσάντας της Θεατρικής Αγωγής. Επίσης, ένα ατομικό και συλλογικό ημερολόγιο ή ένας φάκελος που θα έχει συγκεντρωμένα τα έργα των μαθητών/τριων ενισχύει τη συνεκτικότητα μεταξύ των μαθημάτων και αποτυπώνει τη μαθησιακή διαδρομή. Ο/Η εκπαιδευτικός μέχρι την κατάκτηση της αναγνωστικής ικανότητας αναλαμβάνει τον ρόλο του αφηγητή της ιστορίας. Η έναρξη και η λήξη κάθε μαθήματος χρειάζεται να συνοδεύονται από δραστηριότητες με βάση τον ψυχοπαιδαγωγικό, διδακτικό και καλλιτεχνικό τους σχεδιασμό. Οι τίτλοι σε κάθε μάθημα λειτουργούν ως παράλληλη αφήγηση και μπορούν να αποτελέσουν ένασμα για τη δημιουργία νέων δραστηριοτήτων.

Το βιβλίο της Θεατρικής Αγωγής αναπτύσσεται σε: 12 *Θεματικές Ενότητες* (για εκπαιδευτικό) ή *Μαθήματα* (για μαθητή/τρια) (βλ. πίνακα 3). Οι παραπάνω Θεματικές Ενότητες ή Μαθήματα εντάσσονται σε 4 *Θεματικά Πεδία* (για εκπαιδευτικό) ή *Θέματα* (για μαθητή/τρια). Επομένως, 4 *Θεματικά Πεδία* αντιστοιχούν σε 12 *Θεματικές Ενότητες* (εκπαιδευτικός) 4 *Θέματα* αντιστοιχούν σε 12 *Μαθήματα* (μαθητής/τρια). Τα μαθήματα είναι συνολικά 26, όπως παρουσιάζονται στον πίνακα περιεχομένων (βλ. πίνακα 4).

Πίνακας 3

Εκπαιδευτικός	Μαθητής/τρια	Εκπαιδευτικός	Μαθητής/τρια
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ	ΒΙΒΛΙΟ & ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΜΑΘΗΤΗ/ΤΡΙΑΣ	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ	ΒΙΒΛΙΟ & ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΜΑΘΗΤΗ/ΤΡΙΑΣ
ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΠΕΔΙΑ	ΘΕΜΑΤΑ	ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΜΑΘΗΜΑΤΑ
Αίσθηση, Αυτοέκφραση, Παιχνίδι.	Αισθάνομαι και εκφράζομαι στο παιχνίδι.	1. Από την αίσθηση στην αυτοέκφραση. 2. Έκφραση στην ομάδα: Σωματική έκφραση και κίνηση.	Μάθημα 1: Αισθάνομαι και εκφράζομαι. Μάθημα 2: Παίζουμε στην ομάδα.
Κοινωνώ τον άλλον-Συναντώ τον εαυτό μου-Μοιράζομαι στην ομάδα.	Με τους φίλους μου στην ομάδα.	1. Επικοινωνία στην ομάδα: Τα πρόσωπα και η συνύπαρξη (ο εαυτός και ο άλλος).	Μάθημα 3: Τα πρόσωπά μας είναι χαρούμενα πλάι στους άλλους;

		2. Λεκτική έκφραση και επικοινωνία. 3. Αλληλεπίδραση και συλλογική εργασία στην ομάδα.	Μάθημα 4: Μιλούμε στους άλλους. Αυτοί μας προσέχουν; Μάθημα 5: Μπορούμε να συνεργαστούμε στην ομάδα μας;
Ανάγκη, Δίλημμα, Πράττω, Στοχάζομαι/ Ο μύθος ταξιδεύει.	Μπαίνουμε σε ρόλο και κάνουμε κάτι. Μετά σκέφτομαι όσα κάναμε.	1. Τεχνικές εμφύχωσης της ομάδας. 2. Θεατροπαιδαγωγικές - διδακτικές μέθοδοι (Θεατρικό Παιχνίδι, Διερευνητική Δραματοποίηση, Παιχνίδι Ρόλου κ.ά.) 3. Θεατρικές τεχνικές 4. Τεχνικές ερώτησης και σκηνικής διερεύνησης δραματικού περιβάλλοντος	Μάθημα 6: Εμφυχώνουμε την ομάδα μας. Μάθημα 7: Παίζουμε στο Θεατρικό Παιχνίδι. Μάθημα 8: Ερευνούμε στη Διερευνητική Δραματοποίηση. Μάθημα 9: Δοκιμάζουμε θεατρικές τεχνικές. Μάθημα 10: Μαθαίνουμε να ρωτάμε. Μαθαίνουμε να απαντάμε.
Ο λόγος του σώματος - το σώμα του λόγου. Ο κόσμος της υπόκρισης.	Τι κάνουμε για να ζωντανέψουμε μια γραμμένη ιστορία στη σκηνή.	1. Θεατρικές μέθοδοι / προσεγγίσεις 2. Εργαστήρι παραγωγής δραματικού λόγου.	Μάθημα 11: Πώς να φτιάξουμε ένα θεατρικό έργο ή τι υλικά θέλουμε για να κάνουμε ένα έργο στη σκηνή μας; Μάθημα 12: Παίζουμε το έργο που φτιάξαμε στη σκηνή μας.

Πίνακας 4

Τίτλοι μαθημάτων ανά αριθμό διδακτικών ωρών και σελίδες

α/α	Κεφάλαια Βιβλίου	Τίτλος Μαθήματος	Σελίδες Βιβλίου	Διδακτικές Ώρες
1	[1.]	Σε έναν καινούριο τόπο	10-11	1
2	[2.]	Ανακαλύπτω εμένα	12-13	1
3	[3.]	Ανακαλύπτω τους άλλους	14	1
4	[4.]	Μέσα μου κρατώ	15	1
5	[5.]	Ξεκινάω νέες διαδρομές	16-17	1
6	[6.]	Κάτι ξαφνικό συμβαίνει εδώ	18-19	1
7	[7.1.]	Μια διαφορετική συνάντηση	20	1
8	[7.2.]	Είμαστε μια παρέα	21	1
9	[7.3.]	Ένας νέος προορισμός	22	1
10	[7.4.]	Φεύγουμε για άλλους τόπους	23	1
11	[7.5.]	Στην κορυφή του βουνού	24	1
12	[7.6.]	Δεν θα χαθούμε	25	1
13	[7.7.]	Φτάνουμε στο χωριό	26-27	1
14	[7.8.]	Απαγορεύεται ο χορός	28-29	1
15	[7.9.]	Αποφασίζουμε μαζί	30-31	1
16	[7.10.]	Βουτιές με φτερά	32	2
17	[7.11.]	Όλοι μαζί	33	1
18	[7.12.]	Όταν νοιάζομαι	34-35	2
19	[7.13.]	Το δώρο	36-37	1
20	[8.1.]	Περνάμε το κατώφλι	38-39	1
21	[8.2.]	Η γιαγιά και ο παππούς	40-41	2
22	[9.1.]	Μια πολύχρωμη γειτονιά	42	2
23	[9.2.]	Ο χορός της κοινότητας	43	2
24	[10.]	Μια επικίνδυνη περιπέτεια	44-45	1
25	[11.]	Επιστροφή στο δάσος	46	2
26	[12.]	Αυλαία, πάμε!	47	4

2. Μαθησιακά Βήματα

Τα Μαθήματα αναπτύσσονται σε επτά βήματα (βλ. πίνακα 5). Το πρώτο, εισαγωγικό βήμα συμπίπτει με το γραπτό κείμενο ή την εικονοφήγηση της ιστορίας, το δεύτερο αφορά την εξήγηση του στόχου, το τρίτο ενθαρρύνει για δράση μέσα από παιχνίδια ή ασκήσεις, το τέταρτο αφορά την εκμάθηση της νέας τεχνικής/προσέγγισης, το πέμπτο σχετίζεται με την εφαρμογή της, το έκτο αναφέρεται στην αξιολογική συζήτηση στην ομάδα και το έβδομο στην ανάρτηση από τους/τις μαθητές/τριες (βλ. πίνακα 6).

Πίνακας 5

Βήματα	Εκπαιδευτικός	Μαθητής/τρια
Βήμα 1	Εισαγωγή	Η ιστορία μας!
Βήμα 2	Προοργανωτής – Οι στόχοι	Μαθαίνουμε!
Βήμα 3	Παιχνίδια και Ασκήσεις	Ας παίξουμε!
Βήμα 4	Εκμάθηση Μεθόδων και Τεχνικών	Ας οργανωθούμε!
Βήμα 5	Εφαρμογή Μεθόδων και Τεχνικών	Στη σκηνή!
Βήμα 6	Αναστοχαστικός Διάλογος – Αξιολογικές Τεχνικές	Στο συμβούλιο!
Βήμα 7	Δημοσιεύσεις Μαθητών	Το ημερολόγιο της ομάδας!

Πίνακας 6

• Εικονίδια και Γλωσσάρι Μαθησιακών Βημάτων •

Η ιστορία μας!
Η ιστορία μας!
Παρατηρούμε την εικόνα και διαβάζουμε τα λόγια.

Μαθαίνουμε!
Τι θα μάθουμε σήμερα;

Ας οργανωθούμε!
Ας οργανωθούμε!
Τι θα κάνουμε για να το μάθουμε;

Ας παίξουμε!
Ας παίξουμε!
Ξεκινάμε τη δράση.

Στη σκηνή!
Στη σκηνή!
Παίζουμε ρόλους.

Στο συμβούλιο!
Στο συμβούλιο!
Συζητάμε στην ομάδα.

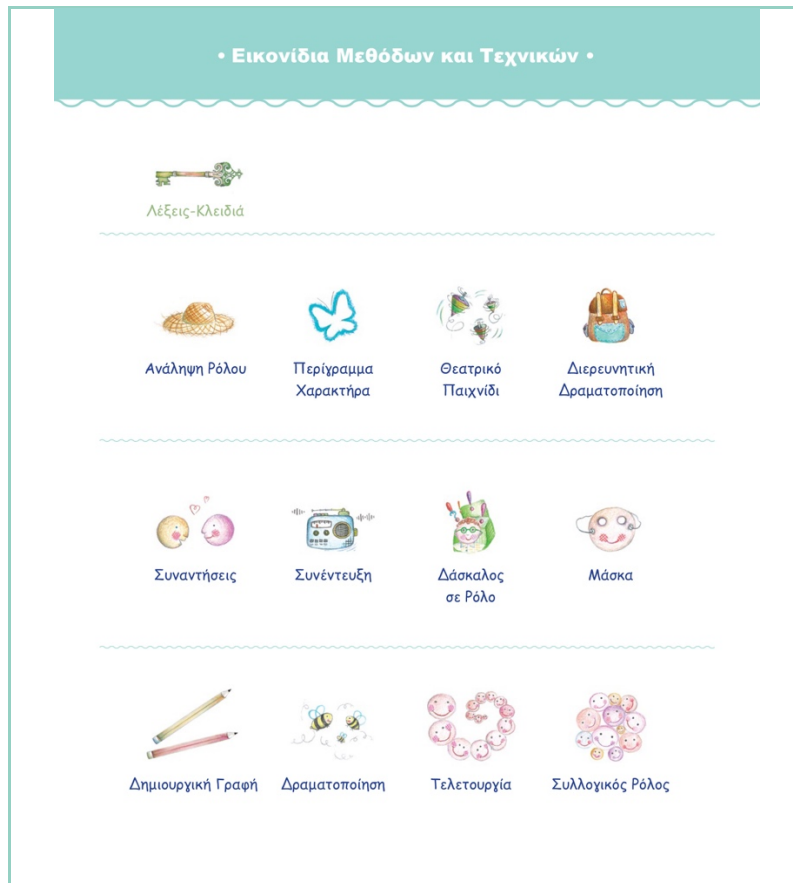

Το ημερολόγιο της ομάδας!
Το ημερολόγιο της ομάδας!
Εκφράζουμε τις σκέψεις και τα συναισθήματά μας.

3. Μέθοδοι και Τεχνικές

Σε κάθε μάθημα, το βήμα 2 αναφέρεται σε μια νέα θεατρική τεχνική ή προσέγγιση (βλ. πίνακα 7), που αποτελεί στόχο του και εμφανίζεται με το σχετικό εικονίδιο της, ενώ στο βήμα 4 προτείνεται η εκμάθησή της και στο βήμα 5 η εφαρμογή της. Το ίδιο συμβαίνει με τις προτεινόμενες μεθόδους, όπως για παράδειγμα το Θεατρικό Παιχνίδι και τη Διερευνητική Δραματοποίηση.

Πίνακας 7

4. Ο ρόλος της εικόνας στο βιβλίο της Θεατρικής Αγωγής

Στα πρώτα μαθήματα του βιβλίου της Θεατρικής Αγωγής, η εικόνα δεν αποτελεί συνοδευτικό στοιχείο του γραπτού κειμένου. Αντιθέτως, το αντικαθιστά μορφικά και λειτουργικά, αναλαμβάνοντας τον ρόλο του αφηγητή της ιστορίας. Η γλώσσα δεν αποτελεί πια τον κεντρικό σημειωτικό τρόπο της επικοινωνίας. Οι πληροφορίες αποδίδονται με εικαστικά μέσα, η ιστορία συνιστά οπτική αναπαράσταση, οπτικοποιείται. Η επιφάνεια της σελίδας, ως 'σαλόνι', λειτουργεί πολυτροπικά, ικανή να μεταδώσει πληροφορίες, καθιστώντας αντιληπτό το περιεχόμενό της, γίνεται ο συνδετικός κρίκος της νοητικής με την αισθητηριακή εμπειρία, αφού παρέχει τη δυνατότητα δημιουργίας νέων νοημάτων στο δραματικό περιβάλλον (Γκαβογιάννη, 2019, 2020).

Η αλληλεπίδραση σχημάτων, χρωμάτων και γραμμών συνθέτει ένα σύνολο εννοιών. Η εικόνα μετατρέπεται σε ισχυρό επικοινωνιακό μέσο, καθώς εμπεριέχει τη δράση, δημιουργεί τη θεατρική ατμόσφαιρα και χρησιμοποιείται ως αφήγηση, πληροφορία και συμβολική αναπαράσταση. Υπό αυτό το πρίσμα, η εικόνα δεν είναι στατική, αλλά αντίθετα καθίσταται εργαλείο με το οποίο οι μαθητές/τριες ενεργοποιούν τον οπτικό τους κώδικα. Η οπτική πληροφορία αρχικά προσλαμβάνεται και κατόπιν, μετασχηματίζεται ως προς το νόημά της από τον/την εκπαιδευτικό Θεατρικής Αγωγής που, αξιοποιώντας μεθόδους και τεχνικές, αποκωδικοποιεί τα νοήματα και δημιουργεί πρόσφορο έδαφος για νέες λεκτικές και μη λεκτικές αναπαραστάσεις, για αναστοχαστικές και σκηνικές δράσεις.

Ο/Η μαθητής/τρια ανασυνθέτει τις εικόνες, αναδιηγείται τα δεδομένα που αυτές προσφέρουν και συσχετίζεται ποικιλότροπα με την πλοκή. Έτσι, η εικόνα λειτουργεί πολυσημικά, αποκτά υπόσταση, αποτελεί κίνητρο για τη δημιουργία νοερών αναπαραστάσεων, ενώ συναντιέται ως αντικείμενο πολυεπίπεδης και πολυσύνθετης αναγνωστικής διερεύνησης. Η ανασύνθεση της εικόνας και η αναδιήγησή της επιτρέπει και προωθεί την ανάπτυξη της δραματοουργίας. Η εικονιστική γλώσσα είναι το προνομίωχο όχημα που οδηγεί στην εξέλιξη του μύθου και απελευθερώνει την εμπνευστική διαδικασία. Ο/Η μαθητής/τρια μπορεί να εστιάζει σε συγκεκριμένα στοιχεία της εικονοαφήγησης και να αγνοεί άλλα. Η λειτουργική ανάγνωση της εικόνας αποκτά αξία στον βαθμό που εξελίσσει το δραματικό περιβάλλον.

Μετά τα πρώτα μαθήματα, στα οποία αναμένεται η κατάκτηση της αναγνωστικής ικανότητας από τους μαθητές και τις μαθήτριες, η οπτική αφήγηση δίνει σταδιακά τη θέση της στον γραπτό λόγο. Η εικόνα δεν συνοδεύει ούτε απεικονίζει απλώς το κείμενο, αλλά συμπλέει μαζί του και επεκτείνει τη σημασία των λέξεων. Έτσι, γραπτό και οπτικό κείμενο συνδέονται, για να αφηγηθούν την υπόθεση. Επομένως, οι εικόνες συμβάλλουν στην αφήγηση και αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα της ιστορίας, την εμπλουτίζουν σημασιολογικά προσδίδοντάς της νέες νοηματικές διαστάσεις, αποδίδουν τη συναισθηματική ατμόσφαιρα και υποβάλλουν με την ανάγνωση συναισθήματα και ψυχικές διαθέσεις.

Ο ρόλος της εικονογράφησης δεν περιορίζεται στη μεταφορά νοημάτων. Κείμενο και εικόνα συνιστούν αλληλένδετα στοιχεία. Η ζωγραφική εμπειρέχει τον γραπτό λόγο. Οι λέξεις συμπληρώνονται μέσω της αναπαράστασής τους. Ως εκ τούτου, συνδημιουργείται ένα αδιαίρετο σύνολο, ένας ενιαίος κόσμος (Γιαννικοπούλου, 2008 Γκαβογιάννη, 2020).

Ο σχεδιασμός του βιβλίου της Θεατρικής Αγωγής της Α' δημοτικού και η διαλογική σχέση την οποία αναπτύσσει η αφηγηματική της εικόνας με το γραπτό κείμενο, εξελίσσει τη σύνολη αισθητική αντίληψη των μαθητών/τριών, συμβάλλοντας καταλυτικά στην πολυσθητηριακή τους ανάπτυξη. Από αυτή την άποψη, το εικαστικό περιεχόμενο αποτελεί πηγή έμπνευσης και αναφοράς, που αντανακλά μέσα του ένα ολόκληρο σύμπαν. Οι μαθητές/τριες παρατηρούν και ερμηνεύουν τον πολυσημικό τρόπο που 'γράφεται' η κάθε σελίδα. Η εικονογράφηση επιδιώκει να ακολουθήσει τις προδιαγραφές ενός σύγχρονου πολυτροπικού αναγνώσματος, που έχει συνυπολογίσει και σεβαστεί τη γνωστική, ψυχοκοινωνική και ψυχοσωματική ανάπτυξη του παιδιού, καλλιεργώντας την αισθητική του, διεγείροντας την κριτική σκέψη και τον αναστοχασμό και ενθαρρύνοντας την αυτοσχέδια δράση, τη δημιουργική ελευθερία και τη φαντασία του (Γκαβογιάννη, 2020).

5. Λίγα λόγια για την ιστορία μας...

Μια πεταλούδα, η Φαίη, φτάνει στο δάσος. Πλησιάζει το δέντρο με τις κλειδαρότρυπες. Εκεί βλέπει τον αντικατοπτρισμό της σε μια ασημένια κλειδαρότρυπα. Αναγνωρίζει ότι έχει έρθει η ώρα για τη μεταμόρφωσή της. Η Φαίη δημιουργεί ένα κουκούλι που θα τη μεταμορφώσει σε οριγκάμι πεταλούδα. Θεατές στη μεταμόρφωση της Φαίης είναι οι τέσσερις χαρακτήρες της ιστορίας μας. Ο Τέλης ο αρκούδος, η Μαρίκα το ποντίκι, η Σόφη η χελώνα και ο Τίμος το τριζόνι.

Οι τέσσερις χαρακτήρες, που βρίσκονται τυχαία στο δάσος και κάτω από το δέντρο με τις κλειδαρότρυπες, γνωρίζονται μεταξύ τους και επιθυμούν και οι ίδιοι να μεταμορφωθούν. «*Σε τι θέλεις να μεταμορφωθείς;*» ρωτάει η Φαίη. Η θέαση της μεταμόρφωσης λειτουργεί ενδυναμωτικά για τους χαρακτήρες της ιστορίας. Οι χαρακτήρες, σε ένα πλαίσιο αυτοκαθορισμού, βιώνουν και τη δική τους προσωπική μεταμόρφωση.

Συγκεκριμένα, το τρίχωμα του Τέλη αλλάζει χρώμα. Ο ίδιος έχει συναισθηματικό πλούτο, είναι ιδιαίτερα εκφραστικός και δημιουργεί ένα έντονο κωμικό στοιχείο με τις αντιδράσεις του. Με την εξέλιξη της πλοκής, θα αντιληφθεί ότι το τρίχωμά του αλλάζει χρώμα, όταν βιώνει έντονα τόσο τα δικά του συναισθήματα όσο και των άλλων.

Η Μαρίκα, το ποντίκι, αλλάζει χρώμα και γίνεται μωβ/λίλα. Αποκτά φτερά και υψηλή συναισθηματική νοημοσύνη. Όταν ασκεί την ενεργητική ακρόαση, τα αυτιά της μεγαλώνουν. Βοηθάει την παρέα στην επίλυση συγκρούσεων.

Η Σόφη, η χελώνα, είναι σοφή. Το καβούκι της λειτουργεί σαν κινητή βιβλιοθήκη. Μέσα στο καβούκι κρύβονται συρταράκια, από τα οποία αναδύονται αφηγήσεις, ιστορίες, ποιήματα, σοφά λόγια, αποφθέγματα, γνωμικά, παροιμίες και αντικείμενα, που συμβάλουν στην εξέλιξη της ιστορίας. Την κατάλληλη στιγμή, η Σόφη, ανοίγει τα πολύχρωμα συρταράκια της και «φιλεύει» την υπόλοιπη παρέα λίγη από τη βαθιά γνώση και σοφία της.

Ο Τίμος, το τριζόνι, αποκτά υλική ανθεκτικότητα, καθώς το σώμα του γίνεται μεταλλικό. Η μαγική δύναμη του Τίμου είναι η μεταφορά στον χώρο και είναι ιδιαίτερα κρίσιμη για την εξέλιξη της πλοκής, καθώς είναι εκείνος που θα μεταφέρει τους φίλους του στα νέα περιβάλλοντα.

Έτσι, η παρέα των φίλων ξεκινάει ένα ιδιαίτερο ταξίδι σε πραγματικά περιβάλλοντα (φυσικό και αστικό περιβάλλον της Ελλάδας). Το ταξίδι ξεκινά, όταν ένας δυνατός άνεμος κινεί τη φύλλα του δέντρου με τις κλειδαρότρυπες και ένα από αυτά τα φύλλα πέφτει πάνω τους. Εκείνοι τρομάζουν και αυθόρμητα αγκαλιάζονται. Ξαφνικά, μέσω της αγκαλιάς, μεταφέρονται στο πρώτο περιβάλλον. Βρίσκονται μπροστά σε ένα γεφύρι και συναντούν έναν λύκο (Μακεδονία και Θράκη). Η συνάντηση με τον λύκο θα σταθεί αφορμή, ώστε, οι χαρακτήρες της ιστορίας να αναστοχαστούν αναφορικά με το ζήτημα της διαφορετικότητας, της ετερότητας και των στερεοτύπων. Ο λύκος που συναντούν είναι ένας 'διαφορετικός' λύκος. Δεν είναι ο 'κακός' λύκος των παραμυθιών που νομίζουν όλοι, είναι, όμως, ένας λύκος που έχει κουραστεί να τον αποφεύγουν. Η παρέα των φίλων συνομιλεί και γνωρίζει καλύτερα τον λύκο, όμως, χρειάζεται να φύγει και να συνεχίσει το ταξίδι της.

Οι χαρακτήρες, αν και δεν γνωρίζουν ακόμη για τη μαγική ιδιότητα του Τίμου, αποφασίζουν να εξερευνησουν το ψηλό βουνό που βρίσκεται μπροστά τους. Κατά τη διάρκεια της ανάβασης, ο Τίμος απλώνει τα πόδια και τις κεραίες του για να βοηθήσει τους φίλους του να ανέβουν το βουνό. Το άγγιγμα αυτό ενεργοποιεί τη μαγική δύναμη του Τίμου και οι φίλοι γίνονται άξαφνα ένα κουβάρι-κόμπος. Καθώς βρίσκονται στην κορυφή του βουνού, είναι πολύ ταραγμένοι από την απρόσμενη μεταφορά τους και εμπλέκονται σε έναν έντονο διάλογο. Η συναισθηματική ένταση μειώνεται όταν η Μαρίκα παρατηρεί πάνω σε έναν βράχο το κρι-κρι (Κρήτη) και καλεί τους φίλους της, να το πλησιάσουν και να το γνωρίσουν. Η παρέα των φίλων γνωρίζει το κρι-κρι, το οποίο τους εισάγει στην έννοια και την αξία της ελευθερίας, μέσω της ανάληψης της προσωπικής ευθύνης, των ελεύθερων επιλογών και της ελεύθερης βούλησης. Οι χαρακτήρες της ιστορίας αποχαιρετούν το κρι-κρι και συνεχίζουν τη διαδρομή τους.

Αποφασίζουν να κατέβουν την πλαγιά του βουνού, περπατώντας. Φτάνουν σε ένα χωριό. Μέσα από έναν στάβλο ακούγεται μια μουσική. Κοιτούν μέσα από την κλειδαρότρυπα του στάβλου και βλέπουν ένα μικρό βουβάλι (Θεσσαλία) να χορεύει στο ρυθμό της μουσικής. Αθελά τους, γίνονται μάρτυρες ενός δύσκολου περιστατικού. Τρία βουβάλια πειράζουν και κοροϊδεύουν το μικρό βουβάλι και τελικά, του απαγορεύουν να χορεύει. Η παρέα των φίλων αποφασίζει να γνωρίσει το μικρό βουβάλι. Ο Τέλης κάθεται δίπλα του και το τρίχωμά του αλλάζει χρώμα. Νιώθοντας θλίψη, γίνεται μωβ, μπλε βαθύ, γκριζό. Τότε, το μικρό βουβάλι νιώθει ότι κάποιος του συμπαραστέκεται και αποφασίζει να μιλήσει για τον εκφοβισμό. Όλοι μαζί κάνουν ένα συμβούλιο, για να βρουν από κοινού μια λύση.

Η Μαρίκα απομακρύνεται για λίγο από τον στάβλο και βρίσκεται δίπλα στη θάλασσα (Αιγαίο). Τα φτερά της λαμπυρίζουν στο σκοτάδι. Ακούει ένα χορωδιακό τραγούδι «Μουρ μουρ μουρ...» και ύστερα, βλέπει μερικές μουρμούρες να κολυμπούν. Αποφασίζει να τις γνωρίσει. Έτσι, βουτάει στο νερό, τις πλησιάζει και παίζει μαζί τους. Παρατηρεί την καλή συνεργασία που έχουν μεταξύ τους, την ομαδικότητα που τις διακρίνει και τη χαρά του παιχνιδιού που βιώνουν όλες μαζί. Οι δυο παρέες συναντιούνται. Μιλούν για πράγματα που τους αρέσουν, παίζουν και γελούν.

Οι χαρακτήρες της ιστορίας ακουμπούν τον Τίμο και βρίσκονται στο κατώφλι μιας πόρτας (Ιόνιο). Η πόρτα ανοίγει και εμφανίζεται μια γιαγιά και ένας παππούς, που τους προσκαλούν στο σπίτι τους. Η παρέα συνομιλεί μαζί τους. Διηγείται τα ταξίδια της, ενώ η γιαγιά και ο παππούς με τη σειρά τους, τούς αφηγείται όλη την ιστορία της ζωής του. Η παρέα παίρνει δύναμη από την αφήγηση και συνεχίζει το ταξίδι της.

Η Μαρίκα, ο Τέλης και η Σόφη ακουμπούν ξανά τον Τίμο και βρίσκονται πάνω στα κλαδιά ενός πλάτανου. Ο πλάτανος είναι γεμάτος φωλιές πουλιών (Πελοπόννησος). Η παρέα των φίλων τα γνωρίζει και μαθαίνει για τα ειδικά χαρακτηριστικά του κάθε είδους (διαπολιτισμικότητα). Οι φίλοι τραγουδούν, χορεύουν και γευματίζουν με τα πουλιά. Τη γιορτή, όμως, διακόπτει ένα δυνατό νιαούρισμα και η ξαφνική επίθεση από μια αγριόγατα, που θέλει να πιάσει τη σουσουράδα. Τα πουλιά και οι φίλοι ενώνουν τις δυνάμεις τους και διώχνουν την αγριόγατα (αλληλεγγύη). Οι φίλοι, χαρούμενοι, αγκαλιάζονται και μεταφέρονται ξανά στο δάσος, εκεί από όπου ξεκίνησε η διαδρομή τους.

Η ιστορία τελειώνει με τη Φαίη να εμφανίζεται, κρατώντας τέσσερα κλειδιά. Κουδουνίζει τα κλειδιά τρεις φορές, προσκαλώντας τους φίλους της στο δέντρο με τις κλειδαρότρυπες. Ο αριθμός «τρία» αποτελεί συμβολική αναφορά στο τρίτο κουδούνι που χτυπά πριν ξεκινήσει μια θεατρική παράσταση. Το ταξίδι της παρέας συνεχίζεται...

ΜΕΡΟΣ Γ΄ - ΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΠΕΔΙΑ / ΘΕΜΑΤΑ

1. Αίσθηση, Αυτοέκφραση, Παιχνίδι Αισθάνομαι και εκφράζομαι στο παιχνίδι

1.1. Από την αίσθηση στην αυτοέκφραση. Έκφραση στην ομάδα: Σωματική έκφραση και κίνηση
Μάθημα 1: Αισθάνομαι και εκφράζομαι
Σε έναν καινούριο τόπο

Στόχος

Η καλλιέργεια της έκφρασης (συναισθηματική, σωματική, φωνητική, λεκτική), μέσω αξιοποίησης παιχνιδιών και ασκήσεων, που ενεργοποιούν τις αισθήσεις, ενισχύοντας τη φαντασία και τη δημιουργικότητα και ικανοποιώντας τη διάθεση των μαθητών/τριών για σωματική δράση.

Εισαγωγή

Βήμα 1: Η ιστορία μας!

Σε έναν καινούριο τόπο

Μια πεταλούδα, η Φαίη, φτάνει στο δάσος. Ο/Η εκπαιδευτικός Θεατρικής Αγωγής ρωτάει τους μαθητές/τριες «Από πού νομίζετε ότι έρχεται η Φαίη;». Έπειτα, τους παροτρύνει να παρατηρήσουν την εικονογράφηση της ιστορίας και τους ζητά να περιγράψουν το δάσος. Λαμβάνουμε υπόψη ότι το δάσος, ως φυσικό περιβάλλον, μπορεί να είναι οικείο, ανοίκειο, ευχάριστο, δυσάρεστο κ.ά. Ο/Η εκπαιδευτικός, αφού ολοκληρωθεί η συζήτηση με τους μαθητές/τριες, μπορεί να εισάγει το ψηφιακό μαθησιακό αντικείμενο «*Το δάσος*» με τη χρήση προβολικού μηχανήματος και να αξιοποιήσει τις συνθήκες που δίνονται ως ερέθισμα για ομαδικές αυτοσχέδιες δράσεις.

Προοργανωτής – Οι στόχοι

Βήμα 2: Μαθαίνουμε!

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Η ανάπτυξη της ελεύθερης έκφρασης του σώματος και της φωνής και η πρώτη επαφή με κινήσεις και ήχους.

Παιχνίδια και Ασκήσεις

Βήμα 3: Ας παίξουμε!

Ονόματα

Στόχος: Οι μαθητές/τριες να γνωριστούν μεταξύ τους με παιγνιώδεις τρόπους και να αποκτήσουν αυτοπεποίθηση, ώστε να εκφράζονται ελεύθερα μέσα στην ομάδα.

Περιγραφή: Κάθε παιδί λέει το όνομά του στην ομάδα, αλλάζοντας τη χροιά της φωνής του.

Περπατήματα

Στόχος: Οι μαθητές/τριες να αποκτήσουν έλεγχο του σώματός τους στον χώρο και να προσανατολίζονται σε αυτόν, να εκφράζονται ψυχοσωματικά και να πειραματίζονται μέσω σωματικής έκφρασης.

Περιγραφή: Καθώς οι συμμετέχοντες κινούνται ελεύθερα στον χώρο, προτείνεται να αξιοποιηθεί το ψηφιακό μαθησιακό αντικείμενο «*Άκου τους ήχους του δάσους*». Ο/Η εκπαιδευτικός, μέσω της τεχνικής ‘καθοδηγημένη φαντασία’, περιγράφει το φυσικό περιβάλλον, καλώντας τους να φανταστούν ζώα που ζουν μέσα σε αυτό (φίδι, σαύρα, σκίουρος, ελάφι κ.ά.). Τους ενθαρρύνει να περπατήσουν, αξιοποιώντας διάφορους ρυθμούς και επίπεδα (περπατάμε στο δάσος πολύ αργά, αργά, κανονικά, γρήγορα, πολύ γρήγορα, περπατάμε ανάμεσα σε κορμούς, θάμνους, δέντρα, πυκνή βλάστηση κ.ά.).

Τώρα γινόμαστε

Στόχος: Η ενεργή συμμετοχή με το σώμα και η αυτοπαρουσίαση (παρουσίαση του εαυτού), μέσω της μεταμορφωτικής λειτουργίας.

Περιγραφή: Ο/Η εκπαιδευτικός καλεί τους μαθητές και τις μαθήτριες να γίνουν με το σώμα τους και τη φωνή τους ρίζες, κορμοί, κλαδιά κλπ.

Αναστοχαστικός Διάλογος - Αξιολογικές Τεχνικές

Βήμα 6: Στο συμβούλιο!

Τι μας άρεσε στο σημερινό μάθημα

Στόχος: Η εμπύχωση, ώστε να εκφραστεί λεκτικά το βίωμα, που προέκυψε κατά τη διάρκεια του μαθήματος στην ομάδα.

Περιγραφή: Αναστοχασμός σε κύκλο. Ο/Η εκπαιδευτικός ενθαρρύνει τους συμμετέχοντες να εκφράσουν σκέψεις και συναισθήματά, εστιάζοντας σε ό,τι τους άρεσε από το μάθημα.

1.2. Έκφραση στην ομάδα: Σωματική έκφραση και κίνηση

Μάθημα 2: Παίζουμε στην ομάδα

Ανακαλύπτω εμένα

Στόχος: Η ανάπτυξη σωματικής και λεκτικής έκφρασης, η ενθάρρυνση για αυθόρμητη και δημιουργική δράση, η καλλιέργεια του ομαδικού πνεύματος, καθώς και η δημιουργία θετικού και δεκτικού περιβάλλοντος επικοινωνίας στην ομάδα.

Εισαγωγή

Βήμα 1: Η ιστορία μας!

Ανακαλύπτω εμένα

Ένας αρκούδος, ένα ποντίκι, μια χελώνα και ένα τριζόνι φτάνουν στο δάσος των μύθων. Η Φαίη πλησιάζει το δέντρο με τις κλειδαρότρυπες. Βλέπει τον αντικατοπτρισμό της πάνω σε μια κλειδαριά και έρχεται σε επαφή με τη δυνατότητα της μεταμόρφωσης. Οι φίλοι παρακολουθούν τη Φαίη να μεταμορφώνεται σε οριγκάμι πεταλούδα. Ο Τέλης εντυπωσιάζεται και αναφωνεί «Α α α...», η Μαρίκα αναρωτιέται αν η Φαίη επέλεξε συνειδητά τη μεταμόρφωσή της «*Ηθελες;*», η Σόφη σκέφτεται «*Ενδιαφέρον...*», ο Τίμος ενθουσιάζεται και επιθυμεί και τη δική του μεταμόρφωση «*Θέλω κι εγώ!*». Οι μαθητές/τριες παρατηρούν την εικόνα και έπειτα, συζητούν. Έμφαση δίνεται στην εικαστική αναπαράσταση και στην περιγραφή των εξωτερικών γνωρισμάτων των χαρακτήρων. Η συζήτηση εμβαθύνει τόσο στις σκέψεις των χαρακτήρων όσο και στο τι συμβαίνει.

Εκμάθηση Μεθόδων και Τεχνικών

Βήμα 4: Ας οργανωθούμε!

Παίζω έναν ρόλο (Ανάληψη ρόλου)

Η ανάληψη ρόλου συνδέει τους μαθητές και τις μαθήτριες με τους χαρακτήρες, με τον χώρο και τον χρόνο της φανταστικής συνθήκης, ασκώντας τους ταυτόχρονα στην αναπαραστατική λειτουργία του θεάτρου.

Εφαρμογή Μεθόδων και Τεχνικών

Βήμα 5: Στη σκηνή!

Στην κλειδαρότρυπα

Στόχος: Να αξιολογούνται οι φωνητικές δυνατότητες και να απελευθερώνεται η φαντασία.

Περιγραφή: Οι μαθητές/τριες σφίγγουν τις παλάμες και προφέρουν μια φράση της ιστορίας. Σταδιακά, ανοίγουν τα δάχτυλά τους και ξεκινώντας από τις παλάμες, σηκώνουν αργά τα χέρια. Καθώς ανοίγουν τα δάχτυλα, «ανοίγει» και η φωνή τους και όσο πιο ψηλά ανεβαίνουν τα χέρια, αυξάνεται και η έντασή της αντίστοιχα. Κατόπιν, επιλέγουν έναν ρόλο και ενθαρρύνονται από τον/την εκπαιδευτικό να εκφραστούν λεκτικά, αφού πρώτα τους ζητηθεί να «κοιτάξουν» μέσα από την κλειδαρότρυπα στο δέντρο με τις κλειδαριές.

Κάνω ό,τι κάνεις

Στόχος: Η αποδοχή των κανόνων συνύπαρξης και συνεργασίας.

Περιγραφή: Για τη δραστηριότητα «Ο καθρέφτης», τα παιδιά σχηματίζουν ζευγάρια. Ενώ ο μαθητής Α κάνει μικρές κινήσεις, ο μαθητής Β στέκεται απέναντί του, προσπαθώντας να αντιγράψει τη σωματική στάση και τις κινήσεις του. Η επιλογή των κινήσεων αρχικά είναι ελεύθερη και κατόπιν προστίθενται, σταδιακά, στοιχεία από έναν χαρακτήρα της ιστορίας.

Ωρα για μεταμόρφωση

Στόχος: Η ανακάλυψη και η εμβάθυνση στα χαρακτηριστικά των χαρακτήρων μέσω της κίνησης και η καλλιέργεια ομαδικού πνεύματος και συνεργασίας.

Περιγραφή: Οι μαθητές/τριες χωρίζονται σε τέσσερις ομάδες. Τον χωρισμό τους μπορεί να τον αναλάβει και ο/η εκπαιδευτικός. Καθεμία ομάδα γίνεται ένας από τους φίλους/χαρακτήρες της ιστορίας (συλλογικός ρόλος). Οι μαθητές/τριες εκφράζονται λεκτικά και μη λεκτικά μέσω της αυτοσχέδιας αλληλεπίδρασής τους. Ο/Η εκπαιδευτικός, αφού ολοκληρωθεί η αυτοσχέδια αλληλεπίδραση των μαθητών/τριων, μπορεί να εισάγει το ψηφιακό μαθησιακό αντικείμενο «*Ας γνωριστούμε καλύτερα*» για να εμβαθύνει στα χαρακτηριστικά των χαρακτήρων. Προτείνεται η εκ νέου εμπλοκή των παιδιών σε αυτοσχέδιες δράσεις, οι οποίες σε αυτό το στάδιο εκκινούν από τις νέες πληροφορίες που δίνονται.

Αναστοχαστικός Διάλογος - Αξιολογικές Τεχνικές

Βήμα 6: Στο συμβούλιο!

Πώς νιώσαμε όταν μεταμορφωθήκαμε;

Στόχος: Η ανάπτυξη της λεκτικής έκφρασης, σε πλαίσιο συμμετοχικού διαλόγου, στην ομάδα.

Περιγραφή: Οι μαθητές/τριες εκφράζουν τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους σε σχέση με το μάθημα «Ανακαλύπτω εμένα» (μεταμόρφωση σε χαρακτήρα της ιστορίας, συνεργασία, ομαδικό πνεύμα κ.ά.).

Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να αξιοποιήσει το ψηφιακό μαθησιακό αντικείμενο «*Λίγα λόγια για μένα...*» και να ολοκληρώσει το μάθημα με μια δραστηριότητα αυτογνωσίας. Αφού οι μαθητές/τριες αποτυπώσουν εικαστικά τον τρόπο με τον οποίο προσλαμβάνουν τον εαυτό τους και απαντήσουν (προφορικά) σε ερωτήσεις που θα τους βοηθήσουν να αντιληφθούν καλύτερα την προσωπικότητά τους, μπορούν να αυτοπαρουσιαστούν στην ομάδα δείχνοντας το πορτρέτο τους και δίνοντας πληροφορίες για τον εαυτό τους.

2. Κοινωνώ τον άλλον. Συναντώ τον εαυτό μου. Μοιράζομαι στην ομάδα. Με τους φίλους μου στην ομάδα

2.1. Επικοινωνία στην ομάδα: Τα πρόσωπα και η συνύπαρξη (ο εαυτός και ο άλλος)

Μάθημα 3: Τα πρόσωπά μας είναι χαρούμενα πλάι στους άλλους;

Ανακαλύπτω τους άλλους

Στόχος

Οι μαθητές και οι μαθήτριες εκφράζουν σκέψεις και συναισθήματα, επικοινωνούν και αναπτύσσουν σχέσεις σε ασφαλές και δημιουργικό περιβάλλον, σε κλίμα αποδοχής, αμοιβαίας εμπιστοσύνης και ενσυναίσθησης.

Εισαγωγή

Βήμα 1: Η ιστορία μας!

Ανακαλύπτω τους άλλους

Οι χαρακτήρες της ιστορίας παρατηρούν ο ένας τον άλλο και προσπαθούν να ανακαλύψουν τα γνωρίσματα και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, να αφουγκραστούν τις διαθέσεις και τις σκέψεις τους. Με αφορμή την εικόνα, οι μαθητές/τριες προβληματίζονται για το τι νιώθουν οι φίλοι, τι σκέφτονται, τι πρόκειται να συμβεί.

Εφαρμογή Μεθόδων και Τεχνικών

Βήμα 5: Στη σκηνή!

Βλέμματα

Στόχος: Οι μαθητές/τριες να εστιάσουν την προσοχή τους ο ένας στον άλλον, να εξασκήσουν και να οξύνουν τις αισθήσεις τους, να αναπτύξουν την παρατηρητικότητα τους, αλλά και να δημιουργηθεί κλίμα οικειότητας στην ομάδα.

Περιγραφή: Ο/Η εκπαιδευτικός Θεατρικής Αγωγής ζητά από τους συμμετέχοντες να χωριστούν σε ζευγάρια. Αν η ομάδα δυσκολεύεται να ακολουθήσει την οδηγία, μπορεί να βοηθήσει ο ίδιος και να ξεκινήσει τη διαδικασία. Οι μαθητές/τριες κοιτούν ο ένας τον άλλον σε ζευγάρια και με την καθοδήγηση του/της εκπαιδευτικού εστιάζουν την προσοχή τους σε συγκεκριμένα σημεία (π.χ. μάτια, μαλλιά, αυτιά, χέρια, πόδια κ.ά). Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να εμψυχώσει τη διαδικασία κάνοντας αντίστοιχες ερωτήσεις με εκείνες που έκανε στο «Βήμα 1: Η ιστορία μας!», όπως για παράδειγμα: «Τι φαντάζεσαι ότι σκέφτεται τώρα ο συμμαθητής σου;», «Τι νομίζεις ότι θα ήθελε να σου πει;» κλπ.

Περπατήματα

Στόχος: Οι μαθητές/τριες να αποκτήσουν έλεγχο του σώματός τους στον χώρο, να έχουν επίγνωση της κατάστασης κάθε μέλους του, να ασκηθούν σε μη συμβατικές κινήσεις, να ενεργοποιηθούν σωματικά στην ομάδα.

Περιγραφή: Ο/Η εκπαιδευτικός ορίζει λεκτικά ένα σημείο του σώματος και σαν μαγνήτης 'τραβάει' την ομάδα, η οποία κινείται με οδηγό το σημείο του σώματος που ορίζεται κάθε φορά. Οι μαθητές/τριες χωρίζονται σε ομάδες, ενώ διαδοχικά καθένας/καθεμία αναλαμβάνει τον ρόλο του μαγνήτη.

Συντροφιά με ένα πανί

Στόχος: Η ανακάλυψη της απελευθερωτικής δύναμης που δίνει η μεταμορφωτική χρήση του πανιού. Οι μαθητές/τριες αναπαριστούν θέματα και ρόλους, εμβαθύνοντας στη φαντασιακή κατάσταση.

Περιγραφή: Διαδοχικά, κάθε παιδί παίρνει ένα πανί και μεταμορφώνεται. Ο/Η εκπαιδευτικός αφήνει τη διαδικασία να κυλήσει, χωρίς να ζητήσει από τους συμμετέχοντες να πουν σε τι έχουν μεταμορφωθεί. Αν υπάρχει μεγαλύτερος αριθμός πανιών, οι μεταμορφώσεις συνεχίζονται σε ζευγάρια, σε μικρές ομάδες, με όλη την τάξη. Κάθε ζευγάρι και ομάδα παρουσιάζεται στην ολομέλεια. Ο/Η εκπαιδευτικός εμψυχώνει την όλη διαδικασία, εισάγοντας μουσικό ερέθισμα για να δημιουργήσει την κατάλληλη ατμόσφαιρα.

Αναστοχαστικός Διάλογος - Αξιολογικές Τεχνικές

Βήμα 6: Στο συμβούλιο!

Λέμε αντί με μια λέξη και με μια κίνηση

Στόχος: Η ανταλλαγή σκέψεων και συναισθημάτων των μαθητών/τριων για την εμπειρία τους σχετικά με τις μεταμορφώσεις με τα πανιά, αποστασιοποιούμενοι από όσα βίωσαν και ανακάλυψαν για τον εαυτό τους.

Περιγραφή: Οι μαθητές/τριες εκφράζονται λεκτικά και σωματικά, για να πουν αντί σε έναν ρόλο που παρουσίασαν στη δραστηριότητα «Συντροφιά με ένα πανί». Ο/Η εκπαιδευτικός, μέσω αναστοχαστικών ερωτήσεων, ενθαρρύνει τη διαδικασία: «Ποιον/ποια χαιρετάς; Πού ζούσε; Ποιο είναι το όνομά του/της;» κλπ.

Μετά την ολοκλήρωση της δραστηριότητας, μπορεί να αξιοποιήσει το ψηφιακό μαθησιακό αντικείμενο «Στέλνω ένα γράμμα» με στόχο τη συσχέτιση, αλλά και ουσιαστική σύνδεση των μαθητών/τριων με τους χαρακτήρες της ιστορίας και συνάμα, τη δημιουργία ευχάριστου και θετικού κλίματος στη μαθητική ομάδα.

2.2. Λεκτική έκφραση και επικοινωνία

Μάθημα 4: Μιλούμε στους άλλους. Αυτοί μας προσέχουν; Μέσα μου κρατώ

Στόχος

Οι μαθητές και οι μαθήτριες αναστοχάζονται για όσα συνέβησαν στο δάσος και διαλέγονται, μέσω ενεργητικής ακρόασης και διαλεκτικής, αυθεντικής επικοινωνίας.

Εισαγωγή

Βήμα 1: Η ιστορία μας!

Μέσα μου κρατώ

Η Φαίη ρωτάει έναν έναν τους χαρακτήρες της ιστορίας σε τι θέλουν να μεταμορφωθούν. Πώς ένιωσαν; Τι μπορεί να σκέφτηκαν; Τι θα ήθελαν να συμβεί;

Αναστοχαστικός Διάλογος - Αξιολογικές Τεχνικές

Βήμα 6: Στο συμβούλιο!

Εκφράζουμε τις σκέψεις και τα συναισθήματά μας, για όσα συμβαίνουν στο δάσος

Στόχος: Να προωθηθεί ο ατομικός και ο συλλογικός αναστοχασμός στην ομάδα και να ενθαρρυνθεί ο συμμετοχικός διάλογος.

Περιγραφή: Οι μαθητές/τριες συμμετέχουν σε στοχαστικό διάλογο σχετικά με την πλοκή της ιστορίας. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη συγκινησιακή κατανόηση του βιώματος που προηγήθηκε και την ελεύθερη έκφραση των συναισθημάτων και των σκέψεων που απορρέουν από προσωπικά τους βιώματα. Ο/Η εκπαιδευτικός εμπνέει τα παιδιά να συμμετέχουν στη συζήτηση, να ακούν με σεβασμό και κατανόηση όλες τις γνώμες, καθώς και να εκφράζουν με ευγένεια και διαλεκτικότητα τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους, δίνοντας τον απαραίτητο ζωτικό χώρο στους άλλους να υποστηρίξουν ελεύθερα και τη δική τους άποψη μέσα στη μαθητική ομάδα. Μέσω της παραγωγής αυθόρμητου προφορικού λόγου και της επικοινωνιακής εμπειρίας, καλλιεργούνται οι γλωσσικές και εκφραστικές ικανότητες των μαθητών/τριων, ταυτόχρονα, ενισχύεται η ετοιμότητα, η ευχέρεια στην παραγωγή προφορικού λόγου ενώ, παράλληλα, αναπτύσσονται οι διαπροσωπικές τους σχέσεις.

Δημοσιεύσεις Μαθητών

Βήμα 7: Το ημερολόγιο της ομάδας!

Δημιουργούμε μία ομαδική ζωγραφιά

Στόχος: Οι μαθητές/τριες να εκφραστούν και να αποτυπώσουν εικαστικά τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους.

Περιγραφή: Αρχικά, οι μαθητές/τριες ζωγραφίζουν μέσα στο πλαίσιο του βιβλίου (σ.15), απαντώντας στις παρακάτω ερωτήσεις:

- Πώς φαντάζομαι τον εαυτό μου μετά τη μεταμόρφωση;
- Πώς φαντάζομαι το δάσος;

Στη συνέχεια, δημιουργούν μία ομαδική ζωγραφιά με τους μεταμορφωμένους τους εαυτούς.

Συμπληρωματικά, προτείνεται η αξιοποίηση του ψηφιακού μαθησιακού αντικειμένου «*Το κομτί των αναμνήσεων*», με στόχο τη δημιουργία ενός απτού σημείου αναφοράς για τις εμπειρίες τους στο πλαίσιο των μαθημάτων Θεατρικής Αγωγής.

2.3. Αλληλεπίδραση και συλλογική εργασία στην ομάδα

Μάθημα 5: Μπορούμε να συνεργαστούμε στην ομάδα μας; Ξεκινάω νέες διαδρομές

Στόχος

Οι μαθητές/τριες να αλληλεπιδρούν συλλογικά στην ομάδα.

Εισαγωγή

Βήμα 1: Η ιστορία μας!

Ξεκινάω νέες διαδρομές

Τα ζώα μεταμορφώνονται. Το τρίχωμα του Τέλη αλλάζει χρώματα. Η Μαρίκα βγάζει φτερά. Το καβούκι της Σόφης γεμίζει με μικρά, πολύχρωμα συρταράκια. Ο Τίμος μοιάζει να φορά μια μεταλλική πανοπλία. Η εμφανής εξωτερική τους αλλαγή ενθαρρύνει τους μαθητές και τις μαθήτριες για την εκ νέου παρατήρηση και «ανακάλυψη» του ενός από τον άλλον. Ο/Η εκπαιδευτικός εκφράζει την απορία του για αυτές τις αλλαγές. Ζητά από τα παιδιά να παρατηρήσουν την εικονογράφηση, καθώς η εικόνα συνοματεί σχεδιαστικά στην ανάδειξη των χαρακτήρων της ιστορίας και τους ζητά να συζητήσουν για τη μεταμόρφωση αυτών. Η εικονογράφηση συνεισφέρει στην κατασκευή νοήματος, στην κατανόηση, καθώς και στη μεταφορά των μηνυμάτων. Η συνδιαλλαγή με την εικόνα ενισχύει τις διερευνητικές δεξιότητες των μαθητών/τριων.

Τέλος, προτείνεται η αξιοποίηση του ψηφιακού μαθησιακού αντικειμένου «*Η μεταμόρφωση*» με τη χρήση προβολικού μηχανήματος για την εισαγωγή στην έννοια της «μεταμόρφωσης». Το περιεχόμενο μπορεί να αξιοποιηθεί α) για αυτοσχέδιες ομαδικές ή ατομικές δράσεις, β) για συζήτηση σε κύκλο, γ) ως αφήγηση σε άσκηση χαλάρωσης.

Προοργανωτής – Οι στόχοι

Βήμα 2: Μαθαίνουμε!

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Να αναπτυχθούν συνεργατικές δεξιότητες, μέσω της μη λεκτικής επικοινωνίας.

Παιχνίδια και Ασκήσεις

Βήμα 3: Ας παίξουμε!

Συνεργαζόμαστε και βαδίζουμε μαζί

Στόχος: Οι μαθητές/τριες να συνεργαστούν με μη λεκτικούς τρόπους επικοινωνίας, να συντονιστούν και να αλληλεπιδράσουν σωματικά.

Περιγραφή: Ο/Η εκπαιδευτικός, με τη χρήση ηχητικού ή μουσικού ερεθίσματος, καθοδηγεί τους συμμετέχοντες να περπατούν σε μικρές ομάδες. Οι υποομάδες αλληλεπιδρούν μεταξύ τους με μη λεκτικό τρόπο, αποφεύγοντας να «σκοντάψουν» η μία πάνω στην άλλη.

Εκμάθηση Μεθόδων και Τεχνικών

Βήμα 4: Ας οργανωθούμε!

Παίζω έναν ρόλο (Ανάληψη ρόλου)

Η ανάληψη ρόλου συνδέει με τους χαρακτήρες, με τον χώρο και τον χρόνο της φαντασιακής συνθήκης, ενώ εξασκεί στην αναπαραστατική λειτουργία του θεάτρου.

Εφαρμογή Μεθόδων και Τεχνικών

Βήμα 5: Στη σκηνή!

Λέω μια φράση σε όποιον βρίσκεται κοντά μου

Στόχος: Η έκφραση, σωματικά και λεκτικά, σε ρόλο, η καλλιέργεια της επικοινωνιακής δεξιότητας και της συνεργατικής ικανότητας.

Περιγραφή: Οι μαθητές/τριες μεταμορφώνονται στα ζώα/ήρωες¹⁴ και περπατούν στον χώρο. Με το σήμα του/της εκπαιδευτικού, σταματούν το περπάτημα, γίνονται ζευγάρι με εκείνον που είναι κοντά τους και αμέσως ξεκινούν σύντομη συζήτηση για τον ρόλο τους. Κατόπιν, οι διάλογοι παρουσιάζονται στην ολομέλεια της τάξης. Μπορεί, ανάμεσα στις παρουσιάσεις, να παρεμβάλλεται μουσική, ώστε η συνολική δραστηριότητα να αποκτήσει τη μορφή σκηνικής δράσης.

Αναστοχαστικός Διάλογος - Αξιολογικές Τεχνικές

Βήμα 6: Στο συμβούλιο!

Πώς νιώθουμε όταν παίζουμε με τους άλλους;

Στόχος: Να εκφράζονται με ευγένεια οι σκέψεις και τα συναισθήματα στην ομάδα και, συγχρόνως, να ακούγονται με καλή προαίρεση και σεβασμό οι απόψεις των άλλων.

Περιγραφή: Συζητάμε για τη σημασία της συνεργασίας. Κάθε μαθητής/τρια εκφράζει τι ένωσε στο παιχνίδι με την ομάδα.

Δημοσιεύσεις Μαθητών

Βήμα 7: Το ημερολόγιο της ομάδας!

Το σύνθημα της συνεργασίας

Στόχος: Να διαπιστωθούν τα οφέλη της συνεργασίας σε ομαδική εργασία.

Περιγραφή: Οι μαθητές/τριες δημιουργούν το σύνθημα της συνεργασίας (σε χαρτί του μέτρου, σε ψηφιακή εφαρμογή ή με άλλο τρόπο), το οποίο παραμένει ορατό στην αίθουσα διεξαγωγής του μαθήματος Θεατρικής Αγωγής, θυμίζοντάς τους θεμελιώδεις αξίες της συνεργατικότητας.

Συμπληρωματικά, προτείνεται η αξιοποίηση του ψηφιακού μαθησιακού αντικειμένου «Φτιάχνω μια οριγκάμι πεταλούδα» με στόχο τη δημιουργία προσωπικού αντικειμένου. Η οριγκάμι πεταλούδα είναι η Φαίη, η οποία έχει μεταμορφωθεί από κανονική πεταλούδα σε πεταλούδα από χαρτί. Η κατασκευή του χαρακτήρα ενισχύει τη συσχέτιση των μαθητών/τριων με τη Φαίη. Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να εισάγει δραστηριότητα διερεύνησης του χαρακτήρα, δίνοντας οδηγίες α) για ελεύθερο συλλογικό παιχνίδι με τις πεταλούδες, β) για εστιασμένη προσοχή στην υφή, στα φτερά, στο χρώμα, στην κίνηση κλπ., γ) για ανάληψη ρόλου μέσω του αντικειμένου και χρήση λεκτικής έκφρασης για την παρουσίαση της κατασκευής στην ομάδα.

¹⁴ Τα νέα χαρακτηριστικά των ζώων/ηρώων μετά την μεταμόρφωση (όπως διαφαίνονται και στην εικονογράφηση) είναι τα εξής:

Η Μαρίκα (το ποντίκι) αποκτά φτερά, υψηλή συναισθηματική νοημοσύνη και ισχυρή ενσυναίσθηση. Τα αυτιά της αλλάζουν χρώμα όταν ακούει προσεκτικά τον συνομιλητή της. Βοηθάει στην επίλυση συγκρούσεων, εξασκώντας την ενεργητική ακρόαση. Είναι καλή ακροάτρια (ποιότητες θεατή).

Ο Τέλης (ο αρκούδος) είναι ιδιαίτερα εκφραστικός και αυθόρμητος, έχει συναισθηματικό πλούτο, είναι ελεύθερος με το σώμα του, έχει έντονη σωματικότητα, δημιουργεί ένα κομικό στοιχείο με τις αντιδράσεις του, αλλάζει χρώματα ανάλογα με το συναίσθημα που βιώνει σε διαφορετικά σημεία του σώματος (ποιότητες ηθοποιού).

Ο Τίμος (το τριζόνι) έχει μια εσωτερική δύναμη εν αντιθέσει με το μέγεθός του, είναι ανθεκτικός και ευέλικτος, αποκτά την ικανότητα να μεταφέρεται στον χώρο μέσω του ήχου που παράγει, ενώ η μορφή του αλλάζει σε υλικά όπως βίδες, γρανάζια, μεταλλικές ροδέλες κλπ. (ποιότητες ηθοποιού).

Η Σόφη (η χελώνα) είναι σοφή. Μέσα από το καβούκι της αναδύονται συρταράκια, όπου 'κρύβονται' αφηγήσεις και ιστορίες, οι οποίες προάγουν την κριτική και αποκλίνουσα σκέψη και δημιουργούν τη στοχαστική διάθεση (ποιότητες θεατρικής εμπειρίας).

3. Ανάγκη, Δίλημμα, Πράττω, Στοχάζομαι / Ο μύθος ταξιδεύει Μπαίνουμε σε ρόλο και κάνουμε κάτι. Μετά σκέφτομαι όσα κάναμε

3.1. Τεχνικές εμπύχωσης της ομάδας

Μάθημα 6: Εμπυχώνουμε την ομάδα μας

Κάτι ξαφνικό συμβαίνει εδώ

Στόχος

Οι μαθητές και οι μαθήτριες να αναπτύξουν την αυθόρμητη αυτοέκφρασή τους, όσο και την αυθεντική έκφραση, μέσω ψυχοκοινωνικών και ψυχοκινητικών δραστηριοτήτων στο Θεατρικό Παιχνίδι (α΄ φάση), να καλλιεργήσουν ενσυναισθητικές δεξιότητες σε περιβάλλον ενδυνάμωσης και εμπύχωσης της ομάδας και να διευρύνουν την αξία της πίστης στον εαυτό και τις δυνάμεις του.

Εισαγωγή

Βήμα 1: Η ιστορία μας!

Κάτι ξαφνικό συμβαίνει εδώ

Ξαφνικά φυσάει ένας δυνατός αέρας. Τα φύλλα των δέντρων στροβιλίζονται. Η παρέα αναστατώνεται. Ο Τέλης από τον φόβο του αλλάζει χρώμα. Την ίδια στιγμή, τραβάει τη Μαρίκα από την ουρά, ενώ κρατιέται σφιχτά από το πόδι του Τίμου. Οι φίλοι νιώθουν να μεταφέρονται σε έναν άλλον τόπο.

Προοργανωτής – Οι στόχοι

Βήμα 2: Μαθαίνουμε!

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Η ανάπτυξη της σωματικής, ψυχοσυναισθηματικής και φαντασιακής έκφρασης στην ομάδα.

Παιχνίδια και Ασκήσεις

Βήμα 3: Ας παίξουμε!

Ζωντανεύουμε την εικόνα

Στόχος: Οι μαθητές/τριες να παρατηρήσουν και να αναπαραστήσουν την εικόνα, καθώς και να επικοινωνήσουν μέσω διαλόγου.

Περιγραφή: Οι μαθητές/τριες παρατηρούν την εικόνα και συζητούν στην ομάδα. Κατόπιν, αναπαριστούν τους ήρωες και διαμορφώνουν τον χώρο που αυτοί βρίσκονται. Ο/Η εκπαιδευτικός εμπυχώνει τη διαδικασία με τη σωστή χρήση της φωνής και την κίνηση μέσα στον χώρο.

Εκμάθηση Μεθόδων και Τεχνικών

Βήμα 4: Ας οργανωθούμε!

Θεατρικό Παιχνίδι

Α΄ Φάση: Απελευθέρωση και δημιουργία της ομάδας

Η συμμετοχή σε ψυχοκοινωνικές και ψυχοκινητικές δραστηριότητες μέσω σωματικής και λεκτικής δραματικής έκφρασης και επικοινωνίας, με στόχο την καλλιέργεια κλίματος χαράς, εμπιστοσύνης και συνύπαρξης στην ομάδα.

Εφαρμογή Μεθόδων και Τεχνικών

Βήμα 5: Στη σκηνή!

Περπατάμε σε ένα γεφύρι

Στόχος: Να καλλιεργηθεί η ελευθερία της έκφρασης και η δημιουργική φαντασία, μέσω του θεατρικού ρόλου.

Περιγραφή: Οι μαθητές/τριες περπατούν νοερά σε ένα γεφύρι, μεταφέροντας στο δραματικό περιβάλλον, προσωπικά βιώματα και εμπειρίες, μέσω της μνήμης, της φαντασιακής λειτουργίας και της αναπαραστατικής τους ευφυΐας. Παράλληλα, εμπλέκονται σε διερευνητικές διαδικασίες συλλογισμού, τις οποίες εκφράζουν στην ομάδα τόσο λεκτικά όσο και σωματικά.

Αναστοχαστικός Διάλογος - Αξιολογικές Τεχνικές

Βήμα 6: Στο συμβούλιο!

Δημιουργούμε ένα ομαδικό έργο με υλικά της φύσης

Στόχος: Να συνδεθεί ψυχοσυναισθηματικά το βίωμα της αναπαράστασης με το φυσικό περιβάλλον.

Περιγραφή: Οι μαθητές/τριες αναζητούν και συλλέγουν υλικά από τη φύση και το φυσικό περιβάλλον του σχολείου. Έμφαση δίνεται στην ταυτότητα της σχολικής μονάδας, η οποία συνδέεται με το ευρύτερο πολιτισμικό και φυσικό περιβάλλον. Ο/Η εκπαιδευτικός αποφασίζει, σύμφωνα με το σχολικό περιβάλλον στο οποίο βρίσκεται, με ποιον τρόπο μπορεί η ομάδα να δημιουργήσει ένα τρισδιάστατο εικαστικό έργο. Αν δεν υπάρχει η δυνατότητα να συλλεχθούν υλικά από τη φύση (φύλλα, μικρά κλαδιά, κουκουνάκια, βελανίδια κ.ά.), η ομάδα μπορεί να αξιοποιήσει ανακυκλώσιμα υλικά.

3.2. Θεατροπαιδαγωγικές - διδακτικές μέθοδοι (Θεατρικό Παιχνίδι)

Μάθημα 7: Παίζουμε στο θεατρικό παιχνίδι

7.1. Μια διαφορετική συνάντηση

7.2. Είμαστε μία παρέα

Στόχος

Στο Θεατρικό Παιχνίδι, μέθοδο που βασίζεται στην αυθόρμητη αυτοέκφραση όσο και στην αυθεντική έκφραση, μέσω ψυχοκοινωνικών και ψυχοκινητικών ασκήσεων, παιχνιδιών και αυτοσχεδιασμού, στόχος είναι οι μαθητές και οι μαθήτριες να αναπτύξουν τα εκφραστικά τους μέσα (σώμα, φωνή, λόγος), την εμπιστοσύνη, την ενσυναίσθηση και τη δημιουργική φαντασία. Να εξοικειωθούν με τους θεατρικούς ρόλους, με βάση τις προσωπικές τους ανάγκες, και όχι προσαρμοσμένοι στις ανάγκες των ρόλων, για να αναπαραστήσουν και να αναδημιουργήσουν τα προσωπικά και συλλογικά νοήματα.

Εισαγωγή

Βήμα 1: Η ιστορία μας!

Μια διαφορετική συνάντηση / Είμαστε μία παρέα

Οι φίλοι μεταφέρονται αγκαλιασμένοι σε ένα δάσος. Αναρωτιούνται πού βρίσκονται. Βλέπουν από μακριά ένα γεφύρι και κατευθύνονται προς τα εκεί. Καθώς πλησιάζουν, συναντούν έναν λύκο, ο οποίος είναι διαφορετικός από τους λύκους που γνωρίζουν μέσα από τους μύθους και τα παραμύθια. Αυτός ο λύκος φεύγει συχνά από την αγέλη του, απολαμβάνει τις μέρες με λιακάδα, κάνει βόλτες στη φύση και θέλει να γνωρίσει νέους φίλους. Όμως, κάθε φορά που κάποιος τον βλέπουν, κρύβονται τρομαγμένοι ή το βάζουν στα πόδια. Γι' αυτό και δυσκολεύεται να κάνει καινούριους φίλους. Ο λύκος στεναχωριέται και αγανακτεί «Πάλι τα ίδια;». Σκέφτεται ότι υπάρχουν τόσες πολλές ιστορίες για άγριους λύκους και γι' αυτό όλοι αντιδρούν με τον ίδιο τρόπο απέναντί του. Όμως, οι ήρωές μας αποφασίζουν να γίνουν φίλοι του. Μαζί ανακαλύπτουν όσα τους ενώνουν και όσα τους δίνουν χαρά.

Προτείνεται η αξιοποίηση του ψηφιακού μαθησιακού αντικειμένου «Πάλι τα ίδια;» ως υποστηρικτικό υλικό για στοχαστική συζήτηση στην τάξη και για την ανάπτυξη διαλόγου, σε συνδυασμό με την εικονογράφηση για την εισαγωγή του νέου χαρακτήρα (ο λύκος).

7.1. Μια διαφορετική συνάντηση

Εκμάθηση Μεθόδων και Τεχνικών

Βήμα 4: Ας οργανωθούμε!

Θεατρικό Παιχνίδι

Β΄ Φάση: Αναδημιουργία ρόλων και καταστάσεων

Σε αυτή τη φάση η έμφαση δίνεται στη διαρκή αναδόμηση του αυτοσχέδιου περιβάλλοντος δράσης και ειδικότερα των ρόλων, των καταστάσεων και των θεμάτων, προκειμένου να υπηρετούνται οι ψυχοσυναισθηματικές ανάγκες των μαθητών/τριών και όχι οι ανάγκες των θεατρικών ρόλων, με στόχο τη δημιουργία νέων προσωπικών νοημάτων και την ενδυνάμωση της ομάδας.

Εφαρμογή Μεθόδων και Τεχνικών

Βήμα 5: Στη σκηνή!

Ανακαλύπτω τον χώρο

Στόχος: Οι μαθητές/τριες να κινηθούν στον χώρο και να παρατηρήσουν πρόσωπα και αντικείμενα, δίνοντας έμφαση στη συγκέντρωση της προσοχής και στην παρατηρητικότητα ως προς τις λεπτομέρειες.

Περιγραφή: Ο/Η εκπαιδευτικός αξιοποιεί ένα μουσικό/ηχητικό ερέθισμα κατά την κρίση του, ενώ η ομάδα κινείται ελεύθερα στον χώρο. Στη συνέχεια, εμπνυχώνει την ομάδα να παρατηρήσει το περιβάλλον στο οποίο κινείται, τα αντικείμενα γύρω της και τους συμμετέχοντες. Κάθε μαθητής/τρια επιλέγει και εστιάζει σε ένα αντικείμενο. Κατόπιν, μεταμορφώνεται με τη φαντασία του στο αντικείμενο και αυτοσχεδιάζει. Τέλος, αυτοπαρουσιάζεται ως αντικείμενο, δίνει πληροφορίες και αφηγείται την ιστορία του.

Μια μέρα στο δάσος

Στόχος: Η εξοικείωση με τη μεταμορφωτική δύναμη του θεάτρου.

Περιγραφή: Ο/Η εκπαιδευτικός εισάγοντας μουσικό/ηχητικό ερέθισμα εμπνυχώνει τους συμμετέχοντες να εμπλακούν σε αυθόρμητους αυτοσχεδιασμούς, δείχνοντας, μέσω της αυθεντικής τους έκφρασης, το θέμα «Μια μέρα στο δάσος». Ο χώρος μεταμορφώνεται και οι μαθητές/τριες μετασηματίζουν με τη φαντασία τους τα υλικά αντικείμενα του χώρου σε στοιχεία ενός δάσους. Κάτι συμβαίνει στο δάσος. Ποιους θα μπορούσαμε να συναντήσουμε εκεί; Ποιους θα θέλαμε να γνωρίσουμε στο δάσος;

7.2. Είμαστε μια παρέα

Εκμάθηση Μεθόδων και Τεχνικών

Βήμα 4: Ας οργανωθούμε!

Θεατρικό Παιχνίδι

Γ΄ Φάση: Αυτοσχέδια σκηνική δράση

Οι θεατρικοί αυτοσχεδιασμοί παρουσιάζονται με μορφή σκηνικής δράσης με την παρουσία κοινού.

Δ΄ Φάση: Αποτίμηση του εργαστηρίου

Ακολουθεί η αξιολόγηση του εργαστηρίου με δραστηριότητες μέσω μιας νέας μορφής, συμβατής με τη ροή του μαθήματος.

Εφαρμογή Μεθόδων και Τεχνικών**Βήμα 5: Στη σκηνή!****Παίζουμε με τον λύκο**

Στόχος: Να παρουσιαστεί μια σκηνική δράση, με τη συμμετοχή του δασκάλου σε ρόλο, παρουσία κοινού.

Περιγραφή: Διαδοχικά, κάθε υποομάδα παρουσιάζει τη σκηνική της δράση στις άλλες και όσα συνδημιουργήθηκαν στη Β' φάση (αναδημιουργία ρόλων και καταστάσεων). Ειδικότερα, οι μαθητές/τριες αποφασίζουν για τα βασικά σημεία της ιστορίας, αναλαμβάνουν ρόλους, μεταμφιέζονται και διαμορφώνουν τον σκηνικό χώρο. Καθοριστική είναι η παρουσία του δασκάλου σε ρόλο λύκου, ο οποίος εμπνυχώνει την όλη διαδικασία ('Δάσκαλος σε Ρόλο').

Αναστοχαστικός Διάλογος - Αξιολογικές Τεχνικές**Βήμα 6: Στο συμβούλιο!****Τι σημαίνει «Είμαι διαφορετικός»;**

Στόχος: Οι μαθητές/τριες να αποτιμήσουν το παιχνίδι τους και να στοχαστούν κριτικά, να εκφράσουν τις ιδέες και τα συναισθήματά τους σχετικά με τη βιωμένη εμπειρία τους. Να αναστοχαστούν για τον εαυτό τους και για τους άλλους.

Περιγραφή: Η ομάδα συζητάει για την ετερότητα και τον αλληλοσεβασμό, την κατανόηση και την αποδοχή του άλλου. Οι μαθητές/τριες ανταλλάσσουν τις σκέψεις τους για όλα όσα έχουν κοινά μεταξύ τους, αλλά και για τα στοιχεία που τους/τις διαφοροποιούν.

Δημοσιεύσεις Μαθητών**Βήμα 7: Το ημερολόγιο της ομάδας!****Οι σκέψεις μας γίνονται λέξεις στο χαρτί**

Στόχος: Να εκφραστούν σκέψεις, μέσω συλλογικής εργασίας, σχετικά με την ετερότητα.

Περιγραφή: Σε χαρτί μέτρου, τον πίνακα της τάξης ή σε ψηφιακή εφαρμογή οι μαθητές/τριες εκφράζουν τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους για όσα βίωσαν. Το τελικό αποτέλεσμα μπορεί να αποτελεί έναν εννοιολογικό χάρτη αναφορικά με την ετερότητα, που μπορεί να αναρτηθεί στην ιστοσελίδα του σχολείου ή στη θεατρική γωνιά της τάξης.

Προτείνεται η αξιοποίηση του ψηφιακού μαθησιακού αντικειμένου «Ωρα για κουκλοθέατρο» με στόχο τον περαιτέρω εμπλουτισμό της δραστηριότητας. Οι φιγούρες των χαρακτήρων του βιβλίου μπορούν να λειτουργήσουν ως αφόρμηση για συζήτηση με θέμα την ετερότητα. Οι μαθητές/τριες μπορούν να εμπλακούν σε παιχνίδια ρόλων, χρησιμοποιώντας τις φιγούρες των χαρακτήρων που δημιούργησαν, εξασκώντας τη λεκτική τους έκφραση και επικοινωνώντας στοχαστικά στην ομάδα.

Μάθημα 7: Παίζουμε στο θεατρικό παιχνίδι**7.3. Ένας νέος προορισμός****7.4. Φεύγουμε για άλλους τόπους****7.5. Στην κορυφή του βουνού****7.6. Δεν θα χαθούμε****Στόχος**

Στο Θεατρικό Παιχνίδι, μέθοδο που βασίζεται στην αυθόρμητη αυτοέκφραση όσο και στην αυθεντική έκφραση, μέσω ψυχοκοινωνικών και ψυχοκινητικών ασκήσεων, παιχνιδιών και αυτοσχεδιασμού, στόχος είναι οι μαθητές και οι μαθήτριες να αναπτύξουν τα εκφραστικά τους μέσα (σώμα, φωνή, λόγος), την εμπιστοσύνη, την ενσυναίσθηση και τη δημιουργική φαντασία. Να εξοικειωθούν με τους θεατρικούς ρόλους, με βάση τις προσωπικές τους ανάγκες, και όχι προσαρμοσμένοι στις ανάγκες των ρόλων, για να αναπαραστήσουν και να αναδημιουργήσουν τα προσωπικά και συλλογικά νοήματα.

Εισαγωγή**Βήμα 1: Η ιστορία μας!****Ένας νέος προορισμός / Φεύγουμε για άλλους τόπους / Στην κορυφή του βουνού / Δεν θα χαθούμε**

Το φθινόπωρο τελειώνει και τα φύλλα απλώνονται παντού. Το δάσος αλλάζει μορφή, καθώς οι χαρακτήρες ανηφορίζουν σε μια βραχώδη περιοχή. Ενώ σκαφαλώνουν την πλαγιά, ο Τίμος τούς βοηθάει απλώνοντας τα πόδια και τις κεραιές του, καθώς είναι πλέον από μέταλλο και έχει αποκτήσει μεγάλη δύναμη. Ξαφνικά, οι φίλοι μεταφέρονται στην κορυφή του βουνού. Προσγειώνονται, κατακυλούν και πέφτουν ο ένας πάνω στον άλλο. Ανακαλύπτουν ότι ο Τίμος είναι αυτός που έχει τη δύναμη να τους μεταφέρει στον χώρο. Ο Τέλης και η Μαρίκα αντιδρούν έντονα, ενώ η Σόφη τον υποστηρίζει.

Στην κορυφή του βουνού ζει ελεύθερος ο αίγαγρος, το κρι-κρι. Συντροφιά με το κρι-κρι, η παρέα ανακαλύπτει και μαθαίνει την αξία της ελευθερίας. Η Σόφη ανοίγει τα συρταράκια της και από μέσα προβάλλουν σοφά λόγια, αποφθέγματα και γνωμικά. Οι φίλοι συζητούν για την έννοια της προσωπικής ευθύνης και τη σημασία της ελευθερίας. Υπόσχονται στο κρι-κρι ότι θα κρατήσουν επαφή μαζί του, το αποχαιρετούν και συνεχίζουν τον δρόμο τους για την επόμενη περιπέτεια.

Προοργανωτής – Οι στόχοι

Βήμα 2: Μαθαίνουμε!

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Οι μαθητές/τριες να αναπτύξουν αντίληψη για τον χώρο, ψυχοσυναισθηματική σύνδεση με το περιβάλλον, να ενδυναμωθούν μέσω της δημιουργικής έκφρασης και να καλλιεργήσουν κριτικοστοχαστικές δεξιότητες.

Παιχνίδια και Ασκήσεις

Βήμα 3: Ας παίξουμε!

Γινόμαστε δέντρα, βουνά, ποτάμια

Στόχος: Η εξοκείωση με τα τρία στάδια της αναπνοής (εισπνοή, συγκράτηση, εκπνοή) και η απελευθέρωση του σώματος από εντάσεις.

Περιγραφή: Οι μαθητές/τριες μεταμορφώνονται σε φύλλα που κινούνται από τον αέρα, σε δέντρα και βουνά που είναι ακίνητα, ενώ, αντίστοιχα, η αναπνοή τους γίνεται ανάλαφρη και βαριά. Οι συμμετέχοντες μιλούν για την αλλαγή στο σώμα τους.

7.3. Ένας νέος προορισμός / 7.4. Φεύγουμε για άλλους τόπους

Εκμάθηση Μεθόδων και Τεχνικών

Βήμα 4: Ας οργανωθούμε!

Θεατρικό Παιχνίδι

Α΄ Φάση: Απελευθέρωση και δημιουργία της ομάδας

Η συμμετοχή σε ψυχοκοινωνικές και ψυχοκινητικές δραστηριότητες μέσω σωματικής και λεκτικής δραματικής έκφρασης και επικοινωνίας, με στόχο την καλλιέργεια κλίματος χαράς, εμπιστοσύνης και συνύπαρξης στην ομάδα.

Εφαρμογή Μεθόδων και Τεχνικών

Βήμα 5: Στη σκηνή!

Βρισκόμαστε σε ένα βουνό

Στόχος: Η εξοκείωση με εκφραστικές και αναπαραστατικές δεξιότητες.

Περιγραφή: Οι μαθητές/τριες αναπαριστούν ότι βρίσκονται στο βουνό και αφήνονται να το ανακαλύψουν με όλες τις αισθήσεις τους (π.χ. ακουμπούν κορμούς δέντρων, καθρεφτίζονται στα νερά ενός ποταμού, πίνουν νερό από μια πηγή κλπ.).

Σκαρφαλώνουμε μέχρι την κορυφή του

Τι μπορούμε να δούμε εκεί;

Στόχος: Η εξοκείωση με εκφραστικές και αναπαραστατικές δεξιότητες.

Περιγραφή: Οι μαθητές/τριες περπατούν στον χώρο με κατεύθυνση την κορυφή του βουνού. Περπατούν με διαφορετικούς τρόπους (π.χ. δρασκελίζουν, αποφεύγουν θάμνους, βουτούν σε λάσπες, περνούν ρυάκια) και συζητούν για βιωμένες καταστάσεις (π.χ. πώς μπορεί να έφτασαν στην κορυφή του βουνού, μήπως συνάντησαν στον δρόμο τους εμπόδια, είχαν άραγε μαζί τους κάποια παρέα, τι νομίζετε ότι έκαναν όταν έφτασαν στην κορυφή;)

Εκμάθηση Μεθόδων και Τεχνικών

Βήμα 4: Ας οργανωθούμε!

Θεατρικό Παιχνίδι

Β΄ Φάση: Αναδημιουργία ρόλων και καταστάσεων

Σε αυτή τη φάση η έμφαση δίνεται στη διαρκή αναδόμηση του αυτοσχέδιου περιβάλλοντος δράσης και ειδικότερα των ρόλων, των καταστάσεων και των θεμάτων, προκειμένου να υπηρετούνται οι ψυχοσυναισθηματικές ανάγκες των μαθητών/τριών και όχι οι ανάγκες των θεατρικών ρόλων, με στόχο τη δημιουργία των νέων προσωπικών νοημάτων και την ενδυνάμωση της ομάδας.

Εφαρμογή Μεθόδων και Τεχνικών

Βήμα 5: Στη σκηνή!

Γινόμαστε ένας κόμπος

Στόχος: Οι μαθητές/τριες να συνεργαστούν μεταξύ τους, επικοινωνώντας μη λεκτικά και δοκιμάζοντας διαφορετικά επίπεδα κίνησης.

Περιγραφή: Οι μαθητές/τριες ενώνουν διαφορετικά σημεία τους σώματός τους. Με σώματα ενωμένα περπατούν, κάθονται, μπερδεύονται, χαιρετούν κ.ά.

Πού θα θέλαμε να μεταφερθούμε;

Στόχος: Οι μαθητές/τριες να επινοήσουν και να αυτοσχεδιάσουν, σωματικά και λεκτικά, ένα φανταστικό περιβάλλον δράσης.

Περιγραφή: Ο/Η εκπαιδευτικός εισάγει μουσικό ερέθισμα και εμπνέει τη διαδικασία, έτσι ώστε οι μαθητές/τριες να διαμορφώσουν αυθόρμητα το περιβάλλον δράσης τους και να αυτενεργήσουν μέσα σε αυτό.

7.5. Στην κορυφή του βουνού / 7.6. Δεν θα χαθούμε

Εκμάθηση Μεθόδων και Τεχνικών**Βήμα 4: Ας οργανωθούμε!****Θεατρικό Παιχνίδι****Γ΄ Φάση: Αυτοσχέδια σκηνική δράση**

Οι αυτοσχεδιασμοί της Β΄ φάσης παρουσιάζονται στη Γ΄ φάση σε κοινό.

Εφαρμογή Μεθόδων και Τεχνικών**Βήμα 5: Στη σκηνή!****Γινόμαστε κρι-κρι****Πηδάμε από βράχο σε βράχο****Πηγαίνουμε όπου θέλουμε**

Στόχος: Οι μαθητές/τριες να διαμορφώσουν τον ρόλο τους με βάση τις ανάγκες τους, να συνεργαστούν και να οργανωθούν για την παρουσίαση της σκηνικής τους δράσης σε κοινό.

Περιγραφή: Οι μαθητές/τριες πληροφορούνται από τον/την εκπαιδευτικό ότι το κρι-κρι έχει μεγάλα κέρατα, προτιμά τις απόκρημνες ορεινές περιοχές, τρέφεται με φύλλα, ξερά χόρτα κ.ά. Ενδεικτικά, μπορεί να ακούσουν απόσπασμα από το ποίημα «Του Αιγάγρου» του Α. Εμπειρικού: «*Πήδηξε ο αίγαγρος και στάθηκε σε μια ψηλή κορφή. Στητός και ρουθουνίζοντας κοιτάζει τον κάμπο και αφουγκράζεται πριν άλλο σκίρτημα σε άλλη κορφή τον πάει*». Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να αξιοποιήσει την ηχητική απαγγελία του ποιήματος από τον ποιητή.

Οι μαθητές/τριες φαντάζονται ότι βρίσκονται ψηλά σε ένα βουνό, όπου ένα φαράγγι απλώνεται μπροστά τους. Λένε τι βλέπουν, τι μυρίζουν, τι ακούν. Μπορεί να αξιοποιηθεί και ψηφιακό «σκηνικό» (βιντεοπροβολή με εικόνες) ή ήχοι της φύσης, για να δημιουργηθεί το κατάλληλο δραματικό περιβάλλον που θα πλαισιώσει τη δράση τους. Κατόπιν, σε μικρές ομάδες ή σε ζευγάρια, παρουσιάζουν τη ζωή των κρι-κρι, που ταξιδεύουν όπου τους αρέσει και περιγράφουν τους τόπους που συναντούν. Προτείνεται η αξιοποίηση του ψηφιακού μαθησιακού αντικειμένου «*Αντίο κρι-κρι!*».

Αναστοχαστικός Διάλογος - Αξιολογικές Τεχνικές**Βήμα 6: Στο συμβούλιο!****Βρίσκουμε ένα όνομα για την ομάδα μας**

Στόχος: Οι μαθητές/τριες να αναστοχαστούν για τον εαυτό τους, να εκφράσουν τις ιδέες και τα συναισθήματά τους σχετικά με τη βιωμένη εμπειρία τους.

Περιγραφή: Οι μαθητές/τριες επινοούν ένα όνομα για την ομάδα τους, το οποίο μπορούν να καταγράψουν σε μεγάλο χαρτόνι, σε χαρτί του μέτρου, σε μικρά πολύχρωμα post-it ή/και στο τετράδιο της ομάδας (συλλογικό ημερολόγιο). Ενδεικτικά, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να εισάγει ως θέμα συζήτησης την έννοια της ελευθερίας, κάνοντας ερωτήσεις, όπως: «Γιατί νομίζετε ότι νιώθει ελεύθερο το κρι-κρι; Τι φαντάζεστε ότι μπορεί να κάνει; Ποιος πιστεύετε ότι είναι πραγματικά ελεύθερος;» κλπ. Επισημαίνεται ότι η συζήτηση μπορεί να αναπτυχθεί σύμφωνα με το επίπεδο της τάξης και λαμβάνοντας υπόψη την ηλικιακή ομάδα, ενώ φυσικά αποτελεί μια πρώτη εισαγωγή στην έννοια¹⁵.

Εκμάθηση Μεθόδων και Τεχνικών**Βήμα 4: Ας οργανωθούμε!****Θεατρικό Παιχνίδι****Δ΄ Φάση: Αποτίμηση του εργαστηρίου**

Ακολουθεί η αξιολόγηση του εργαστηρίου με δραστηριότητες μέσω μιας νέας μορφής, συμβατής με τη ροή του μαθήματος.

Αναστοχαστικός Διάλογος - Αξιολογικές Τεχνικές**Βήμα 6: Στο συμβούλιο!****Τι μας άρεσε από τη διαδρομή στο βουνό;**

Στόχος: Η συζήτηση στην ολομέλεια για όσα βιώθηκαν κατά τη δράση.

Περιγραφή: Οι μαθητές/τριες αναστοχάζονται, ενθουμούμενοι βασικά σημεία της ιστορίας, όπως αυτά έχουν καταγραφεί κατά τη διάρκεια των μαθημάτων.

Δημοσιεύσεις Μαθητών**Βήμα 7: Το ημερολόγιο της ομάδας!****Δημιουργούμε ένα αποχαιρετιστήριο δώρο για το κρι-κρι**

Στόχος: Οι μαθητές/τριες να στοχαστούν για την έννοια του δώρου, άυλου και υλικού.

Περιγραφή: Κάθε μαθητής/τρια φτιάχνει μια αυτοσχέδια κατασκευή ή μια ζωγραφιά που απεικονίζει κάτι από την εμπειρία που βίωσε. Η ομάδα σχηματίζει κύκλο και ένας ένας/μία μία αφήνει στο κέντρο του κύκλου αυτό που δημιούργησε, αποχαιρετώντας νοερά το κρι-κρι. Για τον εμπλουτισμό της δραστηριότητας και τη δημιουργία θεατρικής ατμόσφαιρας που θα πλαισιώσει τη δράση των μαθητών/τριων στον κύκλο, προτείνεται η αξιοποίηση του ψηφιακού μαθησιακού αντικειμένου «*Αντίο κρι-κρι*» (ηχητικό ερέθισμα/αφήγηση ιστορίας).

¹⁵ Στο βιβλίο υπάρχει η φράση: «*Ελεύθερος είναι όποιος είναι υπεύθυνος για τον εαυτό του*» (Επίκτητος, Έλληνας στωικός φιλόσοφος). Η παραπάνω φράση, καθώς και άλλα γνωμικά και σοφά λόγια, π.χ. «*Ευτυχισμένοι είναι οι ελεύθεροι και ελεύθεροι είναι οι γενναίοι*» (Θουκυδίδης, Αθηναίος ιστορικός, από τον Επιτάφιο του Περικλή), «*Δεν ελπίζω τίποτα. Δεν φοβάμαι τίποτα. Είμαι λεύτερος*» (Νίκος Καζαντζάκης, Έλληνας συγγραφέας), «*Η ελευθερία δεν είναι τίποτα άλλο παρά μια ευκαιρία για να γίνουμε καλύτεροι*» (Αλμπερ Καμύ, Γάλλος συγγραφέας) κ.ά., μπορούν να αξιοποιηθούν από τον/την εκπαιδευτικό, ως απόρριψη για να συζητηθεί η έννοια της ανάληψης ευθύνης και η αξία της ελευθερίας.

Μάθημα 7: Παίζουμε στο θεατρικό παιχνίδι

7.7. Φτάνουμε στο χωριό

7.8. Απαγορεύεται ο χορός

7.9. Αποφασίζουμε μαζί

Στόχος

Στο Θεατρικό Παιχνίδι, μέθοδο που βασίζεται στην αυθόρμητη αυτοέκφραση όσο και στην αυθεντική έκφραση, μέσω ψυχοκοινωνικών και ψυχοκινητικών ασκήσεων, παιχνιδιών και αυτοσχεδιασμού, στόχος είναι οι μαθητές και οι μαθήτριες να αναπτύξουν τα εκφραστικά τους μέσα (σώμα, φωνή, λόγος), την εμπιστοσύνη, την ενσυναίσθηση και τη δημιουργική φαντασία. Να εξοικειωθούν με τους θεατρικούς ρόλους, με βάση τις προσωπικές τους ανάγκες, και όχι προσαρμοσμένοι στις ανάγκες των ρόλων, για να αναπαραστήσουν και να αναδημιουργήσουν τα προσωπικά και συλλογικά νοήματα.

Εισαγωγή

Βήμα 1: Η ιστορία μας!

Φτάνουμε στο χωριό / Απαγορεύεται ο χορός / Αποφασίζουμε μαζί

Κάνει πολύ κρύο. Η Σόφη, ο Τέλης, η Μαρίκα και ο Τίμος, κατεβαίνοντας την πλαγιά του βουνού, αντικρίζουν ένα χωριό. Φαίνεται να βγαίνει καπνός από μια καμινάδα, κοντά σε έναν στάβλο. Αποφασίζουν να πλησιάσουν. Πίσω από την πόρτα του στάβλου ακούγεται δυνατά μουσική. Τι μπορεί να συμβαίνει εκεί μέσα; Πλησιάζουν ακόμη περισσότερο και αποφασίζουν να κοιτάξουν από την κλειδαρότρυπα.

Ένα μικρό βουβάλι χορεύει στον ρυθμό της μουσικής. Είναι ενθουσιασμένο και χαρούμενο. Οι φίλοι ξαφνιάζονται, γιατί δεν έχουν ξαναδεί βουβάλι να χορεύει. Λίγο μετά, εμφανίζονται τρία βουβάλια, του μιλούν και του συμπεριφέρονται άσχημα. «Πότε θα σταματήσει αυτό; Εγώ θέλω απλά να χορεύω. Γιατί τους ενοχλεί ο χορός μου;» σκέφτεται το μικρό βουβάλι και ξαφνικά σταματάει να χορεύει.

Η Σόφη, ο Τέλης, η Μαρίκα και ο Τίμος βλέπουν τι συμβαίνει και σκέφτονται να κάνουν κάτι για να το στηρίξουν. Το μικρό βουβάλι αποφασίζει να μιλήσει. Αργότερα, στον στάβλο μαζεύονται όλοι σε κύκλο για να κάνουν ένα συμβούλιο.

Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να αξιοποιήσει το ψηφιακό μαθησιακό αντικείμενο «*Το βουβάλι και ο τόπος που ζει*» με τη χρήση προβολικού μηχανήματος εν είδει ψηφιακού σκηνοκείμενου, για να πλαισιώσει τόσο τη συζήτηση όσο και τις σκηνοκινητικές αυτοσχέδιες δράσεις των μαθητών/τριων.

Επιπλέον, μπορεί να αξιοποιηθεί το ψηφιακό μαθησιακό αντικείμενο «*Ώρα για ζωγραφική!*» (περιβάλλον ψηφιακής ζωγραφικής με θέμα τους χαρακτήρες της ιστορίας). Στόχος του μαθησιακού αντικειμένου είναι οι μαθητές/τριες να εκφραστούν με ελεύθερο και δημιουργικό τρόπο, μέσω της ψηφιακής ζωγραφικής.

Προοργανωτής – Οι στόχοι

Βήμα 2: Μαθαίνουμε!

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Οι μαθητές/τριες να συμμετέχουν σε ψυχοκοινωνικές και αισθησιοκινητικές ασκήσεις και να εκφράζονται με το σώμα, τη φωνή και τον λόγο στο δραματικό περιβάλλον. Επιπλέον, να εξοικειώνονται με διαφορετικούς ρυθμούς, να παράγουν ήχους με το σώμα τους ή χρησιμοποιώντας ποικίλες επιφάνειες και να εξερευνούν τις σωματικές τους δυνατότητες, προκειμένου να αναπαραστήσουν τα στοιχεία μιας εικόνας (ένα δέντρο, μία καμινάδα, μία χιονοπιφάδα κ.ά.).

Βήμα 3: Ας παίξουμε!

Εξερευνούμε το χωριό

Στόχος: Οι μαθητές/τριες να αυτενεργήσουν μέσα στο δραματικό περιβάλλον, το οποίο οι ίδιοι θα δημιουργήσουν και να εκφραστούν με αυθόρμητισμό τόσο σωματικά όσο και λεκτικά.

Περιγραφή: Ο/Η εκπαιδευτικός Θεατρικής Αγωγής εμπνέει τη διαδικασία, αξιοποιώντας μουσικό/ηχητικό ερέθισμα κατά την κρίση του, συμμετέχοντας και ο ίδιος στην «εξερεύνηση» του χωριού, χωρίς να κατευθύνει. Επιπλέον, μέσα από ερωτήσεις, ενδυναμώνει τη μαθητική ομάδα να εξελίξει τη δράση της.

7.8. Απαγορεύεται ο χορός

Εκμάθηση Μεθόδων και Τεχνικών**Βήμα 4: Ας οργανωθούμε!****Θεατρικό Παιχνίδι****Α΄ Φάση: Απελευθέρωση και δημιουργία της ομάδας**

Οι μαθητές/τριες συμμετέχουν σε ψυχοκοινωνικές και ψυχοκινητικές δραστηριότητες, μέσω σωματικής και λεκτικής δραματικής έκφρασης και επικοινωνίας, με στόχο την καλλιέργεια κλίματος χαράς, εμπιστοσύνης και συνύπαρξης στην ομάδα.

Εφαρμογή Μεθόδων και Τεχνικών**Βήμα 5: Στη σκηνή!****Κουνάμε χέρια και πόδια, όσο γίνεται πιο ασυνήθιστα****Παίζουμε μουσικά αγάλματα**

Στόχος: Οι μαθητές/τριες να εκφραστούν με ρυθμικά μοτίβα, να συντονίσουν τις κινήσεις τους, να λειτουργήσουν αρμονικά στην ομάδα.

Περιγραφή: Οι συμμετέχοντες αυτοσχεδιάζουν και δοκιμάζουν άρρυθμες κινήσεις: μόνοι τους, σε ζευγάρια, με αλλαγή ζευγαριού. Η αίσθηση του ρυθμού ξεκινάει από απλές δραστηριότητες με παλαμάκια. Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να εξελίξει τη δραστηριότητα προσθέτοντας στο παιχνίδι του ρυθμού και άλλα μέλη του σώματος (π.χ. δάχτυλα, πόδια) και να συνδυάσει με την κίνηση των μαθητών/τριών ήχους τεχνητούς ή φυσικούς, που θα συντονίσουν εκ νέου τις κινήσεις αυτές σε διαφορετικούς ρυθμούς. Στη συνέχεια, εισάγει μουσικό ερέθισμα (τραγούδια της επιλογής του που εναλλάσσονται μεταξύ τους και διαφοροποιούνται ως προς τον ρυθμό) και προτείνει το παιχνίδι «μουσικά αγάλματα». Οι μαθητές/τριες χορεύουν στον ρυθμό της μουσικής. Όταν η μουσική σταματήσει, τα παιδιά πρέπει να μείνουν ακίνητα.

Εκμάθηση Μεθόδων και Τεχνικών**Βήμα 4: Ας οργανωθούμε!****Θεατρικό Παιχνίδι****Β΄ Φάση: Αναδημιουργία ρόλων και καταστάσεων**

Σε αυτή τη φάση η έμφαση δίνεται στη διαρκή αναδόμηση του αυτοσχεδίου περιβάλλοντος δράσης και ειδικότερα των ρόλων, των καταστάσεων και των θεμάτων, προκειμένου να υπηρετούνται οι ψυχοσυναισθηματικές ανάγκες των μαθητών/τριών και όχι οι ανάγκες των θεατρικών ρόλων, με στόχο τη δημιουργία των νέων προσωπικών νοημάτων και τη δυναμική της ομάδας.

Εφαρμογή Μεθόδων και Τεχνικών**Βήμα 5: Στη σκηνή!****Κοιτάμε μέσα από μια κλειδαρότρυπα**

Στόχος: Οι μαθητές/τριες να αυτοσχεδιάσουν σωματικά ή και λεκτικά, για τη δημιουργία ενός φαντασιακού περιβάλλοντος δράσης.

Περιγραφή: Οι συμμετέχοντες φαντάζονται ότι κοιτούν μέσα από μια κλειδαρότρυπα. Ο/Η εκπαιδευτικός τους ρωτά: «Πώς φαντάζεστε ότι είναι να κοιτάμε μέσα από μια κλειδαρότρυπα;» Κατά τη διαδικασία, υπενθυμίζουμε την κλειδαρότρυπα από το δέντρο με τις κλειδαριές και παραπέμπουμε στην κλειδαρότρυπα του στάβλου. Οι μαθητές/τριες παρουσιάζουν αυτό που συμβαίνει μέσα στον στάβλο, επιλέγοντας τον ήρωα/ρόλο που επιθυμούν. Η δράση γίνεται στην ολομέλεια και όχι σε ομάδες, καθώς στο πλαίσιο της θεματικής του εκφοβισμού, ο/η εκπαιδευτικός είναι σκόπιμο να γνωρίζει το περιεχόμενο των συζητήσεων μεταξύ των μαθητών της Α΄ δημοτικού. Επομένως, χρειάζεται να παρατηρεί τις δράσεις τους και τις σχέσεις που δημιουργούνται.

Στη συνέχεια, με το σώμα τους φτιάχνουν τον στάβλο, ένα σπίτι για ζώα κλπ. Με ερωτήσεις, ο/η εκπαιδευτικός εμπνέει τα παιδιά να σκεφτούν τα ζώα που συναντούν (π.χ. βουβάλια, αγελάδες, πρόβατα, άλογα, κατσίκια, γουρούνια κ.ά.) και να αναρωτηθούν τι μπορεί να περιλαμβάνει το εσωτερικό του στάβλου (π.χ. άχυρα, χώρο για τροφή, χώρο για ξεκούραση, δοχεία με νερό κ.ά.). Ακολουθώντας, φαντάζονται πώς είναι να χορεύει ένα ζώο του στάβλου και πειραματίζονται με αυτό. Εστιάζουν στο κεφάλι, στον κορμό του ζώου, στα πόδια. Προσθέτουν ήχους, ανάλογα με τη φωνή των ζώων (μούγκρισμα, χλιμίντρισμα, βέλασμα κ.ά.). Το μάθημα ολοκληρώνεται με ελεύθερο χορό.

7.9. Αποφασίζουμε μαζί

Εκμάθηση Μεθόδων και Τεχνικών

Βήμα 4: Ας οργανωθούμε!

Θεατρικό Παιχνίδι

Γ΄ Φάση: Αυτοσχέδια σκηνική δράση

Οι αυτοσχεδιασμοί της Β΄ φάσης παρουσιάζονται στη Γ΄ φάση, με τη μορφή σκηνικής δράσης και με την παρουσία κοινού.

Το συμβούλιο

Στόχος: Να γίνει εξάσκηση στην ενεργητική ακρόαση και στην ισότιμη έκφραση των σκέψεων και των ιδεών.

Περιγραφή: Ο/Η εκπαιδευτικός καλεί τα παιδιά σε συμβούλιο. Μπορεί να αντλήσει υλικό από τη λειτουργία των μαθητικών συμβουλίων στη σχολική μονάδα. Κάθε παιδί εκφράζει την άποψή του για όσα έχουν συμβεί.

Αναλαμβάνουμε δράση

Στόχος: Οι μαθητές/τριες να λειτουργήσουν με ενσυναίσθηση και κριτικό στοχασμό. Παράλληλα, να εξασκηθούν στη θεατρική σύμβαση.

Περιγραφή: Οι συμμετέχοντες κινούνται στον χώρο και μπαίνουν στη θέση του μικρού βουβαλιού. Σε ακινησία, λένε μια φράση, ενώ παίζουν τον ρόλο του μικρού βουβαλιού. Κατόπιν, κάθε μαθητής/τρια αναλαμβάνει τον ρόλο ενός φίλου του βουβαλιού, που το υποστηρίζει, λέγοντας μια φράση. Ο/Η εκπαιδευτικός ενθαρρύνει με ερωτήσεις, όπως: «Πώς νομίζετε ότι θα αλλάξει αυτή η κατάσταση; Ποιους άλλους ρόλους φαντάζεστε; Πώς μπορούμε να υποστηρίξουμε το μικρό βουβάλι;».

Εφόσον ολοκληρωθεί η συζήτηση στην ομάδα, προτείνεται η αξιοποίηση του ψηφιακού μαθησιακού αντικειμένου «Μίλα!» (Οδηγίες αντιμετώπισης του σχολικού εκφοβισμού), με στόχο τόσο την ενημέρωση όσο και την εκπαίδευση των μαθητών/τριων σε περιστατικά εκφοβισμού. Επίσης, οι μαθητές/τριες μπορούν να μοιραστούν ελεύθερα τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους ή/και να συζητήσουν για προσωπικά τους βιώματα. Προαιρετικά, μπορούν να φτιάξουν ένα δικό τους σύνθημα ή να δημιουργήσουν ηχογραφημένο υλικό (podcast) με τις ιδέες τους για το πόσο σημαντικό είναι να επιδεικνύουμε σεβασμό και αποδοχή, να προάγουμε τη συνεργασία και την ουσιαστική επικοινωνία, αλλά και να διασφαλίζουμε το συναισθηματικό ασφάλεια μέσα στην ομάδα.

Εκμάθηση Μεθόδων και Τεχνικών

Βήμα 4: Ας οργανωθούμε!

Θεατρικό Παιχνίδι

Δ΄ Φάση: Αποτίμηση του εργαστηρίου

Ακολουθεί η αξιολόγηση του εργαστηρίου με δραστηριότητες μέσω μιας νέας μορφής, συμβατής με τη ροή του μαθήματος.

Αναστοχαστικός Διάλογος - Αξιολογικές Τεχνικές

Βήμα 6: Στο συμβούλιο!

Περίγραμμα του χαρακτήρα

Στόχος: Οι μαθητές/τριες να εμβαθύνουν στο κοινωνικό ζήτημα του εκφοβισμού, να εκφράσουν συναισθήματα και σκέψεις.

Περιγραφή: Το περίγραμμα ενός βουβαλιού ή μόνο η όψη του μπορεί να είναι σχεδιασμένα σε χαρτί του μέτρου ή στον πίνακα. Οι μαθητές/τριες εκφράζουν τα συναισθήματά τους για το μικρό βουβάλι. Στη συνέχεια, γίνεται ένα ακόμη περίγραμμα του Τέλη και ακολουθεί συζήτηση για το πώς νιώθει. Ο/Η εκπαιδευτικός διευκολύνει στην καταγραφή μέσα κι έξω από το περίγραμμα (βλ. σσ. 24-25).

Λημοσιεύσεις Μαθητών

Βήμα 7: Το ημερολόγιο της ομάδας!

Ζωγραφίζουμε το συμβούλιο της τάξης μας

Στόχος: Οι μαθητές και οι μαθήτριες να επικοινωνήσουν μεταξύ τους και να δημιουργήσουν από κοινού μέσω αναστοχαστικού διαλόγου.

Περιγραφή: Ενδεικτικά, οι μαθητές/τριες ζωγραφίζουν το συμβούλιο και προσθέτουν όσους ήρωες επιθυμούν.

Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να αξιοποιήσει το ψηφιακό μαθησιακό αντικείμενο «Τι είναι το συμβούλιο της τάξης;» για να εισάγει την έννοια του συμβουλίου και στη συνέχεια, να οργανώσει δημοκρατικές δράσεις με στόχο την ειρηνική συνύπαρξη και τη συνεργασία στην ομάδα.

Επιπλέον, προτείνεται η αξιοποίηση του ψηφιακού μαθησιακού αντικειμένου «Το συμβούλιο των ζώων». Στόχος του είναι οι μαθητές/τριες να εκφραστούν δημιουργικά και να χαλαρώσουν, χρωματίζοντας με ό,τι υλικό θέλουν (μαρκαδόρους, ξυλομπογιές, λαδοπαστέλ κλπ.) το συμβούλιο των ζώων στον στάβλο και ενεργοποιώντας τον φανταστικό τους κόσμο. Μπορούν να προσθέσουν στη ζωγραφιά τους όσους ήρωες/χαρακτήρες επιθυμούν.

Μάθημα 7: Παίζουμε στο θεατρικό παιχνίδι

7.10. Βουτιές με φτερά

7.11. Όλοι μαζί

7.12. Όταν νοιάζομαι

7.13. Το δώρο

Στόχος

Στο Θεατρικό Παιχνίδι, μέθοδο που βασίζεται στην αυθόρμητη αυτοέκφραση όσο και στην αυθεντική έκφραση, μέσω ψυχοκοινωνικών και ψυχοκινητικών ασκήσεων, παιχνιδιών και αυτοσχεδιασμού, στόχος είναι οι μαθητές και οι μαθήτριες να αναπτύξουν τα εκφραστικά τους μέσα (σώμα, φωνή, λόγος), την εμπιστοσύνη, την ενσυναίσθηση και τη δημιουργική φαντασία. Να εξοικειωθούν με τους θεατρικούς ρόλους, με βάση τις προσωπικές τους ανάγκες, και όχι προσαρμοσμένοι στις ανάγκες των ρόλων, για να αναπαραστήσουν και να αναδημιουργήσουν τα προσωπικά και συλλογικά νοήματα.

Εισαγωγή

Βήμα 1: Η ιστορία μας!

Βουτιές με φτερά / Όλοι μαζί / Όταν νοιάζομαι / Το δώρο

Είναι νύχτα. Οι φίλοι μεταφέρονται στην ακροθαλασσιά. Αναζητούν τη Μαρίκα. Βλέπουν από μακριά τα φτερά της να λαμπυρίζουν στο σκοτάδι. Ακούγεται ένα τραγούδι. Είναι οι μουρμούρες, οι οποίες τη μέρα κρύβονται και τη νύχτα βγαίνουν να κυνηγήσουν μικρά ψαράκια, που είναι η τροφή τους. Όταν βρίσκονται έξω από το νερό, ακούγονται σαν να μουρμουρίζουν, ενώ τραγουδούν.

Η Μαρίκα γνώρισε μια μουρμούρα και έγιναν φίλες. Έχει ενθουσιαστεί που οι μουρμούρες τραγουδούν, κολυμπούν, τρώνε, παίζουν όλες μαζί και αποφασίζει να τις ακολουθήσει. Στον βυθό της θάλασσας τραβάει την προσοχή της ένα φυτό με περίεργα φύλλα. Ανακαλύπτει ότι όταν τρώει από αυτό το φυτό μπορεί να μιλάει μέσα στο νερό. Η Μαρίκα φέρνει σε επαφή τις δύο παρέες, που ανταλλάσσουν τις εμπειρίες τους, παίζουν και διασκεδάζουν.

Στο μάθημα 7 προτείνεται η αξιοποίηση των ψηφιακών μαθησιακών αντικειμένων «*Είμαστε μουρμούρες!*» και «*Σπιλς! Σπιλς! Βραδινό μπανάκι!*» με τη χρήση προβολικού μηχανήματος, με στόχο τόσο τη φαντασιακή ενεργοποίηση των μαθητών/τριων όσο και την παιγνιώδη εισαγωγή τους στην ιστορία.

Προοργανωτής – Οι στόχοι

Βήμα 2: Μαθαίνουμε!

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Οι μαθητές/τριες να καλλιεργήσουν τη σωματική, φωνητική, συναισθηματική τους έκφραση, να ενεργοποιήσουν τις αισθήσεις τους, να αποκτήσουν αίσθηση του χώρου και του χρόνου, να λειτουργήσουν ως σύνολο.

Παιχνίδια και Ασκήσεις

Βήμα 3: Ας παίξουμε!

Κινούμαστε στον χώρο

Παράγουμε ήχους

Στόχος: Οι μαθητές/τριες να κατανοήσουν τη σημασία της σωματικής και οπτικής επικοινωνίας, του συντονισμού των κινήσεων και της φωνής στο περιβάλλον της ομάδας.

Περιγραφή: Με την τεχνική *‘Αισθησιοκινητική Δράση - Καθοδηγημένη Φαντασία’* (βλ. σ.24) ο/η εκπαιδευτικός εμπνυχώνει την κίνηση των μαθητών/τριών. Κάθε παιδί κινείται στον χώρο σαν ψάρι. Στη συνέχεια, όλοι γίνονται ένα κοπάδι ψαριών, επιδιώκοντας να συντονίσουν την κίνηση ως προς την κατεύθυνση και τα επίπεδα. Κατόπιν, κάθε παιδί παράγει ήχους με χαμηλή, κανονική και δυνατή φωνή. Λέει το «μουρ-μουρ-μουρ» στον προσωπικό του ρυθμό και έπειτα στον ρυθμό της ομάδας. Ο ρυθμός της ομάδας προκύπτει με αυτοσχεδιασμό, εφόσον έχει ολοκληρωθεί η ατομική άσκηση. Έπειτα, με τον/την εκπαιδευτικό να εμπνυχώνει τη διαδικασία, τα παιδιά, σε ρόλο ψαριού, συναντιούνται μέσα στο νερό και επικοινωνούν μεταξύ τους, αλλάζοντας την ένταση του ήχου που παράγουν.

7.11. Όλοι μαζί

Εκμάθηση Μεθόδων και Τεχνικών

Βήμα 4: Ας οργανωθούμε!

Θεατρικό Παιχνίδι

Α΄ Φάση: Απελευθέρωση και δημιουργία της ομάδας

Οι μαθητές/τριες συμμετέχουν σε ψυχοκοινωνικές και ψυχοκινητικές δραστηριότητες, μέσω σωματικής και λεκτικής, δραματικής έκφρασης και επικοινωνίας, με στόχο την καλλιέργεια κλίματος χαράς, εμπιστοσύνης, συνύπαρξης στην ομάδα.

Εφαρμογή Μεθόδων και Τεχνικών

Βήμα 5: Στη σκηνή!

Είμαστε στον βυθό της θάλασσας

Στόχος: Οι μαθητές/τριες να καλλιεργήσουν ψυχοκινητικές δεξιότητες και να αποφορτιστούν από εντάσεις.

Περιγραφή: Οι μαθητές/τριες συνδέονται με το περιβάλλον της θάλασσας. Η θεατρική ατμόσφαιρα ενισχύεται με ηχητικά ερεθίσματα (παφλασμός, κελάρυσμα νερού κ.ά.) και με ποικίλα υφάσματα. Μέσα από παιγνιώδεις δραστηριότητες πειραματίζονται με διαφορετικές ποιότητες της κίνησης (π.χ. κολυμπώντας ελεύθερα, με ροή ή με αντίσταση κλπ.). Ο/Η εκπαιδευτικός τους υπενθυμίζει να συγκεντρώνονται στην αναπνοή τους.

Εκμάθηση Μεθόδων και Τεχνικών

Βήμα 4: Ας οργανωθούμε!

Θεατρικό Παιχνίδι

Β΄ Φάση: Αναδημιουργία ρόλων και καταστάσεων

Σε αυτή τη φάση η έμφαση δίνεται στη διαρκή αναδόμηση του αυτοσχέδιου περιβάλλοντος δράσης και ειδικότερα των ρόλων, των καταστάσεων και των θεμάτων, προκειμένου να υπηρετούνται οι ψυχοσυναισθηματικές ανάγκες των μαθητών/τριων και όχι οι ανάγκες των θεατρικών ρόλων, με στόχο τη δημιουργία των νέων προσωπικών νοημάτων και τη δυναμική της ομάδας.

Εφαρμογή Μεθόδων και Τεχνικών

Βήμα 5: Στη σκηνή!

Εξερευνούμε τον βυθό με κινήσεις, χωρίς λόγια

Φτιάχνουμε το γλυπτό της ομάδας

Στόχος: Οι μαθητές/τριες να ενεργήσουν σε ρόλο σωματικά, λεκτικά και μη λεκτικά, καθώς και να επινοήσουν έναν διαφορετικό κόσμο.

Περιγραφή: Ο/Η εκπαιδευτικός δίνει πληροφορίες για τη ζωή των ψαριών, για την επικοινωνία τους μέσω ήχων, για την αναζήτηση τροφής, για τους τρόπους άμυνας τους απέναντι σε έναν εχθρό, που συνήθως είναι τα μεγαλύτερα ψάρια, για το πώς να αποφεύγουν τα δίχτυα των αλιευτικών σκαφών κ.ά. Οι μαθητές/τριες εξερευνούν τον βυθό και ανακαλύπτουν κοράλλια, φύκια, κοχύλια, όστρακα, σφουγγάρια, σπηλιές κ.ά. Μεταμορφώνονται σε όσα ανακάλυψαν και φτιάχνουν ένα θαλάσσιο γλυπτό με το σώμα τους.

7.12. Όταν νοιάζομαι

Εκμάθηση Μεθόδων και Τεχνικών

Βήμα 4: Ας οργανωθούμε!

Θεατρικό Παιχνίδι

Γ΄ Φάση: Αυτοσχέδια σκηνική δράση

Οι αυτοσχεδιασμοί της Β΄ φάσης παρουσιάζονται στη Γ΄ φάση, με τη μορφή σκηνικής δράσης, με την παρουσία κοινού.

Εφαρμογή Μεθόδων και Τεχνικών

Βήμα 5: Στη σκηνή!

Γινόμαστε πλάσματα του βυθού

Στόχος: Οι μαθητές/τριες να διαμορφώσουν τον ρόλο τους, να συνεργαστούν και να οργανωθούν στην παρουσίαση μιας σκηνικής δράσης.

Περιγραφή: Με την τεχνική 'Αισθησιοκινητική Δράση - Καθοδηγημένη Φαντασία' (βλ. σ. 24) ο/η εκπαιδευτικός εμπνέει τη μεταμόρφωση των μαθητών/τριών σε πλάσματα του βυθού. Τα παιδιά παρουσιάζουν πώς είναι στον βυθό και τι κάνουν εκεί. Ο/Η εκπαιδευτικός, με βάση τη θεματική της φιλίας, ρωτά «Τι θα θέλατε να κάνετε με τους φίλους σας στον βυθό; Πώς μπορούμε να δείξουμε σε κάποιον ότι είναι φίλος μας;». Ταυτόχρονα, μπορεί να υπάρχει ψηφιακό σκηνικό με προβολή εικόνων και αναπαραγωγή ήχων της θάλασσας. Η σκηνική δράση μπορεί να ολοκληρωθεί με ένα τραγούδι ή ένα ποίημα για τη θάλασσα.

7.13. Το δώρο

Εκμάθηση Μεθόδων και Τεχνικών**Βήμα 4: Ας οργανωθούμε!****Θεατρικό Παιχνίδι****Δ΄ Φάση: Αποτίμηση του εργαστηρίου**

Ακολουθεί η αξιολόγηση του εργαστηρίου με δραστηριότητες, μέσω μιας νέας μορφής, συμβατής με τη ροή του μαθήματος.

Αναστοχαστικός Διάλογος - Αξιολογικές Τεχνικές**Βήμα 6: Στο συμβούλιο!****Τι σημαίνει φιλία για εμάς;**

Στόχος: Οι μαθητές/τριες να αναστοχαστούν για τον εαυτό τους, να εκφράσουν τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους σχετικά με τη βιωμένη εμπειρία τους.

Περιγραφή: Οι μαθητές/τριες συζητούν για τη φιλία, για το τι σημαίνει να είσαι φίλος με κάποιον, για τα συναισθήματα και τις σκέψεις που μοιράζονται οι φίλοι μεταξύ τους. Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να αξιοποιήσει το ψηφιακό μαθησιακό αντικείμενο «*Το δώρο*» για να τους εισάγει στην ιστορία και έπειτα, να τους κατευθύνει σε αναστοχαστικό διάλογο με θέμα την έννοια και την αξία της φιλίας.

Δημοσιεύσεις Μαθητών**Βήμα 7: Το ημερολόγιο της ομάδας!****Δημιουργούμε τη συνταγή της φιλίας**

Στόχος: Οι μαθητές/τριες να στοχαστούν σχετικά με την έννοια της φιλίας, για το πώς εκφράζεται και μέσα από ποια συναισθήματα και ποιες συμπεριφορές ενδυναμώνεται.

Περιγραφή: Οι μαθητές/τριες καταγράφουν τη «συνταγή» της φιλίας με διαφορετικούς τρόπους. Ενδεικτικά, μπορούν να γράψουν σε χαρτόνι ή άλλο διαθέσιμο υλικό, τα συναισθήματα και τις σκέψεις τους για την έννοια της φιλίας. Επίσης, μπορούν με δαχτυλομπογιές να σχηματίσουν στο χαρτί καρδούλες - αποτυπώματα (ενώνουν δύο δάχτυλα σε σχήμα καρδιάς ανά δύο / ένα δάχτυλο ο κάθε μαθητής). Τέλος, αναρτούν το έργο που δημιούργησαν στη θεατρική γωνιά της τάξης.

Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να βγάλει φωτογραφία τη διαδικασία ή/και το αποτέλεσμα και να τη συμπεριλάβει στο συλλογικό ημερολόγιο του τμήματος. Προτείνεται να δημιουργηθεί ένα κολάζ με πρόσωπα που αποτυπώνουν τις εκφράσεις της φιλίας ή/και με ζωγραφίες των μαθητών/τριών. Επιπλέον, για να εμπλουτιστεί η συζήτηση/επικοινωνία και να ενισχυθεί ο αναστοχαστικός διάλογος στην ομάδα, συστήνεται η αξιοποίηση του ψηφιακού μαθησιακού αντικειμένου «*Η συνταγή της φιλίας*».

3.3. Τεχνικές εμπύχωσης της ομάδας

Μάθημα 8: Ερευνούμε στη διερευνητική δραματοποίηση**8.1. Περνάμε το κατώφλι****8.2. Η γιαγιά και ο παππούς****Στόχος**

Στη Διερευνητική Δραματοποίηση (Inquiry Drama Method), η οποία εστιάζει στον άνθρωπο που δρα και αναστοχάζεται μέσα στην κοινωνικοπολιτική πραγματικότητα (βλ. σσ. 19-23), μέσω θεατρικών τεχνικών, στόχος είναι οι μαθητές και οι μαθήτριες να εξοικειωθούν με τους θεατρικούς ρόλους, εστιάζοντας στη συμπεριφορά στα κίνητρα και τη δράση του εκάστοτε ρόλου. Να δράσουν και, κυρίως, να σκεφτούν για όσα έπραξαν σε ρόλο. Να αποτιμήσουν τη συμπεριφορά και τις ενέργειες των ρόλων που ανέλαβαν, τις συνέπειες και τα οφέλη των επιλογών τους.

Εισαγωγή**Βήμα 1: Η ιστορία μας!****Περνάμε το κατώφλι / Η γιαγιά και ο παππούς**

Οι φίλοι συναντώνται αρχικά σε ένα δάσος και μετά μετακινούνται σε ένα ψηλό βουνό, σε έναν κάμπο, στην ακροθαλασσιά. Στη συνέχεια, βρίσκονται στην πόλη και στο κατώφλι ενός σπιτιού, συναντούν έναν παππού και μια γιαγιά, οι οποίοι είναι πρόσφυγες. Ο παππούς και η γιαγιά αφηγούνται τις εμπειρίες από το ταξίδι τους και τις δυσκολίες που πέρασαν, μέχρι να φτιάξουν το σπιτικό τους στον νέο τόπο.

Στο μάθημα 8.1, προτείνεται η αξιοποίηση του ψηφιακού μαθησιακού αντικειμένου «*Το κατώφλι*» με τη χρήση προβολικού μηχανήματος, με στόχο την εισαγωγή των μαθητών/τριων στην ιστορία.

Στο μάθημα 8.2, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να αξιοποιήσει το ψηφιακό μαθησιακό αντικείμενο «*Ιστορίες της φωνής*» για να εισάγει την έννοια της προφορικής ιστορίας και να επισημάνει τη σημαντικότητά της. Ο παππούς και η γιαγιά είναι κοινωνοί της δικής τους ιστορίας (προσφυγιά, ιστορική μνήμη/ενσυναίσθηση).

8.1. Περνάμε το κατώφλι

Προοργανωτής – Οι στόχοι

Βήμα 2: Μαθαίνουμε!

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Οι μαθητές/τριες να αναλάβουν θεατρικούς ρόλους, να κατανοήσουν τον τρόπο που δρουν οι άνθρωποι, τις συνέπειες και τα οφέλη των επιλογών τους, να σκεφτούν σχετικά με τη δράση: την ταυτότητα, τα κίνητρα και τη συμπεριφορά των θεατρικών ρόλων (ποιος είναι, πού, πότε, τι κάνει, τι πραγματικά θέλει να κάνει).

Παιχνίδια και Ασκήσεις

Βήμα 3: Ας παίξουμε!

Το σπίτι μας

Στόχος: Να αναπτυχθεί ένα συλλογικό και συνεργατικό περιβάλλον μέσα από τον αυτοέλεγχο και την επικοινωνία, σωματική και λεκτική.

Περιγραφή: Οι μαθητές/τριες σε ομάδες των τριών ή τεσσάρων διαμορφώνουν τους τοίχους του σπιτιού (*Γινόμαστε ένα σπίτι με το σώμα μας*) κι ανάμεσά τους φιλοξενούνται ένα ή δύο μαθητές/τριες (*Φιλοξενούμε έναν φίλο μας*). Το καταφύγιο και ο φιλόξενος τόπος υπάρχουν, ακόμη κι όταν αλλάζουν οι κάτοικοι ή οι τοίχοι καταστρέφονται.

Εκμάθηση Μεθόδων και Τεχνικών

Βήμα 4: Ας οργανωθούμε!

Διερευνητική Δραματοποίηση

1^ο στάδιο: Γινόμαστε ομάδα

Οι μαθητές/τριες συμμετέχουν ενεργά στη δραματική διερεύνηση του περιβάλλοντος, αναλαμβάνοντας ρόλους (προσδιορίζουν την ταυτότητα και την προσωπικότητα του εκάστοτε χαρακτήρα, τον τρόπο που σκέφτεται, αισθάνεται, ενεργεί, αλληλεπιδρά σε συγκεκριμένες καταστάσεις). Μέσω της διερεύνησης, δρουν, στοχάζονται και διαμορφώνουν τη δική τους αντίληψη για την ιστορία.

Εφαρμογή Μεθόδων και Τεχνικών

Βήμα 5: Στη σκηνή!

Ανοίγω την πόρτα

Στόχος: Η εισαγωγή σε δραματικά περιβάλλοντα μέσω των αισθήσεων, της κίνησης, της σωματικής και λεκτικής έκφρασης, της παρατηρητικότητας, της επικοινωνίας.

Περιγραφή: Ενδεικτικά, οι μαθητές/τριες χωρίζονται σε δύο ομάδες (οι κάτοικοι και οι φιλοξενούμενοι) και, κατόπιν, σε ζευγάρια, χωρίς να γνωρίζουν το ταίρι τους. Τα ζευγάρια δημιουργούνται με βάση χρώματα, αριθμούς, γράμματα ή άλλους τρόπους. Είναι σημαντικό στον χώρο να οριστεί το κατώφλι της πόρτας, καθώς αποτελεί ένα σημείο διάβασης, με συναισθηματική και νοητική σημασία για τη μαθητική ομάδα. Μπορεί να είναι ένα κατώφλι ζωγραφισμένο στον πίνακα ή σε χαρτί του μέτρου, ένα ψηφιακό σκηνικό, ένα τετράγωνο ή χαλάκι στο δάπεδο, ένα κουδούνι ή ένα φανάρι.

2^ο στάδιο: Ξεκινάμε!

Ακούμε την ιστορία μας

Στόχος: Η σύνδεση με την ιστορία, τις στάσεις, τις αντιλήψεις, τις συμπεριφορές των χαρακτήρων.

Περιγραφή: Ο/Η εκπαιδευτικός φέρνει σε επαφή τους συμμετέχοντες με την ιστορία. Ενδεικτικά, μπορεί να την αφηγηθεί, εμπλουτίζοντάς την με κινήσεις, με χρήση αντικειμένων, με χρήση μουσικού οργάνου ή με μελωδίες/τραγούδια. Για τον εμπλουτισμό της δραστηριότητας, προτείνεται εναλλακτικά, σε αυτό το στάδιο, η αξιοποίηση του ψηφιακού μαθησιακού αντικειμένου «*Το κατώφλι*» (ηχογραφημένος διάλογος).

3^ο στάδιο: Δημιουργούμε το θεατρικό περιβάλλον

Α΄ φάση: Ποιος, πότε, πού, πώς, τι, γιατί;

Στόχος: Να δημιουργηθεί το νέο δραματικό περιβάλλον, να οριστούν οι χωροχρονικές συνθήκες, να διατυπωθούν εκτιμήσεις και εκ των υστέρων διαπιστώσεις για τους ρόλους, τα κίνητρα και τις μεταξύ τους σχέσεις.

Περιγραφή: Οι μαθητές/τριες ανταποκρίνονται στις ερωτήσεις του/της εκπαιδευτικού, ανταλλάσσουν σκέψεις, εμβαθύνουν στη συμπεριφορά, τα κίνητρα και τις ενέργειες των χαρακτήρων. Είναι σημαντικό στον χώρο που

διεξάγεται το μάθημα της Θεατρικής Αγωγής, σε εμφανές σημείο, να είναι ορατά τα βασικά στοιχεία που συνθέτουν την ταυτότητα του θεατρικού ρόλου: *Ποιος είναι; Που; Πότε; Τι κάνει; Τι πραγματικά θέλει να κάνει;*

Β' φάση: Παίζουμε τους ρόλους και λέμε τις σκέψεις μας

Στόχος: Η ανάληψη ρόλου, ο αυτοσχεδιασμός και η αφήγηση μιας ιστορίας.

Περιγραφή: Οι μαθητές/τριες μπαίνουν στον ρόλο του παππού και της γιαγιάς και αφηγούνται την ιστορία τους. Διαμορφώνεται ο σκηνικός χώρος, όπου αφηγούνται σε ζευγάρια μια χρονική στιγμή που φαντάζονται ότι έχει ζήσει ο παππούς και η γιαγιά σε αυτό το ταξίδι.

Γ' φάση: Δημιουργούμε την ιστορία

Στόχος: Η δημιουργία ενός πολυτροπικού κειμένου με σύντομες αφηγήσεις και εικόνες.

Περιγραφή: Οι μαθητές/τριες γράφουν ή/και ζωγραφίζουν σχετικά με το τι σκέφτονται για τη λέξη «ταξίδι».

8.2. Η γιαγιά και ο παππούς

4^ο στάδιο: Σκεφτόμαστε όσα κάναμε. Αλλάζουμε ό,τι χρειάζεται

Στόχος: Οι μαθητές/τριες να εκφράσουν τα συναισθήματα και τη γνώμη τους για έναν ρόλο, να ακούσουν με προσοχή τις σκέψεις των άλλων, να διερευνήσουν κρίσιμα σημεία.

Περιγραφή: Ενδεικτικά, σχεδιάζονται δύο περιγράμματα (γιαγιά – παππούς) (βλ. σσ. 24-25), που δημιουργούν αυθεντικό και στοχαστικό περιβάλλον, στο οποίο ισορροπεί η αισθητική και υπαρκτική συγκίνηση με την ιστορική και λογική σκέψη. Ο/Η εκπαιδευτικός ενισχύει τη λεκτική έκφραση για τους χαρακτήρες, επισημαίνει την αναζήτηση και εύρεση κρίσιμων στοιχείων και προωθεί την επικοινωνία με τον χαρακτήρα. Στη συνέχεια, οι μαθητές/τριες ανταλλάσσουν προτάσεις για τη βελτίωση των σκηνικών τους δράσεων.

Προτείνεται η αξιοποίηση του ψηφιακού μαθησιακού αντικειμένου «*Δημοσιογράφος για μια μέρα*» με τη χρήση προβολικού μηχανήματος, ως εναλλακτική δραστηριότητα με στόχο την αναδιαμόρφωση των σκηνικών δράσεων και την άντληση νέων πληροφοριών, μέσω της αλληλεπίδρασης των μαθητών/τριων σε ρόλο.

5^ο στάδιο: Παρουσιάζουμε την ιστορία μας στη σκηνή

Στόχος: Η σκηνική παρουσίαση της δραματικής διερεύνησης.

Περιγραφή: Οι μαθητές/τριες αναλαμβάνουν να παρουσιάσουν το αποτέλεσμα της διερεύνησης, συγκεκριμένα του ταξιδιού, αξιοποιώντας τη θεατρική τεχνική «*Δραματοποιημένη Αφήγηση*» (βλ. σ. 28), με συνδυασμό αφήγησης και κίνησης.

6^ο στάδιο: Συζητάμε πώς περάσαμε και αξιολογούμε τι κάναμε

Στόχος: Ο αναστοχασμός της βιωμένης διαδικασίας.

Περιγραφή: Οι μαθητές/τριες εκφράζουν τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους στην ολομέλεια, αιτιολογώντας τις απόψεις τους.

Αναστοχαστικός Διάλογος - Αξιολογικές Τεχνικές

Βήμα 6: Στο συμβούλιο!

Λέμε τι νιώσαμε, τι σκεφτήκαμε και πώς ήταν η συνεργασία μας

Στόχος: Οι μαθητές/τριες να στοχαστούν πάνω σε όλα όσα διερεύνησαν για τον εαυτό τους, να εκφράσουν στην ομάδα ελεύθερα τις ιδέες και τα συναισθήματά τους σχετικά με τη βιωμένη εμπειρία τους.

Περιγραφή: Οι μαθητές/τριες συζητούν στην ολομέλεια για όσα σκέφτηκαν και αισθάνθηκαν μέσα από τον αναστοχαστικό διάλογο.

Δημοσιεύσεις Μαθητών

Βήμα 7: Το ημερολόγιο της ομάδας!

Φτιάχνουμε ένα καράβι

Στόχος: Οι μαθητές/τριες να μοιραστούν τη διαδικασία και τις δράσεις τους με άλλους.

Περιγραφή: Ενδεικτικά, σε χαρτί του μέτρου, ζωγραφίζουν ένα καράβι, στο οποίο αποτυπώνουν, προσθέτοντας λέξεις ή φράσεις, μια ανάμνηση, μια στιγμή από τη σκηνική δράση, μια σκέψη για τον παππού και τη γιαγιά ή τον προορισμό τους. Επίσης, οι μαθητές/τριες μπορούν, χρησιμοποιώντας το σώμα τους, να σχηματίσουν ένα καράβι και ο/η εκπαιδευτικός να αποτυπώσει τον σχηματισμό τους. Προαιρετικά, η φωτογραφία μπορεί να αναρτηθεί στον τοίχο της τάξης, στο συλλογικό ημερολόγιο κλπ.

3.4. Θεατρικές τεχνικές

Μάθημα 9: Δοκιμάζουμε θεατρικές τεχνικές

9.1. Μια πολύχρωμη γειτονιά

9.2. Ο χορός της κοινότητας

Στόχος

Με την αξιοποίηση των θεατρικών τεχνικών, που αποτελούν μεθοδολογικά εργαλεία πραγμάτωσης της σκηνικής δράσης και της ψυχοσυναισθηματικής, ψυχοκοινωνικής και κοινωνικοπολιτικής διερεύνησης του δραματικού περιβάλλοντος και των χαρακτήρων, στόχος είναι οι μαθητές και οι μαθήτριες να διερευνήσουν και να βιώσουν τις καταστάσεις, τις σκέψεις και πράξεις, τη συμπεριφορά και τα κίνητρα των ρόλων, καθώς επίσης τις συνέπειες και τα οφέλη από τις επιλογές τους.

Εισαγωγή

Βήμα 1: Η ιστορία μας!

Μια πολύχρωμη γειτονιά / Ο χορός της κοινότητας

Οι ήρωες βρίσκονται σε έναν πλάτανο, όπου υπάρχουν διαφορετικές φωλιές, με πουλιά όλων των ειδών: μονόχρωμα και πολύχρωμα, μικρά και μεγάλα, προερχόμενα από χώρες όλου του κόσμου, με διαφορετικά τιτίβισματα και ξεχωριστές συνήθειες. Οι ήρωες της ιστορίας μας γνωρίζουν τα πουλιά (την αλκυόνη, τον τσαλαπετεινό, τη σταχτοσουσουράδα κ.ά.).

Προτείνεται η αξιοποίηση του ψηφιακού μαθησιακού αντικειμένου «*Στα κλαδιά ενός πλάτανου*», με στόχο την εισαγωγή των μαθητών/τριων στην ιστορία.

Προοργανωτής – Οι στόχοι

Βήμα 2: Μαθαίνουμε!

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Οι μαθητές/τριες να καλλιεργήσουν τις εκφραστικές δυνατότητες του ρόλου τους (με κινήσεις, παύσεις, σιωπές, ήχους κ.ά.) και να τον υποστηρίξουν σκηνικά.

Παιχνίδια και Ασκήσεις

Βήμα 3: Ας παίξουμε!

Γινόμαστε πουλιά και πετάμε

Στόχος: Να εξελιχθούν οι κινησιολογικές και φωνολογικές δεξιότητες σε θεατρικό ρόλο.

Περιγραφή: Οι μαθητές/τριες κινούνται στον χώρο σαν πουλιά, χαιρετούν με ένα τιτίβισμα, πετούν στον αέρα, από κλαδί σε κλαδί, ψηλά στα σύννεφα. Φτιάχνουν συλλαβές και τις επαναλαμβάνουν σαν να είναι τιτίβισματα, «σα, σε, σι, σο, σου, σα...», «τα, τα, τα», «κιρ, κορ, κορ, κερ, κορ...», «πουι, πουι, πι...».

Προτείνεται η αξιοποίηση του ψηφιακού μαθησιακού αντικειμένου «*Μεταμορφώνομαι σε πουλί*» με στόχο τον εμπλουτισμό της σκηνικής δράσης με σκηνικό αντικείμενο (αυτοσχέδια μάσκα πουλιού).

Εκμάθηση Μεθόδων και Τεχνικών

Βήμα 4: Ας οργανωθούμε!

Γινόμαστε δημοσιογράφοι

Στόχος: Οι μαθητές/τριες να εξασκηθούν στη δημιουργία ερωτήσεων, προκειμένου να μάθουν συγκεκριμένες πληροφορίες για τη δράση των χαρακτήρων και επιπλέον, να εξοικειωθούν με τον επικοινωνιακό χαρακτήρα της γλώσσας.

Περιγραφή: Οι μαθητές/τριες προετοιμάζουν ερωτήσεις (ο/η εκπαιδευτικός διευκολύνει όπου χρειάζεται) για να πληροφορηθούν όσα θέλουν. Αξιοποιούν θεατρικές τεχνικές (π.χ. ‘Συνέντευξη’, ‘Καρέκλα των αποκαλύψεων’ κ.ά.).

Εφαρμογή Μεθόδων και Τεχνικών

Βήμα 5: Στη σκηνή!

Δείχνουμε τι κάνουμε, όταν είμαστε στις φωλιές μας

Στόχος: Να διατυπωθούν συλλογικά οι απόψεις για έναν χαρακτήρα και να συντεθούν οι πολλές οπτικές του.

Περιγραφή: Ενδεικτικά, οι μαθητές/τριες μπορούν να αξιοποιήσουν τις θεατρικές τεχνικές ‘Συλλογικός ρόλος’ και ‘Ανίχνευση σκέψης’, προκειμένου να εκφράσουν τις σκέψεις του χαρακτήρα. Η τεχνική μπορεί να ενισχυθεί με σωματική αναπαράσταση.

Δημιουργούμε τη μάσκα μας και τη φοράμε

Στόχος: Οι μαθητές/τριες να κατασκευάσουν μια μάσκα, να φανταστούν ότι επικοινωνούν/συνδέονται μαζί της και μέσω αυτής να εκφράσουν σκέψεις και συναισθήματα.

Περιγραφή: Οι μαθητές/τριες κατασκευάζουν μάσκες, με ενδεχόμενη αξιοποίηση οπτικοακουστικού υλικού. Κάθε μαθητής/τρια παρατηρεί τη μάσκα / χαρακτήρα, που κατασκεύασε και με τη φαντασία του συνομιλεί μαζί της, μέσω ερωτήσεων: *ποιος είναι, πού και πώς ζει, με ποιους κάνει παρέα;* Έπειτα, φοράει τη μάσκα του και παρουσιάζει τον ρόλο του ως πουλί στην ολομέλεια (π.χ. Είμαι ένα χρωματιστό πουλί, ζω σε ένα ψηλό δέντρο, τα φτερά μου είναι πολύ μεγάλα, κάνω παρέα με μια σούρα της ζούγκλας). Προτείνεται η αξιοποίηση του ψηφιακού μαθησιακού αντικειμένου «Φτιάξε τη δική σου μάσκα».

Χορεύουμε κάνοντας ήχους και ρυθμικές κινήσεις

Στόχος: Να ενισχυθεί η εμπιστοσύνη στην ομάδα ως κοινότητα, να ενδυναμωθούν ατομικά και συλλογικά τα μέλη της.

Περιγραφή: Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να αξιοποιήσει τη θεατρική τεχνική 'Τελετουργία'. Εισάγοντας μουσικό ερέθισμα (τιτιβίσματα, ήχοι φύσης κ.ά.) εμπνύχωνει τη διαδικασία και οι συμμετέχοντες, με ήχους και ρυθμικές κινήσεις, εμπλέκονται σε αυτοσχεδιαστικές σκηνικές δράσεις (αναζητούν φαγητό, πετούν γύρω από το δέντρο, συνομιλούν κ.ά.). Στη συνέχεια, ο/η εκπαιδευτικός χωρίζει τα παιδιά σε ομάδες. Κάθε ομάδα δημιουργεί και παρουσιάζει δικές της μικρές τελετουργίες (σκηνές από την καθημερινή ζωή), δημιουργώντας ένα επαναλαμβανόμενο μοτίβο κινήσεων και ήχων. Τέλος, οι μαθητές/τριες δημιουργούν έναν κύκλο και παρουσιάζουν τις σκηνικές τους δράσεις. Τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας αντιγράφουν τις κινήσεις και τους ήχους κάθε ομάδας, έτσι ώστε να δημιουργηθεί μια σύνθεση διαδοχικών δράσεων με ροή και ρυθμό.

Αναστοχαστικός Διάλογος - Αξιολογικές Τεχνικές

Βήμα 6: Στο συμβούλιο!

Παρατηρούμε τα πουλιά και λέμε τι ανακαλύψαμε

Στόχος: Η άσκηση στην παρατήρηση και την προφορική περιγραφή.

Περιγραφή: Οι μαθητές/τριες αναφέρουν ό,τι παρατηρούν στα πουλιά και επισημαίνουν όσα ανακάλυψαν μέσω των θεατρικών τεχνικών. Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να θέσει συγκεκριμένα ερωτήματα, όπως: «*Τι νομίζετε ότι τρώνε τα πουλιά, πώς τιτιβίζουν, τι χρώματα μπορεί να έχουν, πώς χορεύουν, τι συνήθειες μπορεί να έχουν;*».

Δημοσιεύσεις Μαθητών

Βήμα 7: Το ημερολόγιο της ομάδας!

Φωτογραφίζουμε τον χορό μας

Στόχος: Οι μαθητές/τριες να αποτυπώσουν φωτογραφικά στιγμιότυπα, συνδυάζοντας όλες τις πληροφορίες που έχουν συλλέξει για τα πουλιά. Να αναστοχαστούν κριτικά αναφορικά με την έννοια της διαφορετικότητας.

Περιγραφή: Οι μαθητές/τριες φωτογραφίζουν στιγμιότυπα του χορού κάθε ομάδας, καθώς και τις μάσκες που έφτιαξαν αφού τις τοποθετήσουν εν είδει έκθεσης. Ταυτόχρονα με τη συγκέντρωση υλικού, η ομάδα πραγματοποιεί συζήτηση σε σχέση με τις παρατηρήσεις, τις σκέψεις και τα συναισθήματα που ένωσε από τη βιωμένη εμπειρία. Προτείνεται να γίνει ανάρτηση στο συλλογικό ημερολόγιο του τμήματος, στο ψηφιακό ημερολόγιο ή/και στην ιστοσελίδα του σχολείου.

3.5. Τεχνικές ερώτησης και σκηνικής διερεύνησης δραματικού περιβάλλοντος

Μάθημα 10: Μαθαίνουμε να ρωτάμε. Μαθαίνουμε να απαντάμε

Μια επικίνδυνη περιπέτεια

Στόχος

Με την αξιοποίηση των τεχνικών ερώτησης, που αποτελούν μεθοδολογικά εργαλεία της γλωσσικής, επικοινωνιακής, ψυχοσυναισθηματικής, ψυχοκοινωνικής και κοινωνικοπολιτικής διερεύνησης του δραματικού περιβάλλοντος, στόχος είναι οι μαθητές και οι μαθήτριες, αφενός να ασκηθούν στον διάλογο και τον αναστοχασμό πριν, κατά τη διάρκεια και μετά τη δράση και επομένως, να καλλιεργηθεί η δημιουργική και κριτική τους σκέψη, αφετέρου να διερευνήσουν τις σκέψεις και πράξεις, τη συμπεριφορά και τα κίνητρα των ρόλων, καθώς επίσης, τις συνέπειες και τα οφέλη από τις επιλογές τους.

Εισαγωγή

Βήμα 1: Η ιστορία μας!

Μια επικίνδυνη περιπέτεια

Στην πολύχρωμη γειτονιά των πουλιών στήθηκε ένα μεγάλο γλέντι, με χορό και τραγούδι. Ενώ, όλοι χόρευαν και διασκεύαζαν, ακούστηκε το δυνατό νιαούρισμα μιας αγριόγατας. Ένα πουλί, η σουσουράδα, κινδύνεψε να πιαστεί στα νύχια της. Τα πουλιά μαζί με την παρέα και με ανεπτυγμένο το αίσθημα ενότητας και αλληλεγγύης, επενέβησαν άμεσα και την έσωσαν.

Προοργανωτής – Οι στόχοι

Βήμα 2: Μαθαίνουμε!

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Να διαμορφωθούν ερωτήσεις και να δοθούν απαντούν για τις συνθήκες που οδηγούν τον ρόλο σε δράση. Να ενισχυθεί η αλληλεπίδραση, λεκτική και σωματική, ώστε τα παιδιά να εκφράζονται σε ρόλο μέσα από διάλογο.

Παιχνίδια και Ασκήσεις

Βήμα 3: Ας παίξουμε!

Πάμε! Στοπ!

Στόχος: Οι μαθητές/τριες να αλληλεπιδράσουν με κίνηση και φωνή, να συνυπάρξουν ομαδικά και να εκφράσουν τον εαυτό τους μέσα στο συλλογικό παιχνίδι.

Περιγραφή: Οι μαθητές/τριες πετούν με διάφορους σχηματισμούς σε ομάδες και σε ολομέλεια (*πετάμε σαν να είμαστε πουλιά*). Στη συνέχεια, προσθέτουν τιτιβίσματα (*κελαηδάμε σαν να είμαστε πουλιά*). Ο/Η εκπαιδευτικός θυμίζει τους κανόνες, αναφορικά με τον χώρο και τα επίπεδα κίνησης, και δομεί τον ρυθμό μεταξύ κίνησης και ακινησίας (Πάμε! Στοπ!).

Εκμάθηση Μεθόδων και Τεχνικών

Βήμα 4: Ας οργανωθούμε!

Παίζουμε τους ρόλους μας με διάλογο

Οι μαθητές/τριες να εξοικειωθούν με τις αρχές της διαλεκτικής, ενώ βρίσκονται σε ρόλο, να συμμετέχουν σε συζήτηση, διατυπώνοντας ερωταποκρίσεις και ακούγοντας με προσοχή τις απόψεις των άλλων.

Εφαρμογή Μεθόδων και Τεχνικών

Βήμα 5: Στη σκηνή!

Γινόμαστε δημοσιογράφοι. Γινόμαστε πουλιά.

Κάνουμε ερωτήσεις και δίνουμε απαντήσεις

Στόχος: Η διαμόρφωση ερωταποκρίσεων μέσω διαλόγου, για διερεύνηση καταστάσεων, αντιμετώπιση και λύση προβλημάτων. Οι μαθητές/τριες να εμβαθύνουν σε υποθέσεις, να συλλέξουν και να αξιολογήσουν πληροφορίες, να διατυπώσουν στοχαστικές ερωτήσεις, να καλλιεργήσουν την ενεργητική ακρόαση, να ασκηθούν στον τρόπο προφορικής διατύπωσης ερωτήσεων και απαντήσεων, στις διακυμάνσεις της φωνής, στη στάση του σώματος.

Περιγραφή: Αξιοποιούν διαλογικές τεχνικές: ανίχνευση της σκέψης και της κοινωνικής κατάστασης, παιχνίδι ρόλου, συνέντευξη κ.ά.

Σχεδιάζουμε τη σκηνική μας δράση και την παρουσιάζουμε

Στόχος: Οι μαθητές/τριες να εμβαθύνουν στους ρόλους και στο δραματικό περιβάλλον. Να αναπτυχθεί διάλογος σε μικρές ομάδες, συνεργατικά.

Περιγραφή: Διαμορφώνεται το αισθητικό πλαίσιο, ο χώρος διεξαγωγής των συνεντεύξεων και επιλέγονται τα απαραίτητα σκηνικά αντικείμενα για τη δράση. Ο/Η εκπαιδευτικός δίνει τις απαραίτητες οδηγίες με βάση μια από τις παραπάνω θεατρικές τεχνικές, σχετικά με τον τρόπο και τον χρόνο διεξαγωγής τους. Οι ερωτήσεις καταγράφονται σε καρτέλες. Στη συνέχεια, επιλέγεται η κατάλληλη μουσική. Τέλος, οι μαθητές/τριες, με τη βοήθεια του/της εκπαιδευτικού, παρουσιάζουν το αποτέλεσμα της συνεργασίας τους στη σκηνή.

Αναστοχαστικός Διάλογος - Αξιολογικές Τεχνικές

Βήμα 6: Στο συμβούλιο!

Αφηγούμαστε όσα μας εντυπωσίασαν από την ιστορία

Στόχος: Να εκφραστούν, λεκτικά και σωματικά, οι σκέψεις και τα συναισθήματα των μαθητών/τριων σε σχέση με τη βιωμένη εμπειρία.

Περιγραφή: Οι μαθητές/τριες να συζητήσουν σχετικά με το τι τους άρεσε από τις σκηνικές δράσεις που παρουσιάστηκαν και να ανταλλάξουν σκέψεις για ενδεχόμενες βελτιώσεις.

Δημοσιεύσεις Μαθητών

Βήμα 7: Το ημερολόγιο της ομάδας!

Ειδήσεις στο ραδιόφωνο!

Στόχος: Η αφήγηση μιας είδησης, η αξιοποίηση της φωνής και της στάσης του σώματος.

Περιγραφή: Ο/Η εκπαιδευτικός εμπνέει τη διαδικασία προτείνοντας στους συμμετέχοντες να πειραματιστούν με τη φωνή, το ύφος και τη στάση του σώματος, έτσι ώστε να επιτύχουν τον δικό τους προσωπικό «ραδιοφωνικό» χαρακτήρα. Ο/Η εκπαιδευτικός ηχογραφεί το θεατρικό, ηχητικό υλικό που δημιουργεί η ομάδα, το οποίο σχετίζεται με την ιστορία (εμφάνιση της αγριόγατας).

4. Ο λόγος του σώματος - το σώμα του λόγου.

Ο κόσμος της υπόκρισης

Τι κάνουμε για να ζωντανέψουμε μια γραμμένη ιστορία στη σκηνή

4.1. Θεατρικές μέθοδοι / προσεγγίσεις

Μάθημα 11: Πώς να φτιάξουμε ένα θεατρικό έργο ή τι υλικά θέλουμε για να κάνουμε ένα έργο στη σκηνή μας;

Επιστροφή στο δάσος

Στόχος

Μέσω της τεχνικής της αφήγησης, της δραματοποιημένης αφήγησης, του παιχνιδιού σε ρόλο και της θεατρικής γραφής, να εξοικειωθούν με τη μέθοδο της δραματοποίησης (από τη μεταγραφή ενός μη θεατρικού κειμένου σε θεατρικό με χρήση διαλόγων και κατόπιν, το ανέβασμα του κειμένου με διαλόγους σε παρουσίαση/παράσταση¹⁶).

Εισαγωγή

Βήμα 1: Η ιστορία μας!

Επιστροφή στο δάσος

Οι φίλοι, μετά την περιπέτεια που έζησαν στο δέντρο με τις φωλιές των πουλιών, αγκαλιάζονται και τραγουδούν. Τότε, η μαγική δύναμη του Τίμου (μεταφορά στον χώρο) ενεργοποιείται. Ο Τίμος τους μεταφέρει ξανά πίσω στο δάσος, εκεί όπου είχαν συναντηθεί για πρώτη φορά.

Προοργανωτής – Οι στόχοι

Βήμα 2: Μαθαίνουμε!

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Πώς μια ιστορία γίνεται θεατρικό έργο

Οι μαθητές/τριες να μεταγράψουν ένα μη θεατρικό κείμενο σε νέο με θεατρική μορφή, να ασκηθούν στην τεχνική της αφήγησης και να δημιουργήσουν συλλογικά την αφίσα και το πρόγραμμα της παρουσίασης/παράστασης.

Παιχνίδια και Ασκήσεις

Βήμα 3: Ας παίξουμε!

Το μαγικό κλειδί και το κρυμμένο αντικείμενο

Στόχος: Να καλλιεργηθεί η φαντασία, η δημιουργική σκέψη και η λεκτική έκφραση στην ομάδα.

Περιγραφή: Ενδεικτικά, ο/η εκπαιδευτικός φέρνει ένα κλειδί. Εμφυλώνει τη διαδικασία, εισάγοντας μουσικό ερέθισμα και καλεί να κλείσουν όλοι/ες τα μάτια τους. Μέσω της τεχνικής της ‘Καθοδηγημένης φαντασίας’, δημιουργεί το κατάλληλο φανταστικό χώρο και ενθαρρύνει τη σκέψη των μαθητών/τριών. *Τι μπορεί να ανοίγει το κλειδί; Τι φαντάζεστε ότι μας αποκαλύπτει; Ποιο μπορεί να είναι το κρυμμένο αντικείμενο που μας εμφανίζει;*

Εκμάθηση Μεθόδων και Τεχνικών

Βήμα 4: Ας οργανωθούμε!

Δραματοποίηση

Οι μαθητές/τριες αξιοποιούν τη μέθοδο της δραματοποίησης: συζητούν και ανασυνθέτουν ένα θέμα, μεταγράφουν ένα μη θεατρικό κείμενο σε θεατρικό και το παρουσιάζουν σε κοινό.

Εφαρμογή Μεθόδων και Τεχνικών

Βήμα 5: Στη σκηνή!

Γράφουμε την ιστορία μας και τη μετατρέπουμε σε θεατρικό έργο

Στόχος: Οι μαθητές/τριες να ασκήσουν τον γραπτό τους λόγο και να εντάξουν στην ιστορία τους τα δομικά στοιχεία ενός δραματικού κειμένου (χώρος, χρόνος, πρόσωπα, δράση κ.ά.). Κατόπιν, να χωρίσουν την ιστορία τους σε σκηνές και να δώσουν τίτλους. Έπειτα, να προσθέσουν διαλογικά μέρη στο κείμενο και τέλος, να παρουσιάσουν το θεατρικό τους έργο στην ομάδα, κάνοντας τροποποιήσεις, όπου κρίνεται απαραίτητο.

Περιγραφή: Σε αυτήν τη δραστηριότητα, δίνεται έμφαση στη δημιουργία πρώιμου κειμενικού υλικού, το οποίο θα επεξεργαστεί ο/η εκπαιδευτικός και θα το προσαρμόσει στις ανάγκες του μαθήματος. Οι μαθητές/τριες χωρίζονται σε δύο ομάδες και ακολουθούν τις οδηγίες σχετικά με τη συγγραφή της ιστορίας. Η συμβολή του/της εκπαιδευτικού, σε αυτό το στάδιο είναι καθοριστική. Λαμβάνοντας υπόψη την ηλικία των μαθητών/τριών, το αναπτυξιακό και μαθησιακό τους υπόβαθρο, αλλά και το κλίμα της τάξης, προσαρμόζει αντίστοιχα τη στοχοθεσία.

¹⁶ Σχετικά με την ικανότητα ανταπόκρισης των μαθητών/τριών, με βάση τα αναπτυξιακά τους κριτήρια, στις ανάγκες της παρουσίασης ενώπιον κοινού, βλ. σ. 20 ειδικότερα για τη σκηνική παρουσίαση (presenting) και τη θεατρική παράσταση (performing).

Αναστοχαστικός Διάλογος - Αξιολογικές Τεχνικές

Βήμα 6: Στο συμβούλιο!

Ποια ήταν η πιο αστεία στιγμή στο σημερινό μάθημα;

Στόχος: Η λεκτική έκφραση μέσα από την αφήγηση και ο αναστοχασμός επί της διαδικασίας.

Περιγραφή: Οι μαθητές/τριες σχηματίζουν έναν κύκλο. Με τη σειρά, αφηγούνται μια αστεία στιγμή που συνέβη κατά τη διάρκεια της συνεργασίας τους (Η θεματική της αφήγησης μπορεί να αλλάξει, σύμφωνα με την κρίση του/της εκπαιδευτικού και τα παιδιά να αφηγηθούν κάποιο άλλο στιγμιότυπο από τη συνύπαρξή τους).

Δημοσιεύσεις Μαθητών

Βήμα 7: Το ημερολόγιο της ομάδας!

Δημιουργούμε το πρόγραμμα και την αφίσα της παράστασης

Στόχος: Να ενισχυθεί το θετικό κλίμα, η επικοινωνία και η συνεργασία μέσα στην ομάδα. Να δημιουργηθεί ένα συλλογικό εικαστικό έργο (αφίσα παράστασης) και ένα μικρό κείμενο (πρόγραμμα παρουσίασης/παράστασης).

Περιγραφή: Στις ήδη διαμορφωμένες ομάδες, οι μαθητές/τριες εκφράζουν τις ιδέες τους, ανταλλάσσουν απόψεις, συνεργάζονται και συνδημιουργούν την αφίσα και το πρόγραμμα της παράστασης. Προτείνεται να διαλέξουν από μόνοι τους την επιφάνεια και τα υλικά που θα χρησιμοποιήσουν.

4.2. Εργαστήρι παραγωγής δραματικού λόγου

Μάθημα 12: Παίζουμε το έργο που φτιάξαμε στη σκηνή μας

Αυλαία, πάμε!

Στόχος

Αξιοποιούν τη θεατρική γραφή για να δημιουργήσουν, σε κλίμα συνεργασίας, ό,τι είναι απαραίτητο για τη σκηνική παρουσίαση του θεατρικού κειμένου.

Εισαγωγή

Βήμα 1: Η ιστορία μας!

Αυλαία, πάμε!

«Η Φαίη καλεί την παρέα στο δέντρο με τις κλειδαρότρυπες. Κουδονίζει τα μαγικά κλειδιά τρεις φορές.»

Η εμφάνιση της Φαίης σηματοδοτεί την έναρξη της παράστασης των μαθητών/τριων. Ο αριθμός «τρία» αποτελεί συμβολική αναφορά στο τρίτο κουδούνι που χτυπά πριν ξεκινήσει μια θεατρική παράσταση.

Τι πιστεύετε ότι συνέβη όταν η παρέα των φίλων επέστρεψε στο δάσος; Γιατί μπορεί να γύρισαν ξανά εκεί; Τι νομίζετε ότι μπορεί να συμβεί στη συνέχεια; Ο/Η εκπαιδευτικός δημιουργεί την κατάλληλη ατμόσφαιρα και, μέσω της τεχνικής 'Καθοδηγημένη φαντασία', καλεί τα παιδιά να φανταστούν τον χώρο και τις δράσεις των χαρακτήρων.

Προτείνεται η αξιοποίηση του ψηφιακού μαθησιακού αντικειμένου «Σήμερα, αυτοσχεδιάζουμε!». Στόχος του μαθησιακού αντικειμένου είναι οι μαθητές/τριες να εξοικειωθούν με την έκθεση στην ομάδα και να πειραματιστούν με ποικίλους τρόπους σωματικής και λεκτικής έκφρασης για την απόδοση ενός νοήματος, αλλά και με τις συνθήκες που σχετίζονται με την ιστορία των χαρακτήρων του βιβλίου.

Προοργανωτής – Οι στόχοι

Βήμα 2: Μαθαίνουμε!

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Οι μαθητές/τριες να πειραματιστούν με το ύφος, τη χροιά και την ένταση της φωνής τους. Να προσπαθήσουν να προσαρμόσουν τις κινήσεις τους στον ρόλο που θα παίξουν και να ολοκληρώσουν το έργο, με τη σκηνική του παρουσίαση/παράσταση σε κοινό.

Παιχνίδια και Ασκήσεις

Βήμα 3: Ας παίξουμε!

Δημιουργούμε ήχους με τη φωνή μας

Δημιουργούμε σχήματα με το σώμα μας

Στόχος: Η σωματική και λεκτική έκφραση, μέσω αναπνοής, σωματικής κίνησης και ομιλίας.

Περιγραφή: Ενδεικτικά, οι μαθητές/τριες κινούνται στον χώρο με τον ρυθμό τους, ενώ ταυτόχρονα ασκούνται σε διαφορετικά επίπεδα αναπνοών. Έπειτα, με την οδηγία του/της εκπαιδευτικού, κινούνται σε διαφορετικές ταχύτητες και πειραματίζονται με την αναπροσαρμογή των κινήσεων και της ομιλίας τους στον εκάστοτε ρόλο. Παράλληλα, δηλώνουν τον ρόλο τους με ποικίλους τρόπους. Αναπαριστούν σκηνικά αντικείμενα με το σώμα τους και εισάγουν ήχους, ώστε να αποκτήσουν φωνή τα αντικείμενα. Ο/Η εκπαιδευτικός εμπνυχώνει τη διαδικασία με εισαγωγή ηχητικού/μουσικού

ερεθίσματος.

Εκμάθηση Μεθόδων και Τεχνικών

Βήμα 4: Ας οργανωθούμε!

Δραματοποίηση

Αξιοποιούν τη μέθοδο της δραματοποίησης. Συζητούν και ανασυνθέτουν ένα θέμα, μεταγράφουν ένα μη θεατρικό κείμενο σε θεατρικό και το παρουσιάζουν σκηνικά σε κοινό.

Εφαρμογή Μεθόδων και Τεχνικών

Βήμα 5: Στη σκηνή!

Παίζουμε θέατρο

Στόχος: Οι μαθητές/τριες να εντοπίσουν ποια σκηνικά αντικείμενα εξυπηρετούν τη θεατρική παρουσίαση, να φανταστούν και να δημιουργήσουν το σκηνικό περιβάλλον και να αξιοποιήσουν τα κατάλληλα μέσα για τη δημιουργία θεατρικής ατμόσφαιρας. Να οργανωθούν αποτελεσματικά, σε κλίμα δημιουργικής συνεργασίας στην ομάδα. Να αναλάβουν ευθύνες, να μάθουν τα λόγια τους, να συντονίσουν τις κινήσεις τους και να προετοιμαστούν για γενική πρόβα.

Περιγραφή: Οι μαθητές/τριες οργανώνονται στις ομάδες τους και ακολουθούν τις οδηγίες του/της εκπαιδευτικού. Όταν η προετοιμασία έχει ολοκληρωθεί, κάνουν γενική πρόβα και έπειτα, στον κύκλο της ομάδας, αξιολογούν την αποτελεσματικότητα, τη συνεργασία και τον βαθμό συμμετοχής τους.

Αναστοχαστικός Διάλογος - Αξιολογικές Τεχνικές

Βήμα 6: Στο συμβούλιο!

Πώς νιώσαμε σαν συγγραφείς, σαν σκηνοθέτες, σαν ηθοποιοί

Στόχος: Οι μαθητές/τριες να αποτιμήσουν την αποτελεσματικότητα της συνεργασίας τους, να στοχαστούν κριτικά στην ομάδα και να εκφράσουν τα συναισθήματά τους σχετικά με τη βιωμένη εμπειρία τους. Να αναπτύξουν διάλογο, εκφράζοντας τις ιδέες και τις σκέψεις τους.

Περιγραφή: Η ομάδα συζητά στην ολομέλεια. Κάθε μαθητής/τρια δηλώνει προφορικά τη σκέψη του σε σχέση με τον ρόλο που ανέλαβε μέσα στην ομάδα. Ο/Η εκπαιδευτικός συντονίζει τη συζήτηση.

Δημοσιεύσεις Μαθητών

Βήμα 7: Το ημερολόγιο της ομάδας!

Ζωγραφίζουμε τι μας άρεσε από την παράσταση

Στόχος: Να εκφραστούν σκέψεις και συναισθήματα, μέσω της δημιουργίας εικαστικού συλλογικού έργου.

Περιγραφή: Οι μαθητές/τριες, με συνοδεία μουσικού ερεθίσματος που επιλέγει ο/η εκπαιδευτικός, ζωγραφίζουν στιγμιότυπα από το μάθημα ή/και στιγμές από τη θεατρική παρουσίαση/παράσταση που τους έκαναν εντύπωση. Μπορούν να δημιουργήσουν ατομικά, σε ζευγάρια ή σε ομάδες. Επίσης, μπορούν κατά τη δημιουργική διαδικασία να αξιοποιήσουν το ψηφιακό μαθησιακό αντικείμενο με τίτλο «Στιγμές». Τέλος, προτείνεται να φτιάξουν ένα εικονοβιβλίο (picturebook) ή/και μια επιτοίχια ιστορία με τις ζωγραφιές τους, προσθέτοντας λεζάντες, τα οποία μπορούν να αξιοποιηθούν σε μια ενδεχόμενη επόμενη σκηνική δράση.

**ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ
ΨΗΦΙΑΚΑ ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ**

Πίνακας 8

A/A	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΣΕΛ.	ΤΙΤΛΟΣ QRC	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1		4	Εργαστηριακός Οδηγός	Οδηγός για το μάθημα της Θεατρικής Αγωγής που απευθύνεται στον/στην εκπαιδευτικό.
2	Σε έναν καινούριο τόπο	11	Άκου τους ήχους του δάσους	Αρχείο ήχου με κελαηδήματα από πουλιά, κελάρισμα από τρεχούμενο νερό κ.ά.
3		11	Το δάσος	Εικόνα και κείμενο με πληροφορίες για το δάσος.
4	Ανακαλύπτω εμένα	13	Ας γνωριστούμε καλύτερα...	Παρουσίαση με πληροφορίες για τους χαρακτήρες της ιστορίας και τα ειδικά χαρακτηριστικά του κάθε χαρακτήρα.
5		13	Λίγα λόγια για μένα...	Δραστηριότητα αυτογνωσίας. Πλαίσιο με ζωγραφικό στοιχείο προς εκτύπωση, μέσα στο οποίο κάθε μαθητής/τρια δημιουργεί το πορτρέτο του/της.
	Ανακαλύπτω τους άλλους	14	-	-
6	Μέσα μου κρατώ	15	Στέλνω ένα γράμμα	Παρουσίαση με οδηγίες για τη δημιουργία και αποστολή μιας επιστολής προς τους χαρακτήρες της ιστορίας. Περιέχει γραμματόσημα προς εκτύπωση με τους χαρακτήρες της ιστορίας.
7		15	Το κουτί των αναμνήσεων	Άσκηση δημιουργίας αντικειμένου για την αποθήκευση αναμνήσεων, εντυπώσεων και πάσης φύσεως υλικού (ζωγραφίες, ποιήματα, λέξεις, καταγραφή σκέψεων, μικρά αντικείμενα κ.ά.).
8	Ξεκινάω νέες διαδρομές	16	Φτιάχνω μια οριγκάμι πεταλούδα	Παρουσίαση με οδηγίες για την κατασκευή μιας πεταλούδας με την ιαπωνική τεχνική οριγκάμι.
9		16	Η μεταμόρφωση	Εικόνα και κείμενο με πληροφορίες για την έννοια της μεταμόρφωσης ως στοιχείο της ζωής.
	Κάτι ξαφνικό συμβαίνει εδώ	18-19	-	-

10	Μια διαφορετική συνάντηση	20	«Πάλι τα ίδια;»	Εικόνα και κείμενο με πληροφορίες για τον λύκο.
11	Είμαστε μια παρέα	21	Ώρα για κουκλοθέατρο!	Εικόνες με τη φιγούρα των χαρακτήρων της ιστορίας για τη δημιουργία δαχτυλόκουκλων.
	Ένας νέος προορισμός	22	-	-
12	Φεύγουμε για άλλους τόπους	23	Βρες τις όμοιες εικόνες!	Διαδραστικό παιχνίδι μνήμης που περιέχει τις τεχνικές και τις μεθόδους της Θεατρικής Αγωγής.
	Στην κορυφή του βουνού	24	-	-
13	Δεν θα χαθούμε	25	Αντίο κρι-κρι!	Αρχείο ήχου με αφήγηση. Οι μαθητές/τριες ακούνε έναν διάλογο ανάμεσα στο κρι-κρι και τους χαρακτήρες.
14	Φτάνουμε στο χωριό	27	Το βουβάλι και ο τόπος που ζει	Παρουσίαση με φωτογραφίες από υδροβιότοπους της ελληνικής γης.
15		27	Ώρα για ζωγραφική!	Περιβάλλον ζωγραφικής. Ψηφιακή ζωγραφική με τους χαρακτήρες της ιστορίας.
16	Απαγορεύεται ο χορός	28	Μίλα!	Εικόνα με οδηγίες αντιμετώπισης του σχολικού εκφοβισμού.
17	Αποφασίζουμε μαζί	30	Τι είναι το συμβούλιο της τάξης;	Κείμενο και εικόνα. Οι μαθητές/τριες συζητούν για τη συνεργασία, τη συμπερίληψη και το δικαίωμα της συμμετοχής.
18		30	Το συμβούλιο των ζώων	Εικόνα προς εκτύπωση και χρωματισμό από τους μαθητές και τις μαθήτριες.
19	Βουτιές με φτερά	32	Είμαστε μωρμούρες!	Αρχείο ήχου. Αφήγηση και τραγούδι με πρωτότυπη μουσική σύνθεση. <i>(Αφήγηση: Γιότα Βόνη, Στίχοι: Έρη Κανατέλια, Μουσική σύνθεση: Κατερίνα Ζαχαροπούλου, Ερμηνεία: Όλγα Βάσιου, Κ. Ζαχαροπούλου)</i>
20		32	Σπλις! Σπλας! Βραδινό μπανάκι!	Εικόνα με μωρμούρες που κολυμπάνε τη νύχτα.
	Όλοι μαζί	33	-	-
	Όταν νοιάζομαι	34-35	-	-

21	Το δώρο	37	Η συνταγή της φιλίας	Εικόνα και κείμενο για τη συνταγή της φιλίας (σοκολατένιο κέικ). Πλαίσιο για τη δημιουργία αντίστοιχης συνταγής από τους μαθητές/τις μαθήτριες.
22		37	Το δώρο	Αρχείο ήχου. Εικόνα και ήχος με αφήγηση για τη φιλία, το αίσθημα του «ανήκειν», την έκφραση της αγάπης. <i>(Μαρίκα: Έρη Κανατέλια, Μουρμούρα: Γιώτα Βόνη)</i>
23	Περνάμε το κατώφλι	39	Το κατώφλι	Αρχείο ήχου. Οι μαθητές/τριες ακούν μια ιστορία, η οποία σχετίζεται με το προσφυγικό ταξίδι.
24	Η γιαγιά και ο παππούς	40	Ιστορίες της φωνής	Εικόνα και κείμενο για την αξία της προφορικής ιστορίας.
25		41	Δημοσιογράφος για μια μέρα	Δραστηριότητα ανάληψης ρόλου και διεξαγωγής συνέντευξης. Οι μαθητές/τριες δημιουργούν ερωτήσεις και τις απευθύνουν σε κοντινά τους πρόσωπα με σκοπό να μάθουν πληροφορίες για τη ζωή τους (Εικόνα και κείμενο).
26	Μια πολύχρωμη γειτονιά	42	Μεταμορφώνομαι σε πουλί	Αναλυτικές οδηγίες για την κατασκευή μίας μάσκας πουλιού.
27	Ο χορός της κοινότητας	43	Στα κλαδιά ενός πλάτανου	Αρχείο ήχου και αφήγηση ιστορίας για τη διαπολιτισμικότητα.
	Μια επικίνδυνη περιπέτεια	44-45	-	-
	Επιστροφή στο δάσος	46	-	-
28	Αυλαία πάμε!	47	Στιγμές	Τραγούδι με πρωτότυπη μουσική και στίχους. Το τραγούδι μπορεί να λειτουργήσει ως το «τραγούδι της τάξης» μας. <i>(Στίχοι: Γιώτα Βόνη Μουσική σύνθεση: Κατερίνα Ζαχαροπούλου Ερμηνεία: Όλγα Βάσιου)</i>
29		47	Σήμερα, αυτοσχεδιάζουμε!	Διαδραστικό παιχνίδι. Ο τροχός της τύχης με αυτοσχεδιασμούς.

Η ηχογράφηση της μουσικής και των διαλόγων έγινε στο Studio Summit Music House.

Συμμετείχαν αλφαβητικά: Όλγα Βάσιου, Γιώτα Βόνη, Κατερίνα Ζαχαροπούλου, Έρη Κανατέλια, Πασχάλης Παπαζούδης.

Φωτογραφικό υλικό/αρχείο: Γιώτα Βόνη, Έρη Κανατέλια.

Σχεδιασμός εξώφυλλου, ηλεκτρονική σελιδοποίηση, γραφιστική επιμέλεια εργαστηριακού οδηγού: Γιώτα Βόνη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ (ενδεικτική)

α. Ξένη

- Altrichter, H., Posch, P. & Somekh, B. (1993). *Teachers Investigate their Work: An introduction to the methods of action research*. London: Routledge.
- Anderson, M. (2006). What is a Drama Teachers? Some Stories from Praxis. Στο L. A. McCammon & D. McLauchlan, et. al. (Eds.), *Universal Mosaic of Drama and Theatre: The IDEA 2004 Dialogues* (σε. 99-108). Ontario: IDEA Publications.
- Baillín, S. (1998). Critical Thinking and Drama Education. *Research in Drama Education*, 3 (2), 145-154.
- Bernstein, B. (1985). Drama as a Context for Transformation. Στο J. Kase-Polisini (Ed.), *Creative Drama in a Developmental Context* (σε. 176-197). New York: University Press of America.
- Boal, A. (1982). *Theatre of the Oppressed*. London: Routledge.
- Boal, A. (1992). *Games for Actors and Non-Actors*. A. Jackson (trans.). London: Routledge.
- Bolton, G. M. (1979). *Towards a Theory of Drama in Education*. London: Longman.
- Bolton, G. & Heathcote, D. (1999). *So you want to use Role Play*. Stoke on Trent: Trentham Books.
- Booth, D. (1994). *Story Drama: Reading, Writing and Roleplaying across the Curriculum*. Markham: Pembroke Publishers.
- Booth, D. (Ed.), (1996). *Literacy techniques for building successful readers and writers*. Markham: Pembroke Publishers.
- Brecht, B. (2000). *Grosse kommentierte Berliner und Frankfurter Ausgabe [GBFA]*. (τόμ. 21^{ος}). Berlin, Weimar, Suhrkamp, Frankfurt: Aufbau Verlag, (τόμιο 31).
- Bruner, J. (1986). *Actual Minds, Possible Worlds*. Cambridge: Harvard University Press.
- Buber, M. (1959). *La Vie en dialogue*. Paris: Aubier-Montaigne.
- Claparède, E. (1946). *L' education fonctionnelle*. Neuchatel et Paris.
- Clipson-Boyles, S. (1998). *Drama in Primary English Teaching*. London: David Fulton Publishers.
- Courtney, R. (1974). *Play, Drama and Thought*. New York: Drama Book Specialists.
- Courtney, R. (1985). The dramatic metaphor and learning. In J. Kase-Polisini (ed.), *Creative Drama in a Developmental Context* (pp. 39-64). New York: University Press of America.
- Courtney, R. (1990). *Drama and intelligence. A cognitive theory*. Canada: McGill Queens's University Press.
- Courtney, R. (1994). *Drama and Feeling: An Aesthetic Theory*. Downsview, Ontario: McGill-Queens University Press.
- Dewey, J. (1934). *Art as Experience*. New York: Minton, Balch & Co.
- Dewey, J. (1956). *The Child and the Curriculum -and- The School and Society*. Chicago: University of Chicago Press.
- Dillon, J. T. (1990). *The Practice of Questioning*. London: Routledge.
- Edmiston, B. W. (1991). *What have you traveled? A teacher-researcher study of structuring drama for reflection and learning*. Unpublished Doctoral Dissertation. Ohio State University.
- Fleming, M. (2017). *Starting drama teaching* (4th ed.). UK: Routledge.
- Gardner, H. (1985). Towards a theory of dramatic intelligence. Στο J. Kase-Polisini (Ed.), *Creative Drama in a Developmental Context* (σε. 295-312). New York: University Press of America.
- Guss, F. G. (2005). Dramatic playing beyond the theory of multiple intelligences. *Research in Drama Education*, 10 (1), 43-54.
- Heathcote, D. & Herbert, P. (1985). A Drama of Learning: Mantle of the Expert. *Theory Into Practice*, 24 (3), 173-180.
- Heathcote, D. & Bolton, G. (1995). *Drama for learning, Dorothy Heathcote's Mantle of the Expert approach to education*. Portsmouth: Heinemann.
- Hopkins, D. (1985). *A Teacher's Guide to Classroom Research*. Milton Keynes: Open University Press.
- Johnson, L. & O'Neill, C. (1984). *Dorothy Heathcote: Collected writings on education and drama*. London: Hutchinson.
- Kanatelia, E. (2019). Educational environment and group empowerment through drama animation workshops (Master's thesis). Democritus University of Thrace, Department of Primary Education.
- Kanatelia, E. (2023). Transformative Education and Experience-Based-Learning for Refugee Empowerment and Peaceful Coexistence in European Society: Role-Playing and Drama Simulation Approaches. *Epistemes Metron Logos*, (10), 1-14.
- Kase-Polisini, J. (Ed.), (1985). *Creative Drama in a Developmental Context*. New York: University Press of America.
- Kempe, A. & Ashwell, M. (2000). *Progression in Secondary Drama*. Oxford: Heinemann.
- Koste, V. G. (1978). *Dramatic Play in Childhood: Rehearsal for Life*. New Orleans, Louisiana: Anchorage Press.
- Koste, V. G. (1985). Meta-Thinking: Thoughts on Dramatic Thought. Στο J. Kase - Polisini (Ed.), *Creative Drama in a Developmental Context* (σε. 333-342). New York: University Press of America.
- McCaslin, N. (1999). *Creative drama in the classroom and beyond*. New York: Longman.
- Montessori, M. (1919). *The Montessori Method*. London: Heinemann.
- Moreno, J.-L. (1946). *Psychodrama*. New York: Beacon House.
- Morgan, N. & Saxton, J. (1987). *Teaching Drama: A mind of many wonders*. Portsmouth: Heinemann.
- Neclands, J. (1984). *Making Sense of Drama: A Guide to Classroom Practice*. Oxford: Heinemann Educational Books.
- Neclands, J. (1990). *Structuring Drama Work: A Handbook of Available Forms in Theatre and Drama*. T. Goode (Ed.), Cambridge: Cambridge University Press.
- Neclands, J. (1992). *Learning through imagined experience*. London: Hodder & Stoughton.
- Neclands, J. & Goode, T. (2015). *Structuring drama work. A handbook of available forms in theatre and drama*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Nicholson, H. (2005) *Applied Drama*. Palgrave Macmillan, Basingstoke.
- Nicholson, H. (2009). *Theatre and Education*. US: Palgrave Macmillan.
- O'Neil, C. (1995). *Drama worlds*. Portsmouth: Heinemann.
- O' Toole, J. & Haseman, B. (1984). *Dramatwive: An Introduction to GCSE Drama*. Oxford: Heinemann Educational.
- O' Toole, J. (1992). *The Process of Drama: Negotiating Art and Meaning*. London: Routledge.
- O' Toole, J. (2006). *Doing drama research. Stepping into enquiry in drama, theatre and education*. City East QLD: A Drama Australia Publication.
- O' Toole, J. & Stinson, M. (2009). Drama and language. In J. O'Toole, Stinson, M. & Moore, T., *Drama and Curriculum: A Giant at the Door* (pp. 49-69). Netherlands: Springer.
- Papadopoulou, V., Papadopoulos, S. & Maroudas, I. (2017). The influence of tutored dramatic play on the social relations of students in the Fifth grade of Primary School. *Menon: Journal of Educational Research*, 4, 176-194.
- Papadopoulos, S. (2018). The integration of drama education in the subject of Modern Greek Language in Greek primary education. *The Journal of Drama and Theatre Education in Asia (DaTEAsia)*, 8(1), 113-137.
- Papadopoulos, S. & Kosma, G. (2018). Action Research in the EFL (English as a Foreign Language) learning context: an educational study by means of the dramatic teaching approach Mantle of the Expert. *National Drama*, 9 (1).
- Papadopoulos, S. & Mamali, E. (2021). Teaching complex, abstract concepts through embodied learning: a drama-based approach. *Drama Research: International Journal of Drama in Education*, 12(1), 1-19.
- Papadopoulos, S., Karagianni, A., & Filippopoulis, A. (2022). Inquiry Drama as a Method to Explore the Museum Environment. An Action Research Example at the Historical Museum of Alexandroupolis (Greece). *Culture, Society, Economy, Politics*, (2,2), 80-99.
- Paroussi, A. & Tselifis V. (2019). A theatrical representation of abstract ideas: the case of "time". Στο P. Giannouli & M. Koukounaras-Ligiakis (επιμ.), *Theatre / drama and performing arts in education: Utopia or necessity?* Athens: Hellenic Theatre/Drama & Education Network, 324-330.
- Page, C. (1997). *Edouard par le Jeu Dramatique*. Paris: ESF éditeur.
- Pavis, P. (1998). *Dictionary of the Theatre: Terms, Concepts, and Analysis*. Toronto: University of Toronto Press.
- Piaget, J. (1962). *Play, Dreams, and Imitation in Childhood*. New York: W. W. Norton and Company.
- Rogers, C. (1961). *On Becoming a Person*. Boston: Houghton Mifflin.
- Ross, M. (1978). *The Creative Arts*. London: Heinemann.
- Ross, M. (Ed.), (1982). *The Development of Aesthetic Experience*. London: Pergamon.
- Ross, M. (1984). *The Aesthetic Impulse*. Oxford: Pergamon Press.
- Rosenberg, H. S., Castellano, R., Chrein, G. & Pinciotti, P. (1982). Developing an imagery-based theory for the field of creative drama. *Children's Theatre Review*, 31(2), 16-21.
- Sextou, P. (2005). Drama and social inclusion in primary schools with foreign population: The Cocoa Smell programme. *National Drama*, 13(1), 18-26.
- Sextou, P. (2005). *Theatre in education and social/ ethnic integration in Greece: An experience of best practice*. World Conference on Arts Education & UNESCO & LEA.
- Sextou, P. (2006). A Theatre-in-Education study of multicultural understanding in Hellas. *Youth Theatre Journal*, 20, pp. 77-93.
- Schechner, R. (2002). *Performance studies: An introduction*. London: Routledge.
- Schechner, R. (2006). What is performance. In R. Schechner (ed.), *Performance studies*. London: Routledge.
- Schechner, R. (2011). *Η θεωρία της επίθεσης*. (επιμ. Μ. Ζωργόπουλου & Φ. Φιλίππου, μτφρ. Ν. Κουβαράκου), Αθήνα: Τζιζέβριον.
- Shiao-You Chou. (2006). Drama Teaching: Drama? or Pedagogy?. Στο L. A. McCammon & D. McLauchlan, et. al. (Eds.), *Universal Mosaic of Drama and Theatre: The IDEA 2004 Dialogues* (σε. 119-132). Ontario: IDEA Publications.
- Slade, P. (1958). *An Introduction to Child drama*. London: University of London Press.
- Slade, P. (1968). *Experience of Spontaneity*. London: Longman.
- Smilansky, S. (1968). *The Effects of Socio-Dramatic on Disadvantaged Preschool Children*. New York: John Wiley.
- Somers, J. (1994). *Drama in the Curriculum*. London: Cassell.
- Spolin, V. (1999). *Improvisation for the theater*. Evanston, Illinois: Northwestern University Press.
- Taylor, S. (1998). The warm-up. Στο M. Karp, P. Holmes & K. Bradshaw Tavon (Eds.), *The Handbook of Psychodrama* (σε. 47-66). London: Routledge.
- Vygotsky, L. S. (1976). Play and its Role in the Mental Development of the Child. Στο J. Bruner, et al. (Eds.), *Play – Its Role in the Development and Evolution* (σε. 537-554). New York: Penguin Books.
- Wagner, B.-J. (1979). *Dorothy Heathcote: Drama as a Learning Medium*. Cheltenham: Stanley Thornes (Publishers) Ltd.
- Wagner, B.-J. (1998). *Educational Drama and Language Arts: What Research Shows*. Portsmouth: Heinemann.
- Way, B. (1998). *Development through Drama*. New York: Humanity Books. Witkin, R. (1974). *The Intelligence of Feeling*. London: Heinemann.
- Wright, D. K. (2006). Drama intelligence and the continual state to becoming. Στο J. Kase-Polisini (Ed.), *Creative Drama in a Developmental Context* (σε. 183-192). New York: University Press of America.

β. Μεταφρασμένα Έργα

- Freire, P. (1977). *Η αγωγή του καταπιεζόμενου*. (μτφρ. Γ. Κρητικός), Αθήνα: Κέδρος.
- Freire, P. (2006). *Λέγα επιστολές προς εκείνους που τολμούν να διδάσκουν*. (μτφρ. Μ. Νταμπαράκης), Αθήνα: Επίκεντρο.
- Gouhier, H. (1991). *Το Θέατρο και η Ύαση*. (μτφρ. Χ. Μπακονικόλα - Γεωργοπούλου), Αθήνα: Καρδαμίτσα.
- Γκροτόφσκι, Γ. (1982). *Για ένα Φωχό Θέατρο*. (μτφρ. Φ. Κονδύλης, Μ. Γάιτη - Βορρέ), Αθήνα: Θεωρία.
- Hargreaves, A. & Fullan, M. G. (επιμ.), (1993). *Η εξέλιξη των εκπαιδευτικών*. (μτφρ. Π. Χατζηριαντζή), Αθήνα: Πατάκης.
- Hargreaves, A. (1993). *Νοορπισίες των εκπαιδευτικών: Ένας στόχος αλλαγής*. Στο A. Hargreaves & M. G. Fullan (επιμ.), *Η εξέλιξη των εκπαιδευτικών* (σε. 329-365). (μτφρ. Π. Χατζηριαντζή), Αθήνα: Πατάκης.
- Μπρεχτ, Μπ. (1977). *Ο Μπρεχτ ερμηνεύει Μπρεχτ*. (μτφρ. Α. Βεροκοβάκη), Αθήνα: Νέα Σίνωρα.
- Μπρεχτ, Μπ. (1979). *Μικρό Όργανο για το Θέατρο*. Στο *Από τον Αριστοτέλη στον Μπρεχτ*. (μτφρ. Α. Βεροκοβάκη), Αθήνα: Κάλβος.
- Pavis, P. (2006). *Λεξικό του Θεάτρου*. (επιμ. Κ. Γεωργουσόπουλος, μτφρ. Α. Σπρουμπούλη), Αθήνα: Gutenberg.
- Unanuno, de M. (1993). *Το τραγικό αίσθημα της ζωής*. (μτφρ. Η. Π. Νικολοπούς), Αθήνα: Printa.
- Vygotsky, L. S. (1997). *Νοός στην Κοινωνία*. (μτφρ. Α. Μπατίμου, Στ. Βοσνιάδου), Αθήνα: Gutenberg.
- Werner, M. (2007). *Στη σκηνή, μαρξός, πλάι! Ένα βιβλίο θεατρικού παιχνιδιού για παιδιά, εφήβους, γονείς και δασκάλους*. (μτφρ. Δ. Μαυρομουστάκου), Αθήνα: University Studio Press.
- Werner, M. (2007). *Θέατρο του σώματος και commedia dell' arte*. (μτφρ. Δ. Μαυρομουστάκου), Αθήνα: University Studio Press.
- Werner, M. (2007). *Παινοίμια. Εγχειρίδιο για ηθοποιούς, ερασιτέχνες μαθητές και ομάδες νέων*. (μτφρ. Γ. Κοντάς), Αθήνα: Κάλβος.

γ. Ελληνική

- Γαργαλιάνος, Στ. (2020). *Θεατρική αγωγή στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Αδελφοί Κυριακίδη.
- Γαργαλιάνος, Στ. (2020). *Θεατρικό παιχνίδι. Τεχνικές και πρακτικές στην εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Αδελφοί Κυριακίδη.
- Γιανκοπούλου, Α. (2008). *Το σύγχρονο εικονογραφημένο βιβλίο. Στη γόρα των χρωμάτων*. Αθήνα: Παπαδόπουλος.
- Γιάννης, Γ. (1995). *Θεατρική αγωγή και παιχνίδι*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Καββαγιάννη, Π. (2010). Το βιβλίο ως έργο τέχνης. Η εκπαιδευτική λειτουργία του εκπαιδευτικού βιβλίου. *4^η Πανελλήνια Συνέδριο: «Εκπαίδευση στον 21^ο αιώνα: Σχολείο και πολιτισμός»*, σε. 362-369. Αθήνα: Μουσείο Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης του ΕΚΕΔΙΣΥ.
- Καββαγιάννη, Π. (2020). *Τα βιβλία – έργα τέχνης (artists' books) της Φ. Στεφανίδη και η συμβολή τους στο πεδίο της ανέργειας*. Διπλωματική εργασία. Reading Education, Reading Promotion and Educational Material Development, Αθήνα: ΕΚΠΑ.
- Γκόβας, Ν. (επιμ.), (2001). *Το θέατρο στην εκπαίδευση μορφής τέχνης και εργαζόμην μάθησης*. Αθήνα: Μεταίμιο.
- Γκόβας, Ν. (2003a). *Για ένα δημοκρατικό, νεανικό θέατρο: Ακρίσιες, παιχνίδια, τεχνικές*. Αθήνα: Μεταίμιο.

Γκόβας, Ν. (επιμ.). (2003b). *Το θέατρο στην εκπαίδευση: Χρίζοντας γέφυρες*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Γραμματάς, Θ. (1997). *Θεατρική παιδεία και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών*. Αθήνα: Τυποθήκη.

Γραμματάς, Θ. (1999). *Διαδικτική του θεάτρου*. Αθήνα: Τυποθήκη.

Γραμματάς, Θ. (2004). *Λιθοδρόμοι στη θεατρική ιστορία*. Αθήνα: Εξάντας.

Γραμματάς, Θ. & Τζαμαργιάς, Π. (2004). *Πολιτιστικές εκδηλώσεις στο σχολείο. Προτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση*. Αθήνα: Ατραπός.

Γραμματάς, Θ. (επιμ.) (2014). *Το θέατρο στην εκπαίδευση: Καλλιτεχνική έκφραση και παιδαγωγία*. Αθήνα: Διάδραση.

Γραμματάς, Θ. (2017). *Θεατρική Αγωγή και Παιδεία*. Αθήνα: Διάδραση.

Καραγιάννης, Θ.Ν. (2013). *Κείμενα: Θέατρο για παιδιά. Θέατρο για ενήλικους*. Αθήνα: Πάραλος.

Κοντογιάννη, Α. (2000). *Η δραματική τέχνη στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Κοντογιάννη, Α. (2008). *Μαύρη αγελάδα, άσπρη αγελάδα. Δραματική τέχνη στην εκπαίδευση και διαπολιτισμικότητα*. Αθήνα: Τόπος.

Κοντογιάννη, Α. (2011). *Κουκλιο-θέατρο σκινόν*. Αθήνα: Πεδίο.

Κοσμιόπουλος, Α. (1995). *Σχεσιονομική Παιδαγωγική του Προσώπου*. Αθήνα: Γρηγόρης.

Κουρετζής, Α. (1990). *Το θέατρο για παιδιά στην Ελλάδα*. Αθήνα: Καστανιώτης.

Κουρετζής, Α. (1991). *Το Θεατρικό Παιχνίδι: Παιδαγωγική θεωρία, πρακτική και θεατρολογική προσέγγιση*. Αθήνα: Καστανιώτης.

Κουρετζής, Α. (2008). *Το θεατρικό παιχνίδι και οι διαστάσεις του*. Αθήνα: Ταξιδευτής.

Λευκαδάκης, Α. & Παρούση, Α. (2019). *Η τέχνη του κουκλοθέατρου στην εκπαίδευση. Παιχνίδι συγκλίσεων και αποκλίσεων*. Αθήνα: Gutenberg.

Μιάμιλη, Ε. & Παπαδόπουλος, Σ. (2021). Η θέαση, η μέθεξη και η βίωση στο θέατρο για τη δημιουργία μνημονικού αποθέματος. Στο Σ. Παπαδόπουλος (επιμ.), *Ο χρόνος στο θέατρο: Θεατρική μνήμη ενός άρχοντο παρόντος* (σε. 113-134). Αθήνα: Παπαζήσης.

Μουδατσάκης, Τ. (1994). *Η θεωρία του δράματος στη σχολική πράξη - Το θεατρικό παιχνίδι. Η δραματοποίηση*. Αθήνα: Καρδαμίτσας.

Μουδατσάκης, Τ. (2005). *Το θέατρο ως πρακτική τέχνη στην εκπαίδευση. Από τον Διαπιστευτικό, τον Βρεσλί και τον Γροισνκί στο σερνικό δοκίμιο*. Αθήνα: Εξάντας.

Μπακωνικόλα, Χ. (1998). *Η τέχνη του θεάτρου*. Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς – Τμήμα Θεατρικών Σπουδών Πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα.

Μπακωνικόλα, Χ. (2002). *Η θεατρική σχολική δραματουργία*. Αθήνα: Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς – Τμήμα Θεατρικών Σπουδών Πανεπιστημίου Αθηνών.

Μπρουκ, Π. (1976). *Η Σοφία χωρίς Όρια*. (μτφρ. Μ-Π. Παπαρό), Θεσσαλονίκη: Έργατια.

Μπρουκ, Π. (1998). *Η ανοχή πάντα. Σκέψεις πάνω στην τέχνη και την πρακτική του θεάτρου*. (μτφρ. Μ. Φραγκουλάκη), Αθήνα: ΚΟΑΝ.

Παπαδόπουλος, Σ. (1998). Το Θεατρικό Παιχνίδι. Διαστάσεις και δυναμική. *Σχολία και Ζωή*, 2, 88-96.

Παπαδόπουλος, Σ. (2004). *Η διδακτική αξιοποίηση της δραματοποίησης στα μθήμια της Γλώσσας στο Δημοτικό Σχολείο*. Διδακτορική Διατριβή. Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Φιλοσοφική Σχολή, Αθήνα.

Παπαδόπουλος, Σ. (2007). *Με τη Γλώσσα του Θεάτρου. Η διερρηστική δραματοποίηση στη διδασκαλία της Γλώσσας*. Αθήνα: Κέδρος.

Παπαδόπουλος, Σ. (2009). Η θεατρική παιδεία ως μέσο επαγγελματικής ανάπτυξης του μετεκπαιδευμένου στο Μαρσάλεο Διδασκαλείο Δημοτικής Εκπαίδευσης: Εμπειρική έρευνα. Στο Ε. Ταρτόρη (επιμ.), *Διδασκαλεία: παρελθόν, παρόν, μέλλον* (σε. 83-98). Θεσσαλονίκη: Αρσί Κυριακίδη.

Παπαδόπουλος, Σ. (2010). *Παιδαγωγική του Θεάτρου*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.

Παπαδόπουλος, Σ. (2013). Θεατρική παιδεία και επιμόρφωση εκπαιδευτικών. Θεωρία και εφαρμογές. Εγχειρίδιο σημειώσεων θεατρικής παιδείας για εκπαιδευτικούς Α΄/θμιας και Β΄/μιας εκπαίδευσης. Στο Θ. Γραμματάς (επιμ.), *Το θέατρο ως μορφωτικό εργαλείο και καλλιτεχνική έκφραση στην εκπαίδευση και την κοινωνία Ι* (σε. 97-127). Αθήνα: Πράξη 'Θαλής' / ΕΚΠΑ.

Παπαδόπουλος, Σ. (2014). Αξιολόγηση της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών στη θεατρική παιδεία στο πλαίσιο του προγράμματος 'Θαλής'. Στο Θ. Γραμματάς (επιμ.), *Πάμοσιος Παιδαγωγία. Η Παιδαγωγική του Θεάτρου* (σε. 93-105).

Παπαδόπουλος, Σ. (2015). Ένταξη θεατρικών τεχνικών σε μαθητικό πλαίσιο: αυθεντική αξιολόγηση μαθησιακών στόχων. *Επιστήμη της Αγωγής*, 2, 6-21.

Παπαδόπουλος, Γ., Παπαδόπουλος, Σ. & Μαρούδας, Ηλ. (2017). Αναγνώριση των επιδόσεων του θεατρικού παιχνιδιού στις κοινωνικές σχέσεις μεταξύ των μαθητών στο δημοτικό σχολείο. Στο Πρακτικά 3^{ου} Επιστημονικού Συνεδρίου Πανελληνίας Ένωσης Σχολικών Συμβούλων, τόμ. Γ΄, (26-28.2.2016). *Προοπτικές για ένα σύγχρονο και δημοκρατικό σχολείο* (σε. 64-74). Αθήνα: Π.Ε.Σ.Σ.

Παπαδόπουλος, Σ. (2021b). *Θέατρο στην εκπαίδευση και αρχαία ελληνική σκέψη. Μίμηση του καλύτερου βίου*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Παπαδόπουλος, Σ. (2021b). Η έρευνα-έκθεση ως ερευνητική μέθοδος μεταπτυχιακών εργασιών εκπαίδευσης για το θέατρο στην εκπαίδευση: η περίπτωση του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών: «Επερτήρια και Παιδαγωγική του Θεάτρου» του ΙΠΤΑΕ του ΔΠΘ. Στο Κ. Φανουράκη, Γ. Περάνης (επιμ.), *Εφαρμοσμένο θέατρο: ποιστικές μέθοδοι έρευνας μέσω παραστατικών τεχνών*, 151-173.

Παπαδόπουλος, Σ. (2022). Το αίτημα για φιλόφρονη στάση προς τον 'άλλο' στην αρχαία τραγωδία: Πράξη αυτοπραγμάτωσης από τον ελληνικό ανθρωπισμό στο σήμερα. Στο Α. Ραπακόστα (ed.), «Values of Ancient Greek Theatre Across Space & Time: Cultural Heritage and Memory/Η (δι)αποχρονολόγηση των αξιών του αρχαίου ελληνικούθέατρου. Πολιτιστική κληρονομιά και μνήμη» (pp. 48-53). Αθήνα: European Program HORIZON 2020 – "Vast Values Across Space and Time/VAST" NKUA/EKΠΑ.

Παπαδόπουλος, Α. (2014). Η παιδαγωγική διάσταση της συμμετοχής στο σύγχρονο θέατρο ανηλίκων θεατών. Στο Θ. Γραμματάς, (επιμ.), *Πάμοσιος Παιδαγωγία. Η Παιδαγωγική του Θεάτρου* (σε. 43-63). Αθήνα: Ταξιδευτής.

Παρούση, Α. (2012). *Κουκλοθέατρο στην εκπαίδευση, εκπαίδευση στο κουκλοθέατρο*. Αθήνα: Πλέθρον.

Πατσουλάκης, Σ. (2000). *Θέατρο και θεωρία*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.

Περάνης, Γ.Π. (2007). *Σκέψεις της θεωρίας. Ανοιχτά παιδιά στη θεωρία και την κριτική του θεάτρου*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Περάνης, Γ.Π. (2012). *Το θέατρο και τα συμβόλαια. Διαδικασίες συμβίωσης του δραματικού λόγου*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Ποίτσης, Β. (1997). *Κείμενα και αντικείμενα. Δέκα θεατρολογικά μελέτηματα*. Αθήνα: Καστανιώτης.

Ποίτσης, Β. (2010). *Θεατρικά θέατρον*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Ποίτσης, Β. (2011). *Μια εισαγωγή στην επιστήμη του θεάτρου*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Σέξτου, Π. (1998). *Δραματοποίηση. Το βιβλίο του παιδαγωγού-εμπνησστή*. Αθήνα: Καστανιώτης.

Σέξτου, Π. (2005). *Θεατροπαιδαγωγικά προγράμματα στα σχολεία*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Σέξτου Π. (2007). *Πρακτικές εφαρμογές θεάτρου στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτης.

Σκοτασιώτη, Ε. (2024). *Η θέωρηση του ανθρώπινου βίου στην αρχαία ελληνική τραγωδία*. Αθήνα: Γρηγόρης.

Τζαμαργιάς, Τ. (1997). Η δραματοποίηση ως μορφή και είδος θεάματος και θεάτρου στην εκπαίδευση. *Λέσχη Εκπαιδευτικών*, 20, 32-34.

Τσίφρας, Α. (2004). *Το θεατρικό παιχνίδι ως μέσο ενίσχυσης της αυτοαντίληψης των μαθητών του δημοτικού σχολείου*. Αθήνα: Παπούλας.

Τσίφρας, Α. (2007). *Η θεατρική αγωγή στο δημοτικό σχολείο: μια ψυχοκοινωνιολογική προσέγγιση*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Τσίφρας, Α. (επιμ.) (2007). *Το θέατρο στην εκπαίδευση, θεωρία και πράξη*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Τσίφρας, Α. (2016). *Η αυτοσχέδια θεατρική έκφραση στη σχολική τάξη*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Τσίφρας, Α. (2020). *Θεωρία και πράξη της διδακτικής της δραματικής τέχνης στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Φανουράκη, Κ. (2016). *Το θέατρο στην εκπαίδευση με τη χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών. Στοιχεία διδακτικής μεθοδολογίας*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Φανουράκη, Κ. (2017). E-Antigone through drama education with the use of digital technologies. *Παράβασις*, 15(1), 83-93.

Φανουράκη, Κ. & Περάνης, Γ. (επιμ.). (2021). *Εφαρμοσμένο θέατρο: Ποιστικές μέθοδοι έρευνας και μίμησης μέσω παραστατικών τεχνών*. Αθήνα: Παζήσης.

Φραγκή, Μ. (2001). Σχέσεις θεάτρου και εκπαίδευσης: Υπόθεση ή αναγνώριση; *Εκπαιδευτική Κίνηση*, 56, 26-38.

Φραγκή, Μ. (2004). Η τέχνη του θεάτρου στο αναλυτικό πρόγραμμα. Στο Γ. Μπαγάκης (επιμ.), *Ο Εκπαιδευτικός και το Αναλυτικό Πρόγραμμα* (σε. 454-460). Αθήνα: Μεταίχμιο.

Φραγκή, Μ. (2011). *Η σοφική πράξη στο σχολείο*. Αθήνα: Editions Bardy.

Φουτιάδης, Δ. (1996). *Εξέλιξη του ήθους*. Αθήνα: Γκοστόν.

Χολέβα, Ν. (2010). *Επί όπως κι Εγώ. Εξερρησνόντες τη διαφορικότητα μέσα από το θέατρο*. Αθήνα: Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση.

δ. Σχολικά εργαλείδια

Γραμματάς, Θ., Λευκαδάκης, Α., Μπακάρης, Γ., Τζαμαργιάς, Π., Φραγκή, Μ., & Χολέβα, Α. (2011). *Νέα Προγράμματα Σπουδών*. Επιστημονικό Πεδίο: Πολιτισμός και Τέχνες στην Υποχρεωτική Εκπαίδευση. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

Γραμματάς, Θ., Μουδατσάκης, Τ., Τζαμαργιάς, Π. & Δερμιτζάνης, Χ. (1998). *Στοιχεία θεατρολογίας. Α΄ Ένταμο Λοκίου*. Βιβλίο μεθήτη. Αθήνα: ΟΕΔΒ.

Κακωκόκη, Τ. & Απέρη, Π. (2008). *Θέατρο - Θεατρική Παιδεία*. Σάρα: Πολιτισμός - Τέχνες, Διαχείριση ελεύθερου χρόνου, ΥΠΕΠΘ, Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων, Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων.

Κουρετζής, Α. & Αλφειτής (1993). *Θεατρική Αγωγή Ι. Βιβλίο για το δάσκαλο*. Αθήνα: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, ΟΕΔΒ.

Μουγκιακάκος, Π., Μόρου, Α., Παπαδημιόλης, Χ. & Φραγκή, Μ. (2006). *Θεατρική Αγωγή Ε΄ και Στ΄ Δημοτικού*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.

Μουγκιακάκος, Π., Μόρου, Α., Παπαδημιόλης, Χ. & Φραγκή, Μ. (2006). *Θεατρική Αγωγή Ε΄ και Στ΄ Δημοτικού, Βιβλίο Δασκάλου*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.

Μουγκιακάκος, Π. & Μόρου, Α. (2007). *Σχολικές και Πολιτιστικές Εκδηλώσεις Α΄-Στ΄ Δημοτικού (βιβλίο για το δάσκαλο)*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.

Μπακάρης, Γ. & Τζαμαργιάς, Π. (2011). *Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Θέατρο. Επιστημονικό Πεδίο: Πολιτισμός και Τέχνες στην Υποχρεωτική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

Παπαδόπουλος, Σ., Παπακόστα, Α., Τζαμαργιάς, Π. [Επόψεις & Εκκινήσεις] (2021[2023]). *Πρόγραμμα Σπουδών Θεατρικής Αγωγής Δημοτικού*. Αθήνα: Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής. MIS: 5035542 (σε. 42).

Παπαδόπουλος, Σ., Παπακόστα, Α., Τζαμαργιάς, Π. [Επόψεις & Εκκινήσεις] (2022). *Οδηγός Εκπαιδευτικού. Θεατρική Αγωγή Δημοτικού*. Αθήνα: Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (2^η έκδοση). MIS: 5035542 (σε. 324).

ε. Πηγές

Πρόγραμμα Σπουδών της Θεατρικής Αγωγής Δημοτικού (2021 /ΦΕΚ 614 Β΄_09.02.2023). Αθήνα: Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (Ι.Ε.Π.). <http://iep.edu.gr/el/nea-ps-provoli>

Οδηγός Εκπαιδευτικού της Θεατρικής Αγωγής Δημοτικού (2022 / 2^η έκδοση). Αθήνα: Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (Ι.Ε.Π.). <http://iep.edu.gr/el/nea-ps-provoli>

Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (Α.Π.Σ.) (ΦΕΚ 303/ τ.Β΄/13.3.2003). Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/protobathmia-ekpaideuse/ypourgike-aporhase-21072a-g2-2003.html> http://www.pi-schools.gr/download/programs/depps/7deppsaps_Theatrou.pdf

Πρόγραμμα Σπουδών για τη Θεατρική Παιδεία. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2011). Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Υπουργείο Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων [Στο Πλαίσιο του δραστηριοτήτων Αισθητικής Παιδείας για όλες τις βαθμίδες της Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης]. http://repository.edulll.gr/edulll/retrieve/10905/2008_%CE%98%CE%AD%CE%B1%CF%84%CF%81%CE%BF%20%E2%80%94%20%CE%94%CE%B7%CE%B9%CE%BF%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%93%CF%85%CE%B7%CE%BD%CE%AC%CF%83%CE%B9%CE%BF%5B1%5D.pdf

Πράξη: 'ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21ου αιώνα) – Νέο Πρόγραμμα Σπουδών' στους Άξονες Προτεραιότητας 1,2,3. – Οριζόντια Πράξη'. Υπόγειο 1: 'Εκπόνηση Προγραμμάτων Σπουδών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης'. Πρόταση Β΄.